Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor
Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links
Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Er Norsk det Samme som Dansk?

Indbydelsesskrift til den offentlige Examen ved Kristiania Kathedralskole 1862.

Af

K. Knudsen,
Overlærer.

Kristiania.
Det Steenske Bogtrykkeri.

ER NORSK DET SAMME SOM DANSK?

Indbydelsesskrift til den offentlige Examen ved Kristiania Kathedralskole 1862.

Af

K. Knudsen,

Overlærer.

KRISTIANIA.

Det Steenske Bogtrykkeri.

Forelöbig Forklaring*).

Ved Norsk menes her ikke det Sprog, der bæres og bruges som Talesprog af den norske Almue, og som fra Oldtiden af og til indunder Kalmarforeningen var vort Landssprog i Skrift og Tale; thi Enhver ved, at dette Sprog ikke er det Samme som Dansk. Ved Norsk forstaaes derimod her det Sprog, der som Skriftsprog og høiere Talesprog, i Modsætning til Landskabs- eller Bygdemaalene, bruges nu i vore Bøger, i Kirken, i Skolen, ved Retspleien og overhoved i vort høiere Folkeliv. Spørgsmaalet er altsaa, om dette Sprog er det Samme som Dansk. At faa et tilfredsstillende Svar herpaa er formentlig af stor Vigtighed dels for os Normænd i Almindelighed, dels navnlig for dem iblandt os, der have faaet det Kald at meddele Undervisning i Modersmaalet. Er nemlig Norsk kun et andet Navn paa det Sprog, der i Danmark kaldes Dansk, have vi kun faaet det tillaans af de Danske, og er det følgelig at behandle i Lighed med andre frem-

*) Naar Sproget i nærværende Skrift er noget anderledes dels af Stof og dels af Form, end hvad jeg andensteds har skrevet i den senere Tid, da hænger dette sammen med, at det ikke udkommer paa min eller nogen anden enkelt Mands Bekostning.

mede Sprog, der læres i vore Skoler, f. Ex. Tydsk eller Fransk, da maa jo Læreren i dette danske Norsk eller norske Dansk ikke tage Noget for godt og rigtigt, uden hvad han ved vilde blive godkjendt ogsaa af danskfødte Lærere i danske Skoler, netop ligesom Læreren i Fransk ikke kan lade anden Udtale og Udtryksmaade i Fransk gjælde for rigtig i sin Skole end den, han ved vilde blive tagen for god af indfødte franske Lærere i franske Skoler.

Er derimod vort Skriftsprog, skjønt i Meget ligt Dansk ligesom i Meget ligt Svensk, i Noget ligt Oldnorsk eller Tydsk, dog ikke det Samme som Dansk, da bliver den skriftlige Udtryksmaade, den Udtale o. s. v., der nu engang er gjængs her i Landet, hvor den saa fra Først af er kommen fra, det, Læreren i Norsk maa lægge til Grund, naar han i Skolen retter paa sine Lærlingers mundtlige eller skriftlige Udtryk, altsaa paa deres Tale, deres Oplæsning og deres Udarbeidelser.

Og naar disse samme Lærlinger engang ere voxede fra Skolen, da bliver Besvarelsen af dette Spørgsmaal ligesaa vigtig og afgjørende for dem, som den tidligere viste sig at være for deres Lærere. Finde de, at det er Dansk, der er vort Skriftsprog og dannede Talesprog, da maa de jo se til at skrive og tale det rent og rigtig, ligesom Beboerne af andre danske Landskaber skrive og tale det danske Sprog, som Jyderne, Fynboerne o. s. v., en Synsmaade, der uden Tvivl ogsaa virkelig var omtrent eneraadende her i Landet, saalænge Norge hørte som et Landskab under Danmark, altsaa til 1814.

Komme de derimod til den Overbevisning, at Norsk er Norsk, skjønt meget ligt, hvad de Danske kalde Dansk, ligesaa vel som Dansk er Dansk, skjønt meget ligt, hvad Normændene kalde Norsk, ja oprindelig vel endog ganske det Samme, da vil de vel søge at frigjøre sig fra den Tvang, der altid er forbunden med Brugen af et fremmed, uden-

landsk Sprog. De vil da ikke erkjende den danske Sproglære som sproglig Lovbog for sig eller lade sig afholde fra at bruge visse Ord, Ordføininger og Vendinger, fordi om de Danske vrage dem eller kanske ikke engang kjende dem.

I det Følgende vil jeg forsøge at give et Bidrag til Svar paa dette Spørgsmaal. Dette Bidrag skal ikke bestaa i almindelige Betragtninger over dansk Aand og norsk Aand, over Sprogaand eller Sprogaander, eller over de enkelte norske eller danske Forfatteres Aand, Stil o. s. v., skjønt ogsaa denne Maade at tage Tingen paa kanske ikke skulde være ganske frugtesløs, — hvorvel den let bliver noget svævende. Min Tanke er meget mere at irettelægge en Del Vidnesbyrd, Bevisligheder eller Bevissteder af norske og danske Skrifter, for ved Hjælp af disse at sætte Læseren istand til, selv nogenlunde at opgjøre sin Mening. Til Slutning vil der hertil blive føiet en Del andre Udtalelser over de dansknorske Sprogforhold, tildels af norske, men især af danske Forfattere.

At jeg saameget som mueligt lader Andre føre Ordet, sker dels, fordi jeg har haabet paa den Maade lettere at kunne undgaa Mistanke for at have lempet Paastandene, Beviserne eller de enkelte Udtryk efter det Udslag, som jeg kunde antages for min egen Part helst at ville komme til, eller med andre Ord for at undgaa at blive mistænkt for Partiskhed, dels for ikke at støde adskillige blandt Læserne, der maaske heller skulde taale at høre visse Sandheder af Andres Mund end af min.

I Regelen kommer jeg til at nævne de brugte Bevisligheders Ophavsmænd og Findesteder, saa Ingen behøver at tro mig paa mit Ord, at den og den Forfatter tænker og taler saa og saa, men Hver selv kan se efter. Ligeledes giver jeg de nyttede Udtalelser helst aldeles

ordret, for at Enhver selv kan dømme, om jeg har forstaaet og brugt dem rigtig eller misforstaaet og misbrugt dem.

Norske Meninger om, hvorvidt Norsk og Dansk er det Samme.

Holde vi os til de gjængse Navne, da er Spørgsmaalet snart afgjort. Allerede Grundloven af 1814 giver det Skriftsprog, der da var i Brug i Norge, Navn af det norske Sprog. Og Enhver ved, at vi nu baade mellem os selv indbyrdes, og naar vi stille os i Modsætning til vore Nabofolk, pleie at følge Grundlovens Sprogbrug, idet vi kalde Sproget ikke dansk, men norsk. Imidlertid er det ikke sagt, at Enhver, der giver Skriftsproget i Norge et eget Navn, derved just vil tilkjendegive, at vi ikke have samme Skriftsprog som de Danske. Navnet norsk Sprog, brugt om vort nærværende Skriftsprog, er jo nemlig for Enkeltes Vedkommende endog ældre end Skilsmissen fra Danmark. Allerede i 1811, da Norge endnu var omtrent som et andet dansk Landskab, klagede saaledes N. Wergeland i „Mnemosyne“ over, at Skriftsproget i Norge ikke ligesaa vel blev kaldt Norsk, som Skriftsproget i Danmark blev kaldt Dansk. Men Wergelands Mening var dog vist ikke at faa hævet Fællesskabet i Sprog, medens Fællesskabet i Regjering, Lovstiftning, Krigsvæsen, Pengevæsen o. s. v. vedblev.

Den Omstændighed, at vi i det sidst forløbne halve Hundredaar have fundet det at være i sin Orden, at danske og norske Bøger brugtes iflæng hos os, og det

ikke alene ved f. Ex. Gudstjenesten og Retspleien samt i Familierne og ellers i Privatlivet, men endog i Skolerne, og der atter ikke alene ved Undervisningen overhoved, men endog ved Undervisningen i selve „Norsken", i „Modersmaalet", idet danske Sproglærer og danske Læsebøger i Modersmaalet ere brugte samtidig med og Side om Side med norskfødte eller hjemmegjorte, Noget, der er vedblevet til den Dag idag*), — alt dette tyder paa, at det har været den almindelige Mening, at Norsk og Dansk var det Samme.

Men medens den offentlige Mening, der talede og handlede f. Ex. gjennem Skoleundervisningen, endnu blev ved at gaa i de engang optraadte og tilvante Spor, ytrede der sig en anden privat Mening hos mangen Enkeltmand, i Tale eller Handling. Navnlig var det omkring 1830, at En og Anden, som da senere Flere og Flere sluttede sig til, paa en mere iøinefaldende Maade begyndte at frigjøre sig fra den danske Optugtelse, at behandle vort Skriftsprog som vor egen Eiendom, og at skrive i Norge, omtrent som om Sproget kun var norsk, ligesom de i Danmark skreve, omtrent som om Sproget kun var dansk. For allerede her at henlede Tanken paa bestemte Navne og

---

*) Bojesens „danske" Sproglære f. Ex. er jo almindelig i Brug som Lærebog ved Undervisningen i „Norsk". Hermed stemmer det nok saa vel, at idetmindste een Forfatter af en norsk Sproglære, Musæus, har gjort Regning paa Gjensidighed, idet han har ladet trykke to Tittelblade til sin Bog, et, der kalder den „Det norske Sprogs Grammatik", og et andet, formodentlig til Brug ved Exemplarer, der maatte blive forskrevne til Danmark, der kalder den „Det danske Sprogs Grammatik". Ogsaa Thues Læsebog i „Modersmaalet" er nok beregnet paa at blive brugt ved Undervisningen i „Modersmaalet" ogsaa i Danmark.

Personer ville vi minde om H. Wergeland, P. Asbjørnsen, J. Moe, Anthon Bang, Ole Vig, Østgaard, B. Bjørnson, M. Landstad. Disse og Mange med dem gjorde i Lære og Levnet Indsigelse mod den Mening, at Norsk var det Samme som Dansk, eller de toge i alle Fald ikke videre Hensyn til, hvorvidt de Danske vilde vedkjende sig deres Sprog som rent og godt Dansk. Det var for dem Hovedsagen, at deres Landsmænd kunde være tjente med det Sprog, de skreve, enten saa de faa Læsere, deres Skrifter maatte finde i Danmark, vare tilfredse med det eller ei.

Men medens nogle Normænd saaledes arbeidede for, at vort Skriftsprog skulde ophøre at være norsk i Navnet alene, men for Resten omtrent rent dansk, og medens de derfor søgte at lempe det til Brug for sine Landsmænd, og altsaa at gjøre det mere norsk, var der Andre, der just nu fremkom med den nye Paastand, eller — om man vil — fornyede den gamle Paastand, at Sproget ikke var norsk, men dansk og som saadant i Længden ubrugeligt i Norge. Og mærkeligt nok, begge Partier bleve ledede af samme Grundanskuelse, nemlig den, at vort Skriftsprog, som vi ved Adskillelsen fra Danmark forefandt det i vore Bøger, som det blev lært i vore Skoler, og som det lød i vort offentlige Foredrag og vore „dannede“ Omgangskredse, ikke ret passede for os Normænd i det Hele, for Bønder og Bymænd, men enten maatte bearbeides og saa at sige nationaliseres eller naturaliseres (det dansknorske Parti), eller og rent ud vige Pladsen og afløses af et indenlandsk, hjemmegjort Skriftsprog og høiere Talesprog (det norsknorske Parti). Disse Sidste, der arbeide for at faa det saakaldte „Landsmaal“, der er bygget af bare hjemmevoxede Materialier og ikke vedkjender sig nogen danske eller tydske (uden kanske en og anden Ubetydelighed), ophøiet til Norges Bogmaal, er det navnlig, der

prædike ikke alene den Lære, at vort nuværende Skriftsprog efter sin Oprindelse er dansk, men ogsaa den, at det aldrig kan blive tjenligt som norsk. De sige derfor: „Enten — eller“, enten skulle vi skrive og tale rent Dansk, saaledes som en Tydsker eller anden Udlænding, der nytter de Danskes Sprog, eller vi skulle skrive og tale rent Norsk, d. e. Partiets „Landsmaal“. De ville ikke vide af nogen „Mellemting“, noget „Blandingsmaal“. Enten Alt eller Ingenting! sige de, uden Tvivl med den Bagtanke: Ingenting, d. e. ingen Norskhed, d. e. ren Danskhed, er umueligt; altsaa er Alt, d. e. „Landsmaalet“, nødvendigt.

For fremdeles at grunde mine Udsagn paa bestemte Udtalelser, vil jeg her minde om et Stykke af en Unavngiven i Aftenbl. for $^{21}/_{9}$ 59, hvor det heder: „Det forekommer mig, her kun er to Veie at følge i Sprogsagen: Enten at skrive Dansk, saaledes som vi lære det af de bedste Forfattere, og saaledes som vi lære det i Skolerne, eller ogsaa skrive I. Aasens „Landsmaal“. Det Samme gaar et Stykke, af en M. N., i Chr.-Posten for 12 og 19 Novbr. 1858 ud paa, nemlig at Norsk og Dansk ere saa grundforskjellige Sprog, at Dansk ikke er eller kan blive tjenligt som Norsk, ligesaa lidet som at Norsk er eller ved nogen Tillempning kan blive tjenligt som Dansk.

Dette Parti arbeider da nok, som ovenfor antydet, ved sit „Enten — eller“ nærmest paa dermed at magtstjæle de Dansknorske, Fornorskningens Tilhængere; thi fik det de mange nu sproglig Vakte til at tvivle om, at noget Klækkeligt var at opnaa ad den gradvise Fornorsknings Vei, det vil sige ved flittig Bearbeidelse af vort nuværende Skriftsprog i Retning mod større og større Norskhed, saa vilde, mener det vel, disse Mange, saalangt fra at slaa sig til Ro og opgive Norskheden,

meget mere gaa over til det, til de Norsknorske, og stille sig under „Landsmaalets“ Mærke.

Andre prædike vel ogsaa et sprogligt „Enten — eller,“ men i et modsat Øiemed. Det er nemlig Saadanne som f. E. „H.“, Forfatteren af et Stykke med Overskrift „Norsk og Dansk“ i Chr.-Posten for $^{27}/_{12}$ 52. H. mener aabenbart, at da her kun kan være Tale enten om Norsk i Betydning af rent Dansk (paa nogle norske Egenheder i Udtalen nær) eller om Norsk i Betydning af det norske Bondesprog, — „Landsmaalet“, som det senere er kaldt, — saa følger det af sig selv, at Skriftsproget maa vedblive at være rent dansk, som det var i 1814, og at det i alle Fald, om det forandrer sig noget, maa holde sig tæt op til det Danske og følge det i Tykt og Tyndt, mod Syd og Nord, men slet ikke flytte sig af Flækken paa egen Haand. Det andet Tilfælde, rent Norsk, Bondesproget, anser han nok for en Umuelighed, som det derfor ikke er værd at spilde mange Ord paa.

Rimeligvis er denne H.s Meningsfæller ikke nu længere synderlig talrige, og de blive vel i alle Fald færre og færre, alt eftersom den ældre danskoptugtede Slægt stiger i Graven, den Slægt, der kan sige, omtrent hvad samme H. siger om sig selv: „Jeg har opholdt mig 12 Ungdomsaar i Danmark paa en Tid, da Organerne ere bøielige og Iagttagelses-Evnen“ (og Efterlignelses-Driften?) „aaben, og har nærmet min Udtale“ (mit Sprog) „saameget til den danske, som det for en Nordmand uden Affectation er muligt.“ Men skulde det Slags Folk være talrige, kunde de blive farligere for det maadeholdnere, dansknorske Sprogparti end de Norsknorske selv med sin Lære: Enten rent Norsk eller rent Dansk! intet fornorsket Dansk! intet Blandingssprog! Thi mange af det dansknorske Partis Tilhængere vilde foretrække at gaa helt over til „Landsmaalet“, dersom de under

Kampen for den gradvise Fornorskelse af Skriftsproget stødte paa altfor megen Seighed og fandt Almenheden altfor umedgjørlig, fandt, at den forargedes selv over ganske forsigtige og maadeholdne Forsøg paa lidt efter lidt at indføre den fornødne Sprogforbedring. De mere ivrige og utaalmodige af vore Dansknorske vilde nemlig da sige som saa: Lader os kaste os i Armene paa de Norsknorske. Naar Modstanden bliver ligestor og seig, enten vi arbeide for en mindre Norskhed og for Lidt ad Gangen, eller vi arbeide for den hele og fuldkomne Norskhed, og det paa een Gang, d. e. for „Landsmaalet", saa lader os holde os til dette Sidste, til det, der er mest Forslag i.

Med andre Ord, de Dansksindede iblandt os, der ved Hjælp af en seig og tvær Modstand tænkte at kunne redde Alt, at kunne bevare hele den danske Sprogtilstand, der endnu maatte være i Behold her i Landet, kunde ved denne sin Modstand kanske netop udsætte sig for at tabe Alt og se „Landsmaalet" og de Norsknorske at gaa af med Seieren.

Danske Meninger om Forholdet mellem Dansk og Norsk.

Det Ønske hos os Normænd, ogsaa i sproglig og litterær Henseende at „bryde Lænker, Baand og Tvang", som de Danske maatte finde udtalt blandt Andet deri, at vi allerede inden Skilsmissens Aar, 1814, var tilende, igjennem Lovstiftningen gav vort Skriftsprog Navn af norsk, huede dem, som man kan tænke, ikke synderlig. Naar man (A. S. Ørsted) fra dansk Side kunde

finde; at det var „snæver og sygelig Nationalisme“, at vi, medens Foreningen stod ved Magt, navnlig gjennem N. Wergeland, krævede et eget norsk Universitet, saa er det let at gjætte, hvad man syntes om et eget norsk Sprog og norsk Bogvæsen. Bedst vil dog Læseren blive istand til at sætte sig ind i de Danskes Følelser og Synsmaader, naar nogle af dem indføres talende. Jeg vil derfor meddele nogle Steder af anseede danske Sprogmænd og vælger saadanne hos Bredsdorff (i Sorø), Rasmus Rask, Levin og Molbech.

1. Bredsdorff siger i J. L. Heibergs Flyvende Post for 1828 No. 38: „Naar man læser i offentlige Blade, at Kronprindsen af Sverrig har holdt en Tale i det norske Sprog, en anden Gang, at Kjøbmanden af Venedig er oversat paa Dansk, maa man, hvis man ikke er bedre underrettet, falde paa at troe, at her tales om to forskjellige Sprog. At cultiverede Folk i Dannemark (sic) og i Norge tale og skrive netop det samme Sprog, er alligevel saa uimodsigeligt, at det næsten vilde være latterligt at fremføre Beviser derfor. Skulde imidlertid Nogen tvivle derom, kan han blot sammenligne en Side i den norske Rigstidende med een i den danske Statstidende, og derpaa dømme selv. At Udtalen i Norge er noget forskjellig fra den i Danmark (sic), kan ikke være nogen Grund til at antage to forskjellige Sprog; ellers maatte man og dele det Høitydske, ja maaskee ethvert Sprog i flere.“

„Men naar Sproget er eet, hvorfor skal man da give det to Navne?“ . . . .

„Dog, Udtrykkene Norsk og Dansk vil man ikke engang have brugte som lige gjeldende, men det skal ved visse Biomstændigheder bestemmes, om Sproget skal kaldes Norsk eller Dansk. De Fleste ere af den Mening, at naar det tales eller skrives paa dansk Grund, er det Dansk, naar det tales eller skrives paa norsk

Grund, Norsk. Paa hvilket Sprog taler man da, medens man er paa Søen mellem Danmark og Norge? Eller er Fransk maaskee ikke Fransk længere, naar det tales i Schweitz, Rusland, Amerika o. s. v.“?

„At det for Danmark og Norge fælles Sprog bør have eet Navn, er vel altsaa temmelig afgjort. Men hvilket dette Navn skulde være, kunde være tvivlsomt. At kalde det Norskdansk eller Dansknorsk vilde være ubeqvemt og tillige tvetydigt; thi herved kunde betegnes en Dansk, som var modificeret ved at bruges i Norge, eller det Omvendte. Men om Udtrykket Norsk eller Dansk bør bruges, vil komme an derpaa, om det Sprog, Talen er om, egentlig har hjemme i Danmark eller Norge“.

Nu følger Bredsdorffs Bevis for, at vort Skriftsprog egentlig hører hjemme i Danmark. Derpaa bliver han ved saaledes: „Man vil maaskee indvende, at nogle Ord ere indkomne af det gamle Norske i vort nuværende Sprog f. Ex. Tomt, Tange o. fl.; men disse ere saa faa, at de neppe kunne komme i Betragtning; Grammatikken, som er det, der især characteriserer et Sprog, er aldeles dansk, ikke norsk; saaledes mangler det norske Sprogs Casus-Endelser og Kjøns-Endelser“. Man mærke her særlig de udhævede Linier, der gaa ud paa, at Dansken ikke er opblandet med Norsk eller „modificeret“ ved at bruges her i Landet.

2. R. Rask udtalte sig i 1828 (Samlede Afhandl. III., S. 127 følg.) om nærværende Spørgsmaal. Han er vel tilfreds med Normændene Mauritz Hansen og P. Treschow Hanson, fordi den Første har skrevet „det danske Sprogs Syntaxis, og den Sidste danske Gloser til sin tydske Læsebog, men misfornøiet med den Mand, der i Morgenbladet No. 20—23 s. A. havde skrevet om norsk Sprog og norsk Litt., og med de to, der i Rigstidenden s. A. havde talt i samme norske

Tone. Dersom Normændenes Mening var at optage Oldsproget (eller det norske Almuesprog) som Skriftsprog, da mener han, Navnet Norsk var i sin Orden. „Men er det vort fælles, sædvanlige dannede Sprog, som de endnu for det første tage til Takke med, saa synes Benævnelsen Norsk“ („ihvor ofte den end maatte findes anvendt dertil“) „at være aldeles tvetydig og derfor ubekvem; med mindre man tilføjede en karakteristisk Bestemmelse, som Høj-norsk eller Stor-norsk eller, hvad jeg tror at have hørt anvendt af andre: det kongelige norske Tungemaal.“

Og Normændene har jo selv, siger han, kaldt det Sprog, de skreve, Dansk. Peder Claussøn siger, at han „haver udset Snorre St. paa Danske Anno 1599“. Holberg fortæller, at han i Skolen kun lærte Tydsk, men maatte lære det danske Sprog i Ammestuen og af Smaadrengene paa Gaden (i Bergen). Ja, hele Europa kjender jo, siger Rask, Sproget under Navn af Dansk. „Hvor daarlig er da den Forfængelighed“, (af Normændene nemlig) „at kalde det norsk, som de nu herefter udgive“. . . ? „Hvortil nytter ogsaa den tomme Lyd af norsk om Noget, som dog ikke er bestemt og udelukkende Norsk“? (men tillige Dansk). Rask holder altsaa afgjort paa, at Skriftsproget er det samme i begge Riger. Han synes ikke heller at have forstaaet Optagelsen af Navnet Norsk som nogen Antydning af, at Normændene fra nu af ville skrive Sproget efter eget Tykke og lempe det efter sin egen Folkeaands Krav, hvad enten saa de Danske kunne eller ville slaa Følge med dem eller ei.

„Det torde derfor“, siger han til Slutning, „blive saavel hæderligst som fordelagtigst for det norske Folk at vaage med Omhu over det fælles Sprogs Renhed og Rigtighed, og lade sig nøje med det hidtil bekjendte Navn . . . . Den historiske Oprindelse til dette Navn

eller Aarsag til dets almindelig udstrakte Brug, tildels grundet i Landenes gjeografiske Beliggenhed paa Jordkloden, vilde Nordmændene dog i Evighed aldrig kunne forandre eller udslette af Evropas Aarbøger".

I „Dansk Lydlære" (1844) siger I. Levin, S. 1., om denne Sag: „I Norge har man, efter Landets politiske Adskillelse fra Danmark, begyndt at kalde det for begge Riger fælles Sprog Norsk Sprog, en Benævnelse, der i de sidste Aar er blevet temmelig almindelig. Men om end Norge har sit eget Talesprog, er dog Skriftsproget, der er det sikre Skillemærke imellem Sprog, fuldkommen det samme som i Danmark; thi de Eiendommeligheder af Talesproget, der hos norske Forfattere kunne indflyde i deres Skrifter, ere i det Hele taget ikke væsentlige, og uden videre Indflydelse paa den sproglige Structur. Benævnelsen norsk Sprog kan derfor endnu (NB. 1844) kun betragtes som en ny Benævnelse for det samme Sprog, der hos os, ligesom tidligere i Norge, kaldes Dansk; og Sprogforholdet er, til Trods for Landenes politiske Adskillelse, endnu uforandret det samme som igjennem de forløbne Aarhundreder". Om „Norsk" (ɔ: Oldnorsk) siger han strax efter, at det „uddøde ved Begyndelsen af det 16de Aarhundrede".

I en Anmærkning til dette Sted udtaler han sig videre om denne Sag saaledes: „At der i norske Skrifter nu og da forekomme Benævnelser eller Udtryk (sjeldnere Bøininger og Vendinger) af Talesproget, er ikke Andet, end hvad der overalt finder Sted under lignende Forhold, f. Ex· i nordamerikanske Skribenters Skrifter, ja endog meget nærmere, thi f. Ex. i Walter Scotts og Steen Blichers Skrifter, i Provindsaviserne, i norske Forfatteres Skrifter fra forrige Aarhundrede" (altsaa i den dansknorske Helstats Tid K.)" findes hyppigt nok Egenheder af det provindsielle Talesprog", . . . „Men saalænge disse Norvagismer ikke udvikle sig

til noget langt almindeligere og dybere indgribende; saalænge de danske Skolebøger bruges i Norge, ligesom norske Skolebøger hos os, uden at vække mindste Forestilling hos Ungdommen om et fremmedt Tungemaal; saalænge Nordmændene modtage af den danske Literatur en væsentlig Deel af deres hele almindelige Dannelse; og endelig saalænge det norske National-Theater ved at forskyde norske Skuespillere erkjender den ved det almindelige Skriftsprog udviklede Udtale for den normale; saalænge kan man endnu ikke erkjende Tilværelsen af et nyt, fra det Danske forskjelligt, norsk Tungemaal med et eget Skriftsprog og en selvstændig Literatur — Noget som vel ikke heller Normændene i Almindelighed ville have betegnet ved den nydannede Benævnelse".

Hvad Molbech dømmer om Forskjellen mellem Dansk og Norsk, kan sees af hans Blandede Skrifter 1855, III., S. 400: „Norges Talere og Forfattere bruge og dyrke det danske Sprog i Midten af 19de Aarhundrede „saa nær og saa reent, som Smag, Sprogdannelse og critisk Takt medfører hos et Folk, der ikke har adskilt hverken sit dannede Tungemaal eller sin Literatur fra den danske" *). Sammesteds S. 397 tager han da

*) Om f. Ex. Welhavens Norskhed eller Danskhed heder det S. 390: „Man vil endog søge dem" (d.e. norske Ord og Talemaader K.) „forgjeves hos Norges fortrinligste Lyriker, hvis danske Sprog har en klassisk Reenhed. Endog i hans nationale Romanzer ere forældede eller ukjendte norske Ord knap at opdage". Endog om Wergelands Sprog siger Molb.: „Ja, hvad der vel er endnu mere: i H. Wergelands „udvalgte Digte" (1846) vil man kunne möde alle muelige andre poetiske Friheder og Særheder — kun ingen norske Ord, eller saa faa, at de, ligesom hos Welhaven, forsvinde."

ogsaa Normændenes Skrifter i sit „Modersmaal“ til Indtægt for det danske Sprog og som Tegn paa dets usvækkede Levedygtighed: (den danske Prosa) „tilligemed Digtersproget maa Aar for Aar vinde i Fylde og Styrke ved en ny Tvillingstamme, der i frodig Væxt, under nye historiske Forhold, skyder i Veiret i Norges Literatur“.

Hertil maa endnu føies et Sted i samme Forfatters „Lund, Upsala og Stockholm i Sommeren 1842“. Side 169 fortæller han her, hvorledes han paa sin Reise i Sverige i det nævnte Aar havde Foretræde hos Kong Carl Johan, og at Kongen ved denne Leilighed om Normændenes Sprog gjorde den Bemærkning: „De gjøre Fordring paa at have et eget Sprog for sig selv. Jeg tænker, det er næsten det samme, der tales i Danmark. („On pretend parler une langue à part; je pense que c'est à peu près la même qu'on parle en Danemarc“.) „Mit Svar blev naturligviis“, siger Molbech: „Med Deres Majestæts Tilladelse, Skriftsproget er i begge Lande aldeles det samme“. (Ordene aldeles og à peu près ere udhævede af Molbech selv).

Forskjel mellem Norsk og Dansk.

Vi have nu seet, hvorledes Spørgsmaalet, om Norsk er det Samme som Dansk, er blevet besvaret, og det dels af Normænd, dels af Danske. Meningerne staa tildels stik imod hverandre og maa vel altsaa for en Del være urigtige. Men hvem er det nu, som tager feil? Er det ikke mueligt at komme Sandheden nærmere, end vi nu ere det ved Hjælp af de her meddelte Skjøn? Skjøn er det nemlig jo dog egentlig kun, hvad vi hidtil have

seet, Skjøn, der let kunne være paavirkede af Vedkommendes Nationalitet, Partiforhold eller gamle Vaner, og som i alle Fald ikke have været støttede til nogenlunde indlysende Beviser.

Det er vel saaledes, for det Første i alle Fald, ikke værd at afhøre flere Vidner, men bedre at undersøge Sproget selv, for maaske ad den Vei at finde Bevisligheder, Kjendsgjerninger. Men før vi skride til at fremsætte Ordrækker og undersøge Sproglæren, vil vi meddele nogle Prøver af sammenhængende Text, der kunne lade Læseren ligesom med eet Blik se, hvor stor Forskjel der er mellem Norsk og Dansk, idetmindste i en og anden Afdeling af Bogvæsenet. Vi ville i denne Egenskab hidsætte to af vore Æventyr, som Molbech, den samme Molbeck, der forsikrede Carl Johan, at Norsk ikke var næsten, men aldeles det Samme som Dansk, har fundet det fornødent at oversætte eller idetmindste omskrive fra Norsk til Dansk. Det ene er „Vel gjort og ilde lønnet“, der findes i Asbjørnsen og Moes „Norske Folkeeventyr“, 2den Udgave, S. 296, omskrevet paa Dansk af Molbech i „Udvalgte Eventyr“, 2den Udgave, 1ste Del, S. 129, og det andet er „Somme Kjærringer ere slige“, hos A. og Moe S. 54 og hos Molbech S. 32. Man vil finde, at hvad der ret skal tiltale de Danske, maa tildels udtrykkes med andre Ord, andre Vendinger, anden Ordføining og Ordstilling, end hvad der særlig er beregnet paa norske Læsere, og at de Danske navnlig kræver større Omstændelighed i Fortællingen og flere Ord, end de Norske lade sig nøie med. For Resten ser det ud som et og samme Sprog i begge Spalter, da det norske Æventyr sædvanlig bøier (deklinerer og konjugerer) Ordene paa Dansk, altsaa efter samme Formlære som det danske.

Asbjörnsen og Moe.

1. Vel gjort og ilde lönnet.

Der var en Gang en Mand, som skulde reise til Skovs efter Ved. Saa mødte han en Bjørn. „Kom med Hesten, ellers slaaer jeg ihjel alle Sauderne dine til Sommeren,“ sagde Bjørnen.

„Aa, Gud hjælpe mig da,“ sagde Manden, „der findes ikke Vedpinden hjemme; du faaer da lade mig kjøre hjem et Læs Ved, ellers fryse vi reent ihjel; jeg skal komme igjen med Hesten til dig i Morgen.“ Ja, det skulde han faae Lov til, det blev de forligte om, men hvis han ikke kom igjen, saa skulde han miste alle Sauderne sine til Sommeren, sagde Bjørnen.

Manden fik Veden paa og ruslede hjemover, men han var ikke meget glad i det Forliget, det kan En nok vide. Saa mødte han en Ræv.

„Hvad er det, du er saa bedrøvet for?“ spurgte Ræven.

„Aa, jeg mødte en Bjørn oppe i her,“ sagde Manden, „og ham maatte jeg love, han skulde faae Hesten min i Morgen ved dette Leite, for hvis han ikke fik den, sagde han,

C. Molbech.

1. Vel gjort og ilde lönnet.

Et norsk Eventyr.

Der var engang en Mand, han skulde kiøre til Skoven efter Ved, og saa mødte han en Biørn. „Kom med Hesten, ellers tager jeg alle dine Faar til Sommeren;“ sagde Biørnen. „Aa Gud hielpe mig da,“ sagde Manden; „der er ikke en Pind Brænde hiemme; Du faaer dog være saa skikkelig, og først lade mig kiøre et Læs hiem fra Skoven, ellers fryse vi reent ihiel; jeg skal komme igien med Hesten til dig i Morgen.“ — Ja, det skulde han da have Lov til, sagde Biørnen: „Men pas paa, hvad jeg siger Dig: kommer du ikke i Morgen med Hesten, saa beholder du ikke et Faar til næste Sommer!“

Manden kom til Skoven, fik sin Ved læsset paa Slæden, og agede hiemad; men man kan nok vide, hvor glad han var ved det Forliig. Som han stod i sine mørke Tanker, mødte han Ræven, der saae stivt paa ham, og sagde: „hvad er det, der feiler dig, du seer saa mut ud?“ — „Jeg mødte en Biørn heroppe i Bakkerne,“ svarede Manden, „og ham maatte jeg love, at han skulde faae min Hest i Morgen ved denne Tid; for, hvis han ikke fik den, sagde han,

saa vilde han rive ihjel alle Sauderne mine til Sommeren."

„Pyt, ikke værre!" sagde Ræven. „Vil du give mig den fedeste Bukken din, skal jeg nok frie dig for det, jeg."

Ja, det lovede han, og det skulde han holde ogsaa, sagde Manden.

„Naar du kommer til Bjørnen med Hesten i Morgen," sagde Ræven, „saa skal jeg kaue oppe i Uren her jeg, og naar saa Bjørnen spørger hvad det er, skal du sige, det er Peer Skytter, som er den bedste Skytter i Verden, og siden faaer du hjælpe dig selv."

Den næste Dagen reiste Manden ud, og da han traf Bjørnen, begyndte det at kaue oppe i Uren.

„Sju, hvad er det?" sagde Bjørnen.

„Aa, det er han Peer Skytter, som er den bedste Skytter i Verden," sagde Manden, „jeg kjender ham paa Maalet," sagde han.

„Har du seet nogen Bjørn her, Erik?" raabte det borte i Skoven.

„Sig nei!" sagde Bjørnen.

„Nei, jeg har ikke seet nogen Bjørn," sagde Erik.

„Hvad er det som staaer ved Slæden din da?" raabte det borte i Skoven.

„Sig, det er en gammel Tyrilaag," hviskede Bjørnen.

saa vilde han til Sommer rive alle mine Faar ihiel." — „Ikke andet end det," sagde Ræven; „vil du give mig en rigtig fed Buk, saa skal jeg nok frie baade din Hest og dine Faar." — „Ja, det lover jeg, og skal holde dig det ærligt," svarede Manden. — „Naar du da kommer i Morgen med Hesten til Biørnen," sagde Ræven, „saa skal jeg gaae op i Steenbakkerne, og give Hals; og naar Biørnen spørger hvad det er, skal du sige, at det er Peer Skytte, som du godt kiender; og siden faaer du hielpe dig selv."

Næste Dag foer Bonden ud med Hest og Slæde, og da han mødte Biørnen i Huulveien, begyndte der Nogen at give Hals oppe i Steenbakkerne. — „Tys! hvad er det?" sagde Biørnen. — „Det er Peer Skytte," svarede Bonden; „jeg kiender ham paa Maalet. Der er Ingen som han til at skyde; han træffer paa en Prik." — „Har du seet nogen Biørn her omkring, Erik?" raabte det oppe fra Skovbakken. — „Siig Nei!" brummede Biørnen ganske sagte. — „Nei jeg har slet ingen Biørn seet," svarede Erik. — „Hvad er det for noget, der staaer paa Veien ved din Slæde?" raabte det igien fra Skoven. — „Siig, det er en gammel Fyrretrunte," hviskede Biørnen. — „Det er ikke

„Aa, det er bare en gammel Tyrilaag,“ sagde Erik.

„Slige Tyristubber pleie vi tage og vælte paa Slæden hos os,“ raabte det borte i Skoven; „orker du ikke, skal jeg komme og hjælpe dig.“

„Sig, du hjælper dig selv, og vælt mig paa Slæden,“ sagde Bjørnen.

„Nei Tak, jeg hjælper mig nok selv, jeg,“ sagde Manden, og væltede Bjørnen paa Slæden.

„Slige Tyristubber pleie vi gjørde paa hos os,“ raabte det borte i Skoven. „Vil du have Hjælp?“ spurgte det.

„Sig, du hjælper dig selv, og gjørd mig fast du,“ sagde Bjørnen.

„Nei Tak, jeg hjælper mig nok selv,“ sagde Manden, og gav sig til at gjørde Bjørnen fast med alle de Reb han havde, saa at den ikke kunde lede paa en Lab engang.

„Slige Tyristubber pleie vi hugge Øxen i hos os, naar vi have gjørdet dem fast,“ raabte det borte i Skoven, „for saa styre vi bedre i de store Bakkerne,“ sagde det.

„Lad, som du hugger Øxen i mig du,“ hviskede Bjørnen.

Da tog Manden Øxen og kløvede Skallen paa Bjørnen, andet end en gammel Fyrretrunte, som ligger her paa Veien,“ sagde Manden. — „Saadan en gammel Fyrretrunte kan du vælte op i din Slæde, og tage med Dig,“ raabte det oppe fra Skoven; „Orker du det ikke, skal jeg komme ned og hielpe Dig.“ — „Siig, at du kan nok hielpe dig selv, og vælt mig op i Slæden,“ hviskede Biørnen. — „Nei Tak, jeg kan godt hielpe mig selv!“ sagde Manden, og væltede Biørnen op i Slæden. — „Men du faaer at binde den fast til Slæden, ellers ruller den fra een Side til den anden. Vil Du have Hielp?“ raabte det igien. — „Siig, du kan giøre det allene, og bind mig saa fast i i Slæden,“ sagde Biørnen. — „Nei Tak;“ sagde Manden, det kan jeg giøre allene;“ og derpaa tog han alt det Reb han havde, og surrede Biørnen saa fast, at den ikke kunde røre een af sine Labber.“ — „Saadanne gamle Fyrretrunter pleier man at hugge Øxen i, naar man har bundet dem fast,“ — raabte det fra Skoven; „for saa styrer man bedre sin Slæde i Bakkerne.“ — „Lad som om du hugger Øxen i mig, og kiør saa din Vei herfra,“ hviskede Biørnen. — Da løftede Manden sin Vedøxe, og huggede den i Skallen paa Biørnen, saa den

laa død med det samme, og han og Ræven vare Venner og vel forligte, men da de kom bort imod Gaarden, sagde Ræven:

„Jeg har ikke Lyst til at følge med dig hjem, for jeg liker ikke Bikjerne dine, men jeg skal bie her, saa kan du komme hid med Bukken til mig; men tag en som er brav fed.“

Ja det lovede Manden og takkede til for Hjælpen. Da han havde sat Hesten ind, gik han bortover til Saudehuset.

„Hvor skal du hen?“ sagde Kjærringen hans.

„Aa, jeg skal bort i Saudehuset og hente en fed Buk til den snilde Ræven, som frelste Hesten vor,“ sagde Manden, „for jeg har lovet ham det.“

„Det skulde Pokkeren give den Tyveræven nogen Buk,“ sagde Kjærringen. „Hesten har vi jo og Bjørnen atpaa, og Ræven har vist stjaalet flere Gjæs fra os end Bukken er værd, og dersom han ikke har gjort det, saa kan han gjøre det,“ sagde hun. „Nei, tag et Par af de sindteste Bikjerne i Sækken din og slip efter ham, du, saa blive vi kanskee kvit den Tyveradden,“ sagde Kjærringen.

laae død med det samme i Slæden; og Ræven kom springende ned fra Bakken, og han og Manden vare vel forliigte, og fulgtes ad som gode Venner.

Men da de vare et godt Stykke endnu fra Huset, sagde Ræven: „Jeg følger ikke hiem med dig; for dine Hunde kan jeg ikke lide. Jeg skal bie her; saa kan du komme ud med Bukken; men tag nu En, som er rigtig fed.“ — „Det skal jeg giøre,“ svarede Manden, og takkede til for al god Hielp, som Ræven havde viist ham. Saasnart han derpaa kom hiem, og havde sat Hesten i Stalden, gik han over til Faarehuset med en stor Sæk. — „Hvor skal du hen med den Sæk?“ raabte hans Kiælling ud til ham. — „Jeg skal bare over i Faarehuset,“ svarede Manden, og hente en fed Buk, som jeg har lovet Ræven, der frelste vor Hest, og skaffede mig en Biørn oven i Kiøbet.“ — „Da skulde Pokker give den Tyveræv nogen Buk!“ sagde Kiællingen. „Hesten har vi jo, og Biørnen oven i Kiøbet; og Ræven har vist stiaalet flere Gæs fra os, end Bukken er værd; eller har han ikke giort det, saa kan han giøre det. Nei, tag du hellere de to bidske røde Hunde i din Sæk, og slip dem løs paa Ræven, saa bliver vi vel af med den Tyverad.“

Det syntes Manden var et godt Raad og tog to sindte, røde Hunde, puttede dem i Sækken og drog afsted med.

„Har du Bukken?“ sagde Ræven.

„Ja, kom og tag den,“ sagde Manden, løste Sækkebaandet op og slap Hundene paa den.

„Huf!“ sagde Ræven, og gjorde et Hop; „det er sandt, som de sige for et gammelt Ord, at velgjort bliver ilde lønnet, og nu seer jeg det er sandt ogsaa, at Frænde er Frænde værst,“ sagde den, da den saa, at de røde Hunde satte efter den.

---

2. Somme Kjærringer er slige!

Der var engang en Mand og en Kone, som skulde saae, men de havde ikke Saaekorn og heller ingen Penge at kjøbe for. En eneste Ko havde de, og den skulde Manden gaae til Byen med og sælge for at faae Penge til Saaekorn for. Men da det kom til Stykket, turde Konen ikke lade Manden reise, fordi hun var ban-

Det Raad syntes Manden godt om; og saa tog han de to bidske Hunde, puttede dem i Sækken, og slæbte afsted med dem. „Har du Bukken der?“ spurgte Ræven, som ventede paa Veien. „Ja vist har jeg!“ svarede Manden; „kom nu her og tag den.“ Dermed løste han Sækkebaandet, og de røde Hunde sprang ud. „Uh!“ sagde Ræven, og giorde et Hop over Veien: „Det er sandt hvad de sige for et gammelt Ord: Vel giort bliver ilde lønnet. Ja jeg seer det er ogsaa sandt: at Frænde er Frænde værst;“ og knap fik han sagt det, før en af de røde Hunde havde ham fat i Nakken.

---

2. Manden fra Ringerige, og de tre Kiællinger.

Et norsk Eventyr.

Der var engang en Mand og en Kone, de skulde saae, men de havde ikke Saaekorn, og heller ingen Penge, at kiøbe for. En eneste Ko havde de, og den skulde Manden gaae til Byen med, og sælge den for at faae Penge til Saaekorn. Men da det kom til Stykket, turde Konen ikke lade Manden drage afsted med Koen; hun var ban-

ge, han skulde drikke Pengene op. Hun gik da selv afsted med Koen og tog desuden med sig en Høne.

Nær ved Byen mødte hun en Slagter. „Skal du sælge den Koen, Mo'er?“ spurgte han. „Ja, jeg skal nok det,“ sagde hun. „Hvad forlanger du for den, da?“ „Jeg faaer vel have en Mark for Koen, men Hønen skal du have for ti Daler,“ sagde hun. „Ja,“ svarede han, „Hønen har jeg ikke noget Brug for, og den bliver du nok kvit, naar du kommer til Byen, men for Koen skal jeg give dig en Mark.“ Hun solgte sin Ko og fik sin Mark, men der var ingen i Byen, som vilde give ti Daler for en tør, skabbet Høne. Konen gik derfor tilbage til Slagteren igjen og sagde: „Jeg bliver ikke kvit Hønen jeg, Fa'er! du faaer nok tage den ogsaa du, som blev ved Koen.“ „Det skal

ge, han skulde drikke Pengene op i Byen. „Hør nu, Fa'er!“ sagde hun, „det er nok bedst, at jeg gaaer; saa kan jeg sælge min gamle Høne med det samme.“ — „Som Du vil,“ sagde Manden; men bær Dig fornuftigt ad, og husk paa, at Du skal have ti Rigsdaler for Koen.“ „Jo jeg skal,“ sagde Konen; og saa gik hun afsted med Koen, og Hønen tog hun ogsaa med sig.

Nær ved Byen mødte hun en Slagter. „Skal Du sælge den Ko, Mo'er?“ spurgte han. „Ja jeg skal nok det,“ svarede hun. — „Hvad forlanger Du da for den? — „Jeg faaer vel en Mark for Koen; men Hønen skal Du faae for ti Daler,“ sagde hun. „Ja, det er godt Kiøb,“ svarede Slagteren; „men jeg har ingen Brug for Hønen, og den bliver Du nok qvit naar Du kommer til Byen; men Koen skal jeg give Dig en Mark for.“ Saa sluttede de da dette Kiøb, og Konen fik sin Mark, men der inde i Byen var ikke et Menneske, som vilde give hende ti Daler for en gammel, tør Høne. Konen gik da hen til Slagteren, og sagde: „Hør, Fa'er min! jeg bliver ikke Hønen qvit, jeg, Du faaer at tage den ogsaa, Du, som blev ved Koen, at jeg kan komme hiem med mine Penge.“ „Ja, ja, den Handel

vi vel komme ud af," sagde Slagteren. Derpaa trakterede han hende med Mad, og gav hende saa meget Brændeviin, at hun blev drukken og gik baade fra Sands og Samling.

Medens hun sov ud, dyppede Slagteren hende i en Tjæretønde og lagde hende siden i en Fjærhaug.

Da hun vaagnede, var hun fjæret over det Hele og begyndte at undre sig: „Er det mig eller er det ikke mig? Nei det kan aldrig være mig! det maa være en stor underlig Fugl. Men hvorledes skal jeg bære mig ad for at faae vide, om det er mig eller ikke mig? — Jo nu veed jeg, hvorledes jeg skal kunne skjønne, om det er mig: dersom Kalvene slikke mig, og Hunden ikke gjøer paa mig, naar jeg kommer hjem, saa er det mig!"

Hunden saa neppe saadant et Udyr, førend den begyndte at gjøe, som om der var baade Tyve og Skjælme paa Gaarden. „Nei det kan vist ikke

kommer vi vel ogsaa ud af," sagde Slagteren. Derpaa bød han hende ind til sig, tracterede hende med Mad, og gav hende saameget Brændeviin, hun vilde drikke; „Det var en snild Slagter, det!" tænkte hun, og saa drak hun saalænge til hun blev drukken, og gik reent fra Sands og Samling.

Hvad havde Slagteren at giøre? — Medens Konen sov Rusen ud, dyppede han hende i en Tiæretønde, rullede hende i en Dynge Fiedre, og lagde hende udenfor paa et blødt Sted. Da hun vaagnede, og saae sig selv ganske fiedret fra Top til Taa, begyndte hun at undre sig: „Hvordan er det fat med mig? Er det mig, eller er det en Anden? — Nei, det kan aldrig være mig; det maa være en underlig stor Fugl. — Men hvordan skal jeg bære mig ad for at faae at vide, om det er mig selv eller ikke? — Jo, nu veed jeg, hvorledes jeg skal komme efter, om det er mig. Dersom Kalvene slikke mig, og Hunden ikke giøer ad mig, naar jeg kommer hiem, saa er det mig."

Neppe saae Hunden et saadant Udyr komme ind paa Gaarden, før den gav sig til at giøe af fuld Hals, og Konen blev underlig tilmode. „Jeg begynder at troe, at det

være mig," sagde hun. Da hun kom i Fjøset, vilde Kalvene ikke slikke hende, fordi de kjendte den stramme Tjærelugt. „Nei, det kan ikke være mig, det maa være en underlig Fugl," sagde hun; krøb saa op paa Stabburstaget, begyndte at slaae med Armene, som det kunde være Vinger, og vilde til Veirs. Da Manden saa dette, kom han ud med Riflen og begyndte at sigte. „Aa skyd ikke, skyd ikke!" raabte Konen, „det er mig." „Er det dig," sagde Manden, saa staa ikke der som en Gjed, men kom ned og gjør Regnskab og Rigtighed for dig." Hun krøb da ned igjen, men havde ikke en eneste Skilling, thi den Mark, hun fik af Slagteren, havde hun kastet bort i Fuldskaben; og da Manden hørte dette, sagde han: „Du er ikke mere end en Gang til saa gal, som du har været," og han blev saa vred, at han sagde, han vilde gaae sin Vei fra Altsammen og aldrig komme tilbage, dersom han ikke traf

ikke er mig," sagde hun; og da hun saa gik ind i Fæhuset, vilde Kalvene ikke slikke hende, da de fornam den stramme Tiærelugt. — „Nei, nu seer jeg, det kan ikke være mig; det maa være en underlig fremmed Fugl; jeg faaer ligesaa godt at flyve herfra," sagde hun; krøb saa op paa paa Staburet,*) begyndte at slaae med Armene, som det kunde været Vinger, og vilde til Veirs. Da Manden fik det at see, tog han sin Riffel, gik ud paa Gaarden, og begyndte at sigte. „Aa nei!" raabte Konen i det samme, „skyd ikke, Fa'er! det er dog nok mig." — „Er det dig, sagde Manden, saa staae ikke der oppe i Vind og Veir, men kom ned og giør Rede og Rigtighed for Pengene." Konen krøb da ned igien, men Pengene, dem kunde hun ikke give ham, da hun ingen havde faaet. Hun ledte vel efter den Mark, Slagteren havde givet hende for Koen, men den havde hun kastet bort i Fuldskab; og da Manden hørte alt dette, blev han saa vred, at han svor, han vilde gaae sin Vei fra det Altsammen og aldrig komme igien, dersom han ikke traf tre andre Kiæl-

*) Stabuur, i Norge, et Fadbuur eller Spisekammer, der bygges paa Stolper, for at sikkres mod Rotter og Muus.

tre andre Kjærringer, der vare ligesaa gale.

Han ranglede afsted, og da han var kommen et Stykke paa Veien, fik han see en Kjærring, der løb ud og ind i en nyoptømret Hytte med et tomt Sold. Hvergang hun løb ind, kastede hun Forklædet over Soldet, som om hun havde Noget i det, og hvælvede det paa Gulvet. „Hvorfor gjør I det, Moer?“ spurgte han. „Aa, jeg vil bare bære ind lidt Sol,“ svarede hun, „men jeg veed ikke hvorledes det er: naar jeg er ude, har jeg Solen i Soldet, men naar jeg kommer ind, saa har jeg kastet den bort, og da jeg var i den gamle Hytten min, saa havde jeg Sol nok, skjønt jeg aldrig bar ind det Mindste; bare Nogen kunde skaffe mig Sol, skulde jeg gjerne give ham tre hundrede Daler.“ „Har I en Øx,“ sagde Manden, „saa skal jeg nok skaffe Jer Sol.“ Han fik sig en Øx og huggede Vindueshuller, for det havde Tømmermændene glemt; strax kom Solen ind, og han fik sine tre hundrede Daler. Det var Een, tænkte Manden, og gik afsted igjen.

Om en Stund kom han uden for et Huus, hvor der var et

linger, der vare ligesaa gale som hans egen.

Han gav sig da paa Vei, og da han var kommen noget frem, fik han see en Kiælling, der løb ud og ind i et nyt optømret Huus, med et tomt Sold i Haanden. Hvergang hun løb ind, kastede hun sit Forklæde over Soldet, som om hun havde noget i Soldet. „Hvad er det, Moer! som I har Besvær med?“ spurgte Manden. „Aa, jeg vil bare bære lidt Sol ind i mit nye Huus; men jeg veed ikke, hvordan det er; naar jeg er ude, har jeg Solen i Soldet, men naar jeg kommer ind, saa har jeg kastet den bort; og da jeg var i gamle Hytten min, saa havde jeg Sol nok, skiøndt jeg aldrig bar det mindste ind. Bare jeg vidste Nogen, der kunde skaffe mig Sol i Huset, saa skulde jeg gierne give ham hundrede Daler.“ — „Det kunde der vel være Raad for,“ sagde Manden. „Har I en Øxe, saa skal jeg nok skaffe Jer Sol.“ Han fik sig en Øxe, og huggede Vindueshuller paa Huset, for det havde Tømmermanden glemt; strax kom Solen ind, og han fik sine hundrede Daler, „Det var een,“ sagde Manden, og gik afsted igien.

Om en Stund kom han til et andet Huus, og hørte uden-

forfærdeligt Skrig og Skraal. Der gik han ind og fik see en Kjærring, som holdt paa at daske Manden sin i Hovedet med et Banketræ; over Hovedet paa ham havde hun trukket en Skjorte uden noget Halsehul. „Vil I slaae ihjel Mand Jeres, I Mo'er?“ spurgte han. „Nei,“ sagde hun, „jeg vil bare have Halsehul paa denne Skjorten. Manden skreg og bar sig ilde og sagde: Gud trøste og bedre den, som skal have ny Skjorte paa. Dersom Nogen kunde lære Kjærringen min at faae Halsehul paa Skjorten paa en anden Maade, skulde jeg gjerne give ham tre hundrede Daler.“ „Det skal snart være gjort, kom bare med en Sax,“ sagde den Anden. Han fik en Sax, klippede Hul, og gik længere frem med sine tre Hundrede. „Det var den Anden,“ sagde han ved sig selv.

Langt om længe kom han til en Gaard, hvor han tænkte at hvile ud en Stund. Da han kom ind der, spurgte Kjærringen; „Hvor er I fra Fa'er?“ „Jeg er fra Ringerige,“ svarede han. „Aa nei, nei!

for at der var en forfærdelig Skrigen og Skraalen. Han gik da indenfor, og fik see en Kiælling, der holdt paa at daske sin Mand i Hovedet med et Banketræ. Han havde faaet en ny Skiorte over Hovedet, men kunde ikke faae den paa sig, fordi den ikke havde noget Halsehul. „Hvad er her paa Færde?“ raabte den Fremmede i Døren. „Vil I slaae Jer Mand ihiel, Mo'er?“ — „Nei, Kors!“ sagde Kiællingen, „jeg vil bare give ham sin nye Skiorte paa.“ Manden han skreg, og gav sig ilde, og sagde: „Ja, Gud trøste og bedre Den, som skal have ny Skiorte paa. Dersom Nogen kunde lære Kiællingen min, at faae Halsehul i Skiorten paa en anden Maade, saa skulde jeg gierne give ham hundrede Daler.“ „Det kunde der vel nok være Raad for; kom bare med en Sax!“ sagde den anden. Konen gav ham Saxen, han klippede Hul paa Skiorten, og fik sine hundrede Daler. „Det var den anden,“ sagde Manden, og gik videre.

Langt om længe kom han til en Gaard, hvor han tænkte at hvile en Stund. Da han kom ind i Stuen der, spurgte Kiællingen: „Hvor er I fra, Fa'er?“ — „Jeg er fra Ringerige, jeg,“ svarede Manden. — „Aa nei da, hvad siger I!

er I fra Himmerige? saa kjender I vel han Peer Anden, salig Mand min da?" (Konen havde været gift tre Gange; hendes første og sidste Mænd vare slemme, derfor troede hun, at alene den Anden, der havde været snild, var bleven salig). „Ja, ham kjender jeg vel," sagde han, som gik omkring. „Hvordan staaer det til med ham nu da?" spurgte Konen. „Aa det er kleint med ham," svarede Ringerigingen, „han rangler gaardimellem der og har hverken Mad eller Klæder paa Kroppen — Penge er nu ikke at snakke om." „Gud naade mig for ham da!" raabte Kjærringen. „Han behøvede da ikke at gaae saa ussel han, som der var saa meget efter; her hænger et heelt Loft fuldt med Klæder, som hørte ham til, og et stort Skrin med Penge staaer her og. Dersom I vil tage det med, skal I faae Hest og Kjærre at kjøre det frem med, og Hesten kan han beholde der, og paa Kjærren

Er I fra Himmerige? Saa kiender I vel Peer Anden, min salig Mand?" — Konen var noget tunghør; hun havde sin tredie Mand, og han hed Peer, ligesom de to Andre; men den første Mand havde været slem, og derfor meente hun, at kun den Anden, der var god ved hende, var bleven salig. — „Ja vist, ham kiender jeg godt!" sagde Manden fra Ringerige. „Hvordan staaer det da til med ham deroppe?" spurgte Konen videre. „Aa, det er kun kleint med ham," sagde Manden. „Han gaaer der og rangler gaardimellem*), faaer kun lidt af Maden, og har ingen Klæder paa Kroppen — Penge, dem er der nu ikke at snakke om." — „Ih, Gud naade mig for ham da," raabte Kiællingen. „Han behøver da ikke at gaae saa ussel, han; der var jo nok efter ham. Jeg har jo et heelt Kammer, som hænger fuldt med Klæder efter ham, og et Skriin med Penge har jeg ogsaa giemt efter den salig Mand. Dersom I vilde tage alt det med, saa skal I faae Hest og Kærre, at kiøre det frem med; og Hesten kan han gierne beholde deroppe, og Kærren ogsaa; han kan jo sidde paa den, og

*) Fra een Gaard til den anden.

kan han sidde og kjøre gaardimellem, for han behøver da ikke at gaae.“ Ringerigingen fik et heelt Kjærrelæs med Klæder og et Skrin fuldt med blanke Sølvpenge og saa meget Mad og Drikke, som han vilde; da han havde faaet det, satte han sig paa, og kjørte sin Vei. „Det var den Tredie,“ sagde han ved sig selv. Men borte paa Jordet gik Konens tredie Mand og pløiede, og da han fik see En, som han ikke kjendte, reise af Gaarde med Hest og Redskab, gik han hjem og spurgte Kjærringen, hvad det var for En, der foer af Gaarde med den blaae Hesten. „Aa han,“ sagde hun, „det var en Mand fra Himmerige; han sagde, at det er saa usselt med han Peer Anden, salig Mand min, at han gaaer der gaardimellem og har hverken Klæder eller Penge, saa sendte jeg med ham alle disse gamle Klæder, som hang her efter ham, og det gamle Pengeskrinet, med Sølvpengene i.“ Manden forstod strax hvor dette bar hen, sadlede en Hest og foer af Gaarde i fuldt Fiirspring. Det varede ikke længe, førend han var tæt bagefter ham, som sad paa Kjærren og kjørte; men da den anden mærkede det, kjørte han Hesten og Kjærren ind i Smaaskoviøre gaardimellem, for han var da ikke saa fattig, at han behøver at gaae.“ Manden fra Ringerige fik et heelt Kærrelæs med Klæder, og et lille Skriin fuldt med blanke Sølvpenge, og saamegct Mad og Drikke, som han vilde; da han havde faaet det, satte han sig op, og kiørte sin Vei.

„Det var den Tredie“ sagde han; men ude paa Marken gik Konens tredie Mand og pløiede; og da han fik see Een, som han ikke kiendte, reise af Gaarde med Hest og Kærre, skyndte han sig hiem, og spurgte Kiællingen, hvad det var for Een, der foer af Gaarde med den blakkede Hest. „Aa han, det var en Mand fra Himmerige,“ sagde hun; „han fortalte, det var saa usselt med ham, Peer Anden, min salig Mand; han gaaer der og rangler gaardimellem, og har hverken Mad eller Klæder, saa sendte jeg ham det Læs med gamle Klæder, som hang her efter ham.“ Men Skrinet med Pengene i, det vilde hun dog ikke tale om. Manden forstod strax hvor det bar hen, sadlede en Hest, og foer afsted i fuldt Fiirspring. Det varede heller ikke længe, førend han var tæt bagved ham, der kiørte paa Kærren; men da denne mærkede det, dreiede han af med Hesten og Kærren ind i Smaaskoven, trak

ven, nappede en Haandfuld Hestetagel af Hesten, og saa sprang han op i en Bakke, hvor han knyttede Hestetagelet fast i en Birk, og under den lagde han sig til at glane og stirre op i Skyerne. „Nei, nei, nei!“ sagde han, ligesom for sig selv, da Peer Tredie kom ridende, „nei, nu har jeg aldrig seet saa Rart! nei, nu har jeg aldrig seet Magen!“ Peer stod og saa paa ham en Stund og undrede sig over, hvad der gik ad ham; endelig saa spurgte han: „Hvad ligger du der og koper paa?“ „Nei, aldrig saa jeg Magen!“ sagde den Anden; „der foer der En lige op til Himmels med en blaa Hest, her seer du Taglet hænger igjen i Birken, og der oppe i Skyerne seer du den blaae Hesten hans.“ Peer saa snart paa Skyerne, og snart paa ham, og sagde: „Jeg seer slet ikke noget Andet end Hestetaglet i Birken, jeg.“ Nei, du kan ikke see det heller, der du staaer,“ sagde den Anden, „men kom hid og læg dig netop her, og stir lige op, og saa maa du ikke vende Øinene bort fra Skyerne.“

en Haandfuid Tagel*) af Hestens Hale, og sprang op paa en Bakke, hvor han knyttede Hestehaarene fast i en Birk. Under den lagde han sig ned, og gloede og stirrede op i Skyerne. „Nei, nei!“ raabte han høit, da den anden, som var til Hest, kom ganske nær: „Nu har jeg dog aldrig seet saadant før i mine Dage!“ — Peer Tredie holdt en Stund og saae paa ham, og undrede sig, hvad der gik ad ham. Endelig spurgte han: „Hvad ligger Du der og kiger og gloer efter?“ — „Nei aldrig saae jeg Magen,“ sagde den Anden, „her var nylig een, der foer lige til Himmels med en blakket Hest; der blev noget Tagel af Hesten hængende fast i Birken, og deroppe i Skyen kan Du see den blakkede Hest.“ Peer Tredie saae snart paa Manden og snart paa Skyerne, og sagde: „Jeg seer ingen Ting, uden noget Hestehaar, som sidder oppe i Birken.“ — „Nei, Du kan ikke see det der, hvor Du staaer,“ sagde den Anden; „men kom og læg dig netop her, hvor jeg ligger, og see lige op i Veiret, og saa maa Du blive ved at stirre i nogen Tid og ikke vende dine Øine fra Skyerne.“

---

*) Tagel, i Norge: lange Haar, Halehaar paa Hesten. (Isl. Tagl, en Hestehale).

Medens Peer Tredie laa og stirrede op i Skyerne, saa at hans Øine randt i Vand, tog Ringerigingen Hesten, satte sig op og reiste afsted baade med den og Kjærrelæsset. Da det begyndte at dure paa Veien, foer Peer Tredie op, men var saa forfjamset, fordi den Anden reiste afsted med Hestene hans, at han ikke sandsede at løbe efter, førend det var for seent.

Han var temmelig slukøret, da han kom hjem til Kjærringen, men da hun spurgte, hvor han havde gjort af Hesten, saa sagde han: „Jeg gav ham den ogsaa til Peer Anden, for jeg syntes ikke det var værdt, at han skulde sidde paa en Kjærre og skrangle gaardimellem i Himmerige; nu kan han sælge Kjærren, og kjøbe sig en Vogn at kjøre paa.“ „Det skal du have Tak for! Aldrig havde jeg troet du var saa snild en Mand,“ sagde Konen.

Da han nu kom hjem, han, som havde faaet de sex hundrede Daler og Kjærrelæsset med Klæderne og Pengene, saa han, at alle Jorderne vare pløiede og tilsaaede. Det Første, han spurgte Kjærringen om, var, hvor hun havde faaet Saaekorn fra. „Aa,“

Imedens Peer nu laae ganske stiv og stirrede op imod Himmelen, sprang Manden fra Ringerige hen til Hesten, satte sig op, og jog afsted alt hvad han kunde, baade med den og Kærren. Da det begyndte at rumle paa Veien, foer Peer Tredie op, men han var i nogen Tid saa forbluffet over denne Tildragelse, at han ikke sandsede at løbe efter ham, som reiste afsted med hans Hest, førend han ikke kunde naae ham.

Peer kom temmelig slukøret hiem til Kiællingen; men da hun spurgte, hvor han havde giort af den anden Hest, sagde han: „Jeg gav den til Manden, at han kunde tage den med til Peer Anden; for jeg syntes, det var ikke noget for ham at sidde paa en Kærre og skrangle gaardimeliem i Himmerige; nu kan han sælge Kærren, og kiøbe sig en Vogn, og kiøre med to Heste.“ — „Det skal du have Tak for, Peer! aldrig havde jeg troet, Du var saa snild en Mand,“ sagde Konen.

Da nu Manden fra Ringerige kom hiem, med de to hundrede Daler, og Kærrelæsset med Klæderne, og Pengeskrinet, saae han at hans Jord baade var pløiet og tilsaaet. Det første han spurgte Kiællingen om, var: hvor hun havde faaet Saaekorn fra?

sagde hun, „jeg har altid hørt, at den som Noget saaer, han Noget faaer, saa saaede jeg det Saltet, som Nordfærden *) satte ind her, og hvis der bare kommer Regn, troer jeg nok, at det kommer brav op igjen.“ „Gal er du og gal bli'er du, saalænge du lever,“ sagde Manden, „men det kan nu være det samme, for de Andre ere ikke klogere end du.“

*) Dølerne, der reise hjem med Færdingslæs.

„Aa jo,“ svarede hun, „jeg har altid hørt sige, at den, som noget saaer, han noget faaer. Saa tog jeg det Salt, vi havde staaende fra i Vinter, og saaede det; og om vi nu bare faaer Regn, saa troer jeg nok, det skal komme op, og give brav i Skieppen.“ — „Gal er Du, og gal bliver Du, saalænge Du lever,“ sagde Manden; „men det faaer at være det samme; for de andre ere ikke klogere, end Du.“

Ogsaa Ordforraadet er forskjelligt i Norsk og Dansk.

Allerede af de nys meddelte Prøver paa Dansk og Norsk i sammenhængende Tale have vi seet, at Forskjellen mellem Skriftsproget i begge Lande tildels ogsaa bestaar deri, at der ikke bruges de samme Ord. Det viser sig, at nogle Ord ere danske uden tillige at være norske, medens andre Ord ere norske uden tillige at være danske. Vilde man nu vide, hvor stort Tallet er paa de Ord, der kunne regnes til Skriftsproget i det ene eller andet af disse to Lande uden at være Fællesord, fælles for Danske og Normænd, da kunde dette, naar man vilde lade sig nøie med et omtrentligt Opgjør, udfindes ved at gjennemgaa vore Ordbøger.

Først kunde man da tage for sig Molbechs Ordbog og plukke ud de Ord, der ere indførte i den som hørende til det danske Skriftsprog, men som enten slet ikke

eller dog saa godt som ikke bruges af de Norske. Jeg har gjort dette for det første Bogstavs Vedkommende. Dog har jeg udeladt af følgende Fortegnelse alle de Ord, der af Molbech ere angivne som ikke ret ægte eller tilhørende det danske Skriftsprog heller. Slige Tegn paa Uægthed ere Tillæg som „sjelden", „forældet", „næsten forældet", eller „Moth", ɔ: optaget efter Moths Ordsamling, eller „V. S. O.", ɔ: optaget efter Videnskabernes Selskabs Ordbog, eller Navnet paa en eller anden enkelt Forfatter, saasom „Hvitfeldt", „Taussen" o. s. v. Jeg har efter Ordenes formentlig større eller mindre Fremmedhed for os Norske delt dem i to Afdelinger. Læseren faar da selv dømme.

I. Danske Ord, der ikke tillige ere norske.

Bruges ikke af de Norske.

Aagbær, — som kan bære Aag.

Aag-Es, Jernkrog i Form af et S.

Aaghammel, „Træet i et Aag, som bæres paa Skuldrene."

Aagskagle, Reb i Enderne af et Aag.

Aagstok, det tykke runde Træ i et Aag.

Aagtist, Jernring paa en Plov.

Aal, Betydn. 2: Hængsel af Træ paa et Led.

Aalegierd, Forken paa en Aalestang.

Aalehamme, et Slags Aalegarn.

Aalekiste, Aalkar, Aalkjær.

Aalekube, Aaleteine.

Bruges neppe af de Norske.

Aandegisp, „Gispen efter Veiret."

Aandeklemt, „stakaandet."

Aandelav, „en vis Maade at udstöde Veiret paa."

Aandelyd, „Aspiration."

Aandepibe, Luftrör.

Aandepusten, Norsk: andpusten (amp.).

Aandeveir, „Luftström, som frembringes ved at aande."

A'arslam, aarsgam. Lam.

Aareskifte, Skifte af Rorskarle til et Fartöi.

Aarsagelighed, „Kausalitet."

Abild, „Æble, Æbletræ."

Afbrud, Standsning.

Afbruge, afbenytte.

Afbyrd, Afkom.

Bruges ikke af de Norske.

Aaleruse, Aaleteine.
Aalestang, Aalelyster.
Aaleteen, „et Slags Aaleruse.“
Aalam, „Gimmerlam.“
Aandeblæst, „Aande'ns Udblæsen.“
Aandefang, „Aandedrag.“
Aandegab, „Lufthul paa et Kar.“
aarledags, tidlig paa Dagen.
Abildgaard, Frugthave.
Abildtræ, Æbletræ.
Aborre, Norsk Aabor.
Adelkone, Ægtehustru.
Adelby, Hovedby.
afarte, danne sig paa en forskjellig Maade.
Afartning.
Afbud, Atterbud.
afbulne, „gaa af ved Bulning“ (Negl).
afbundte, dele i Bundter (Hö).
Afbygger, Udflytter, „Parcellist.“
afbære, slide ud (Klæder).
afdrifte, drøfte (Korn).
afdybe, gjöre dybere, sænke.
affade, komme over fra et Fad til et andet.
Affald, i Betydningen Skraaning.
Affald, (Vindens, Toners) Aftagen.
Affaldsjord, „Udjord,“ langt fra Byen.
Affavne, maale i Favnevis.

Bruges neppe af de Norske.

afbælge, skille ved Bælgen (Ærter).
affalden, mager.
Afflod, det, som flyder af et Sted.
afflyde, have Aflöb (Vand).
afflöde, tage Flöden af.
affodre, give det sidste Foder (om Aftenen).
afforme, give en vis Form.
affragte, leie af En mod Fragt.
affritte, udlokke af.
afhude, flaa.
afhvæsse, bortslibe (Skaar i en Æg).
afkalde, bortkalde fra.
Afkant, Udkant.
afkile, 1) fraskille ved Kile, 2) klöve i Kiler.
afkiöre (Hesten), udkjöre, udmatte.
afklappe, 1) knuge Fugtigheden ud af, 2) afbanke, prygle.
afkrænge, vrænge af (Handsker).
aflande, lægge fra Land (med et Skib).
afliggende, afsides beliggende.
aflodde, afdele i Lodder.
aflænke, 1) fri for Lænke, 2) fælde (Strömpehælen).
afmeie, „afhugge med Lee.“
afpramme, tage ud af en Pram.
afrebe, maale med Reb.
afringe (Svin), tage Ringen ud af Næsen.

Bruges ikke af de Norske.

affældig, oprörsk (Folk).
Afgade, afsides Gade, Gyde.
Afgienne, drive bort fra.
afhage, tage af en Hage.
afkynde, bekjendtgjöre, lyse.
aflignе, afpasse.
Aflyd, Mislyd.
aflöbe, 1) opslide (Sko), 2) miste (Aanden), 3) trætte ved Løb.
afnege, „se opnege" (der dog ei findes hos Molbech).
afride (en Hest), fordærve ved at ride.
Afside, afsides liggende Sted.
Aftenbakke, Flaggermus.
Aftengift, Fodergjev om Aftenen.
Aftenmaal, det Maal Melk, Koen giver om Aftenen.
Aftenmand, — som er aarvaagen om Aftenen.
Aftrin, Trin til Siden.
aftrække, hvæsse.
aftöire, „afgræsse ved töiret Qvæg."
Afvane, „Afladen fra en Vane."
Agedör, Ladeport.
Agegab, stort Hul paa et Gjærde.
Agehynde, Vognhynde.
Agelæs, et Ag. Hö f. Ex.
Agestol, Vognsæde.
Agetöi, Kjöretöi.
Agergierning, Markarbeide.

Bruges neppe af de Norske.

Af-Ryd, det som ryddes bort.
afsie, Norsk afsile, sile.
afsive, rinde langsomt af eller ud.
afskage, „giöre et Tov löst."
afskakke, gjöre skak.
afsmigre, vinde ved Smiger.
afsmöge, „smöge af, krænge af."
afsnoe, „aflöse det, som var snoet om."
afsnore, afmaale med Snor.
afsnylte, faa ved at snylte.
Afspring, Sidespring.
Afströg, det, som afstryges.
afsynke, fordybe, = afsænke.
Aftegn, Særkjende.
Aftes (i), „i Gaar Aftes."
Aftenskost, „Nadver," (Natverd).
aftnes (det), kvælder.
Aftægt, Föderaad.
Afvinkle, afpasse med Vinkelhage.
age-Hö, age Korn ind, ɔ: kjöre.
age i Slæde.
agende Post.
Amning, Middeldybde.
Angel, Fiskekrog.
Angelfisker, — som angler.
Askefang, Hul i en Ovn til Asken.
Askegrue, = Askefang.

Bruges ikke af de Norske.

Agerhyrde, — som vogter Agrene for Kvæg.
Agermuus, Markmus.
Album, mindste Stykke skyldsat Jord.
Angerkiöb, Kjöb, som man angrer.
Arpe, Hud, som skaller af.
avet, vrang.
Avred, Hov, Efterslæt.

Paa de første 50 Sider af Molbechs Ordbog findes der saaledes 137 Ord, der sjelden eller aldrig bruges af os Norske. Dersom ogsaa de vare medregnede, der ovenfor i dette Afsnit ere omtalte som oversprungne, var Tallet formodentlig voxet fra 137 til en 200. Nu udgjør Molbechs Ordbog over 1400 Sider. Ere altsaa de ikke-norske Ord fordelte nogenlunde ligelig over disse 1400 Sider, saa vil deres Tal udgjøre mellem fem og sex Tusinder (5,600). Tælle vi derimod kun de 137, saa faa vi vistnok en Del færre, men dog endnu henimod 4,000. De fleste af disse Ord høre dog nok til de sjeldnere ogsaa i de Danskes Skriftsprog.

Man overse endelig ikke, at den Ordbog af Molbech, som her er Tale om, ikke er nogen Ordbog over danske Landskabsord tillige, (en saadan har han udgivet særskilt), men kun over Skriftsprogets Ord. Den her brugte Udgave er af 1833.

2. Norske Ord, der ikke tillige ere danske.

Her møder den Vanskelighed, at kun meget faa af de Ord, der høre under denne Overskrift, ere at finde i Molbechs Ordbog, og dertil den, at man, om de vare der, og jeg paatog mig at udpege dem, i mangfoldige Tilfælde neppe vilde tro mig, men mistænke mig for at ville gjøre Forskjellen mellem Norsk og Dansk større, end den er. Grunden til, at saa faa af dem findes hos Molbech, er vel dels den, at Optagelsen af norske Ord

i Skriftsproget ikke ret var begyndt 1833, da Molbech skrev sin Ordbog, dels vel og den, at han neppe har søgt saa nøie efter i norske Bøger som i danske, og dels endelig kanske ogsaa den, at han har regnet de fleste af dem, han endog uden megen Søgerflid fandt, til „Provindsialismerne.“ Og naar jeg tvivler om, hvorvidt min Dom kom til at staa til Troende, om jeg selv afgjorde, hvilke Ord der skulde regnes for at være norske alene og ikke tillige danske, altsaa ikke tilhørende Fællessproget, da grunder dette sig paa Erfaring. Vi Norske lægge nemlig ikke lettelig Mærke til, at en Mængde Ord, som vi høre og se alt som tiest, ikke bruges af Andre end os. De Ord, vi selv kjende saa godt, og hvis Brug vi synes falder af sig selv, fordi de ere os omtrent uundværlige, kunne vi ikke vel tænke os fremmede eller endog uforstaaelige for de Danske, hvis Bøger vi have for os hver Dag, og som vi synes ere saa hjemlige og forstaaelige for os. Vi tænke, at naar vi forstaa de Danske og deres Ord, maa de ogsaa forstaa os. Men her er den Forskjel, at vi, lige fra Skolen af, langt mere bruge danske Bøger, end de Danske bruge norske Bøger, Noget, der ogsaa forklarer, hvad Mange undre sig over hos den norske Almue, nemlig at den saa „godt forstaar dansk Sprog, danske Skrifter“ og sine „dannede“ Landsmænds Tale, uagtet denne Tale for en væsentlig Del er dansk og ikke norsk, medens disse deres dansktalende Landsmænd med al sin høiere Dannelse, sin Sprogkundskab og dermed følgende Evne til at tyde halvkvædet Vise saa tidt have Ondt for at forstaa Almuesmandens Tale, naar han er fra et andet Landskab end den Dannede selv. Almuen bliver nemlig baade i Skolen, Kirken og ved Læsning i Hjemmet oplært i Dansk og i at forstaa de „Dannedes“ (Byfolkets) dannede Tale, medens de Dannede ofte kjende lidet til Almuen i sin egen Egn, end sige til den i an-

dre Stifter eller Landskaber, eller til det gammelnorske Ordforraad, som Almuen endnu kjender og bruger, men som i vort Skriftsprog for en stor Del er fortrængt af tydske, franske eller andre fremmede Ord.

Hvorledes skulle vi altsaa faa udskilt de særlig norske Ord, der nu findes i vore Bøger? Jo, det vil nogenledes lade sig gjøre dels ved Hjælp af et Par Ordsamlinger, der ere gjorte paa en Tid, da de norske Ord vare lette at kjende fra de danske, fordi de fleste af dem endnu ikke vare blandede sammen i Bøgerne med de danske, men kun brugtes i det norske Talesprog, dels ved Hjælp af Udtalelser leilighedsvis hist og her af Danske. De Danske vide nemlig godt at udpege, hvad det er for Ord, de selv ikke bruge eller vedkjende sig. Denne Fordel, at have den indfødte Danskes skarpe Øre for, hvad der er indenlandsk, dansk, og hvad der er udansk, fremmed og afstikkende, har da ogsaa Forfatteren af den ene af de Ordsamlinger, som her skal nyttes. Den anden er vistnok født Normand (Bergenser); men han havde dog opholdt sig i adskillige Aar i Danmark, og for Resten vare jo omtrent alle Normænd saa temmelig danske i Dansketiden, i alle Fald i Sammenligning med de fleste nulevende Normænd.

De Ordsamlinger, som her sigtes til, ere af E. Pontoppidan og L. Hallager. Foruden at medføre den Fordel at afgive et upartisk Vidnesbyrd om de og de Ords Udanskhed tjene de tillige til nogenlunde at oplyse, naar de ere optagne i vore Bøger, ɔ: de indeholde tildels Sprogforskjellens Historie. De Ord nemlig, som Pontoppidan har optegnet, vare efter hans Vidnesbyrd ukjendte i Skriftsproget ved Midten af forrige Aarhundrede, og de, som Hallager har optegnet — og til dem høre paa 3—4 Stykker nær alle de, jeg nedenfor har anført af Pontoppidans Samling — vare, saa vidt han

vidste (en og anden Gang kan han vel have taget feil), fremmede for Skriftsproget endnu i 1802. Og efter hvad ovenfor er bemærket, kom der nok heller ikke strax efter Hallager eller strax efter Adskillelsen fra Danmark synderlig mange norske Ord ind i Bøgerne. Det var nemlig nok først omkring 1830, at en mere særlig norsk Tidsalder begyndte. Men da vi nu, 30 Aar senere, have mangfoldige, formentlig flere 1000, norske Ord i Brug, som dengang fordetmeste vare ukjendte paa dette Omraade, saa have vi jo deri et temmelig tydeligt Vidnesbyrd om, hvor stærkt Norskheden er i Tilvæxt. Ere nu som vi nylig have seet, ikke alle de Ord, som fra den danske Side ere indførte i Bøgerne, gaaede over paa norsk Grund og optagne af Normændene, saa ere endnu langt mindre alle de særlig norske Ord, som fra vor Side ere indførte i Bøgerne, gaaede over paa dansk Grund. Saadan Overgang er tværtimod visselig Undtagelse, ja sjelden Undtagelse, istedenfor at være Regel. Altsaa er næsten hvert norsk Ord, der er optaget af Normændene, blevet en Tilvæxt i Forskjellen mellem Norsk og Dansk og følgelig Kløften, paa Grund af, at Gjensidighed i Sprogforholdet mellem Norske og Danske mangler, langt større, end man skulde tro. Det er nok det temmelig fuldstændige Fællesskab i Ordenes Form, navnlig i deres Deklination, Konjugation og Retskrivning, der skuffer os og faar os til at tro, at Sprogfællesskabet i det Hele er større, end Tilfældet virkelig er.

Erik Pontoppidans Glossarium Norvagicum.

Den bekjendte E. Pontoppidan blev i 1747 Biskop i Bergen. Nu mente han, som han siger, at han for-

stod næsten alt Norsk, da han i sine yngre Aar havde været i Norge i nogen Tid og dengang havde klaret sig noksaa godt „i daglig Samtale“ med Normændene. Men da han kom til Bergen, mærkede han, at „den Vesterlandske dialect“ ikke paa meget nær var saa lig det Danske, som den, han tidligere kjendte fra Østlandet, uden Tvivl, føier han til, fordi her paa Vester-Leden er mindre Omgang med Danske Folk, og den meget biergagtige Situation, imellem Field, Elver og Fiorder afskiærer Bonden fra megen Omgang.“ Han foretog sig derfor allerede paa sin første Visitatsreise, 1748, at „antegne alle mig“ (ham) „forekommende fremmede Ord og Talemaader,“ og det saa meget mere, som han fandt, at „i deres Tal vare nogle særdeles significative og Betydnings-fulde, ja nogle beqvemme til at udtrykke de Begreb, som vi (Danske) i sædvanlig Tale, deels fremsette med flere Ord, deels med Fransøske eller andre fremmede Ord, dem den norske Bonde af denne Egn ikke trænger til, hvilket en skiønsom Læser selv vil finde, og, om han elsker Sproget, saavel fornøye sig med, som forundre sig over.“ Samlingen udkom i Bergen 1749.

De norske Ord, som dette Pontoppidans Gloss. Norv. eller „Samling af saadanne rare norske Ord, som gemeenlig ikke forstaaes af Danske Folk,“ opviser, vare altsaa vel samtlige ubekjendte i det danske eller dansknorske Skriftsprog i 1749, i alle Fald for Pontoppidan, og han var dog nok kjendt baade her og der i den dansknorske Bogverden; thi, som N. M. Petersen siger. „hans litterære Virksomhed var mangfoldig, theologisk, historisk-statistisk, sproglig og naturvidenskabelig.“ Men efterse vi, hvad det er for Ord, han i 1749 opregnede som nyopdagede og forklarede som uforstaaelige for dem, der kun kjendte begge Landes fælles Skriftsprog, da finde vi, som før sagt, en

hel Mængde, der nu mere eller mindre ofte findes i vore Bøger, og som altsaa maa være optagne i Skriftsproget efter Pontoppidans Tid. Enkelte af dem bruges i vor Tid ogsaa af danske Forfattere, og disse have da maaske snarere faaet dem deels fra gamle danske Bøger, deels fra islandske eller oldnorske, — som nemlig efter 1749 have været læste langt flittigere end för dette Aar, — end fra det norske Talesprog eller fra Bøger af norske Forfattere. Men de allerfleste af disse Ord bruges nok kun i norske, og ikke tillige i danske Skrifter.

Som Ord, der nu ikke længere ere usædvanlige i vore dansknorske Bøger, hidsættes af Pontoppidans Samling følgende, fordetmeste i samme Orden som hos ham. For Rummets Skyld forklares kun de af dem, der uden saadan Hjælp kanske ikke øieblikkelig vilde blive gjenkjendte af Læseren. Ligeledes for lettere at kunne gjenkjendes aftrykkes de her fordetmeste i den Skikkelse, de sædvanligst have i vore Bøger nu; thi skulde jeg holde mig til P.s Skrivemaade, maatte Ordet ofte skrives to eller tre Gange istedenfor en.

A.

Aabod, — paa et Hus.
Aaklæde, Sengetæppe.
Aas, „en flad og jevn Bierge-Top.“
Atteglöime, gammel Jente (eg. efterglemt).
ætle, bestemme; tiltænke En.
Afdraat, Melkevarer.
Agn, Lokkemad.
Al (langt a), Malm i Træ.
Ambar, Embær, Spand.
Andlet, Ansigt.
(anse), ænse, bry sig om.
Ar, Al (Ard), Plov.
Aur, „Grund;“ Grus.

B.

Bamse, Björn.
Bel (Bil), en vis Tid, Tidsrum.
Ben, ret, lige.
Beite, Havnegang.
Bikkje, Hun-Hund; Hund.
Bile, Bredöxe.
Bingse, Hunbjörn.

Blöi (Blei), Kile.
Bomme, Mad-Æske, Skrin.
Braane, smelte.
Braate.
Brim, Prim, indkogt Myse.
Brok, (langt o) Buxer.
Bryn, en skarp Kant.
Bryne, — at hvæsse Æggen med.
Bröst, (Röst), Gavl paa et Hus.
Budeie.
Budstikke.
Buna(d), Bohave; Værktöi; Klædning.
Bygd.
Bygdelag.
Bygsel.
Bö, indhegnet Mark omkring en Gaard.
Bör, god Vind.

D.

Danske, snakke Dansk.
Djærv, dristig.
Diger, tyk.
Dragsu, Bölgedrag.
Draag, Stubslæde.
Dravle, ostet Melk.
Drot, Herre.
(Drau), Draug, Spögelse.
Dræg, lidet Anker.
Dybtænkt, dybsindig.
Dætte, falde.
Dönning, Bölgegang.

E.

Eid, Isthmus.
Elv, Flod.
Emne, Stof.

F.

Fang, Skjöd.
Fant, „omlöbende Stodder."
Fegjen, glad.
Fjære, Strandbred.
Fjas, Snak.
Fjætre, forhexe, „binde."
Fjæld, „Steen-Bierg."
Flire, fnise.
Flor, Fæhus.
Fon(d), Snedynge.
Fremsynt, forudseende.
Færing, (Fir-Æring), Baad, som roes af to Mand.
Furten, stödt.
Förkje, Pige, Tös.

G.

(Gaate), Gaade, mörk Tale. „Gaate er verbale af giætte, men fattes paa got Dansk."
Gammen, Lystighed. (Gammen findes dog hos A. Vedel. K.)
Gamp, Hest.

Gan(d), Trolddom.
Gaupe, Los.
Gjente, Jente, Pige.
Gjæld, Præstegjæld, „et Præste-Kalds District."
Gla, gaa ned. Deraf Solegla(d).
Glane, stirre paa.
Godslig, godlidende.
(„Goul"), Gagl, Vildgaas.
Grahest, „Stod-Hest."
Gravbakke, „Kirke-gaard."
Gravfæste, jordfæste.
Greie, rede, ordne.
Grind, Led.
Grætten, „knurvurren."
Gut, „liden Dreng."

H.

Hamle, ro baglænds.
Hammer, brat Klippe, Bjergvæg.
Herme, efterabe.
Hjæl(d), Hylde; Stillads at törke Fisk paa.
Hie, „Biörnens Vinterleye."
Hælle, flad og tynd Sten.
Hæsje, — at törke Hö paa.
Hugna(d), Glæde, Hygge.

I. & J.

Jaren, Kanten paa en Væv.
Jase, Hare.
Jatte, sige Ja til.
Jaale, taabeligt Menneske.
Jæte, gjæte, „vogte Qvæg."
Ildhus, Eldhus, „Bryggers."
Indballe, indsvöbe.

K.

(Kaat), Kot, lidet Værelse, Aflukke.
Kagge, en Dunk.
Kare, karre, skrabe, rage.
Kar(l)mand, et Mandfolk.
Kave, Byge, Tykke. (Snekave).
Kjælke, „liden Slæde."
Kjækle, kiævles, skjændes.
Kjörrel, Kar.
Klev, (Kleiv), „en Stie over Fieldet hvor man til Nöds kand komme frem."
Kleve, Kammer; Kove.
Klæg, „Bremse."
Klop, „Træ-Broe over Elver."
Klunger, „Hyben Torn."
(Klyng), Kling, d. e. Klining, Fladbröd med Smör paa. (NB. Lefsekling).
Kløv, — paa Hesten.
Knote, „hofmodesig;" snakke fornemt.
Knusk, Fyrsvamp.
(Knøe), kna, ælte. (Kna-Ost).
Kobbe, Sælhund.

(Kogs), Kox, en Skaal; et Slags Öse.
Kolle, Melkekolle, Melkekar.
Kove, Aflukke, Kleve.
Krak, Trefod.
Krim, Snue.
Kurv, Pölse.

L.

Laak, „ringe, skröbelig.“
Lav, hængende Mos(e) paa Træer.
Laft, TömmerstokkenesSammenföining i Hjörnerne paa et Hus.
Lagna(d), Skjæbne.
Landsønning, „Syd-Ost Vind.“
Let, Farve, Löd.
Lev, (Leiv), Fladbröd.
Lefse, sammenlagtFladbröd.
Leilænding, Fæstebonde.
Lemende, Fjeldrotte.
Ljaa, Jaa, Le.
Ljaare, (Jaare), Röghul i Taget istedenfor Skorstenspibe.
Like, synes om.
Lau(g)e, bade.
Lunder, Lunnender, Herligheder ved en Gaard.

M.

Maale, Stub, Smule.
Marbakke, stærk Skraaning under Strandbredden.
Morild, Lysning i Havet.
Mundgaat, Bordøl.
Myg, blöd.
mæte, agte.

N.

Nise, Marsvin.
Niste, Reisekost.
Nistebomme, „Mad-Skriin.“
Not, (Fl. Nöter), Vod.
Næpe, Roe, „Rove.“
Næver, Overbark paa Birken.
Nökken, „en formeent Hav-Trold.“
Nöst, Naust, Baadeskur.

O.

Odel, Odelsret.
Older, „Elle-Træ.“
Onne- (Aanne-) Tid
Ordtök(e), Ordtag, Ordsprog, Mundheld.
orke, aarke, magte.
Orv, Skaftet paa en Jaa.
(Oure), Örred, Forelle.
(Ovet), Uvet, „Daanelse.“

P.

Pal, Bænk.
Peis, „Skorsteen.“
Plag, Klædningsstykke.
Plistre, plystre, flöite med Munden.
Plug, Plyg, „en Skoe-Pind.“
Prim-stav, Almanak.
Prov, „Vidne, Beviis.“ (Vidnesbyrd.)
Purke, en So.
Putre, böble, koge.

Q.

Qvanne-Rod, „den Urt Angelica.“
Qveike, tænde (Lys, Ild).
Qveite, Helleflyndre.
Qvæld, Aften. (Qvælds-Mad).
Qvær, stille. (Tie kvær).

R.

Rabe, glide.
Ri(d), en Stund; et Anfald.
Rös, Stenhob.
Rye, uldent Sengetæppe.
Röskat, Hermelin.
Römme, Flöde.

S.

Samfængt, „tilhobe,“ ligelig blandet. (Lin.)
Save, Sævje, Saft i Træer.
Sjaa, gjennemsigtig Hinde. (NB. Sjaa-Stang.)
Sindt, vred.
Skodde, Taage.
Skalle, Hjerneskal.
Skjære, liden Sax.
Ski, „Skridt-Skoe.“
Skindvinge (Skinnvengja), Aftenbakke, Flaggermus.
Skolt, Hoved, „Hoved-Skal.“
(Skout), Skaut, Hovedpynt af Linned.
Skrind, mager.
Skrei(d), fremskridende Flok. (Fanteskrei(d), Ulveskrei(d).
Slire, Kniv-Skede, Balg.
Slængenavn, Ögenavn.
Snesokker, Snehoser, Yderströmper.
Sokker, Strömper.
Sokne, „randsage“ i Vandet.
Sold, Brödsuppe, især Fladbröd og Melk.
Sope, feie.
Sopelime, „Feye-Koest.“
(Sou), Sau(d), Faar.
Speis, Peis, Skorsten.
Spik, Splint, Flis. (NB. Tyri-Spik.)
Spor(d), Fiskehale. Jfr. Brygge-Spor(d).

Sprake, Brake, Enebærtræ.
Spræk, kaad; stærk.
Stabbur, „Fadebur," Stolpebod.
Stak, Skjört.
Stæv, lidet Vers.
Stævje, „qvæde Viiser."
Stö(d), Landingssted. (Baadstö.)
Stry, Blaar.
Stump, Surbröd, Ovnbröd, modsat Fladbröd.
Stö(d), paalidelig.
Stör, (styr, stöl, skjur, sjur), stiv, ikke smidig.
Stuttænkt, ikke betænksom nok.
Sutre, klynke.
Sæter, „en Udmark til Fields."
Sölje, Spænde.

T.

Takke, Fladbrødshælle, Bagstehælle.
Tare, bredbladet Tang.
Teine, Aaleteine, Kurv at fange Aal i.
Tiur, „kostelig Skovfugl næsten saa stor som en Kalekutisk Hane."
Tuft, Tomt.
Tordivel, Skarnbasse.
Tremænding, „Nest-Söskende-Barn."
Try(g), Trug, Ramme under Födderne at gaa i dyb Sne med.
Tun, Gaardsrum.
Tvare, Tvaare, (Turu), „en Pind at röre Meelgröd med."

U.

Uvören, (uvyren), uvorren, skjödeslös; urenlig.
Ur(d), skraatliggende Samling af store Stene.

V.

Vaatter, Votter, Vanter.
Ven, vakker.
Veideskab, Fangst; Vildt.
Værfar, Svigerfader.

Y.

Ymist, imist, ymse, imse, af og til, skiftende.

Hallagers Ordsamling.

Laurents Hallager udgav i 1802 som Alumnus paa Walkendorffs Kollegium i Kjøbenhavn en „Norsk Ordsamling eller Prøve af Norske Ord og Talemaader.“ Denne Samling indeholder omtr. 6,000 Ord, og blandt disse er der omtr. 900, der nu mere eller mindre ofte forekomme hos vore norskdanske Forfattere, foruden 234 af de 238, som ovenfor ere uddragne af Pontoppidans Samling. Dette synes at vise, at der i de 53 Aar, der ligge mellem 1749 og 1802, saa godt som ingen norske Ord ere optagne i det for Danske og Normænd fælles Skriftsprog. De Ord, som vare fremmede for dette Skriftsprog i Pontoppidans Tid, regnes nemlig, næsten hvert eneste et, for fremmede endnu i 1802 af Hallager, og den danske Optugtelses Eftervirkninger varede vistnok saa længe ved efter Norges Adskillelse fra Danmark, at om En ved 1820—30 havde gjort endnu en Ordsamling, vilde vel de allerfleste af Hallagers Ord endnu være blevne opførte som Landskabsord og som fremmede endnu i Forhold til Skriftsproget.

Her have vi altsaa 238 + 900 eller 1138 norske Ord, der nu, i 1862, ere at finde i vore Bøger, men som ikke vare der i 1802, og vi skulde kanske, om vi ledte nøie efter, finde endnu andre 1138 norske Ord, der i de seneste Aar have begyndt at komme til samme Ære og Værdighed, — foruden en Mængde Ord, der ere skabte af en eller anden Forfatter og saaledes ikke ere komne fra Talesproget ind i Bøgerne, men muelig fra disse kunne have gaaet over i hint.

Blandt de 900 hos Hallager er der enkelte, der findes ogsaa i Dansk, men i en anden Form, end de tildels have i Norge, f. Ex. Gagn, graate, stræve, i Dansk: Gavn, græde, stræbe; men de ere meget faa.

Men Hallager har altfor mange Ord til, at de her kunde medtages. Der er, som sagt, omtr. 900, foruden de fleste af Pontoppidans 238. Jeg har derfor maattet lade mig nøie med kun at hidsætte dem, der enten vare mere brugte i Bøgerne end de andre, eller af andre Grunde syntes mig mærkeligere end Flerheden.

At det har været Hallagers Mening at udelukke af Samlingen alle de Ord, der i hans Tid allerede vare optagne i Skriftsproget, kan sees af hans Fortale. Han siger der S. XVI.: „Desuden indskrænker den (Ordsamlingen) sig allene til saadanne Ord, som enten ere aldeles ubekjendte eller ogsaa formedelst en afvigende Udtale“ (f. Ex. Gagn, graate, stræve) „eller Bemærkelse“ (f. Ex. feig, Norsk: som snart kommer til at dö; feig, Dansk (Tydsk): ræd) „ikke lettelig kunne forstaaes i Danmark.“ — „Af Navne paa Dyr og Planter ere ikkun faa og de almindeligste anförte.“ Altsaa optage Navnene paa de for Norge eiendommelige Dyr osv. ikke mange Nummer blandt de omtalte 900 Ord. Paa S. XXI. staar en Bemærkning af H., der paa en Maade kunde træde i Stedet for det af mig givne Uddrag af hans og Pontoppidans Samling. „Man træffer,“ siger han (NB. 1802), „yderst faa norske Ord hos danske Forfattere.“ Og at hans Hensigt var, kun at optage i Samlingen norske Ord, der ikke fandtes i Bøgerne endda, hvorvel de for en stor Del findes der nu, sees blandt Andet af Følgende: „Maatte den (Ordsamlingen) bidrage til en nøiere Kundskab om vort Sprog, og maatte den berige og fuldstændiggjöre det fælleds Skrivtsprog, saa var min Hensigt opnaaet, og min Umage rigeligen belönnet. Det danske Sprog (NB. det danske Sprog) „skulde upaatvivleligen vinde betydeligt i Forraad, Tydelighed og ægte Danskhed, naar Skribenterne vilde optage beqvemme norske Ord istedenfor mindre beqvemme

danske, eller hvor disse savnedes. Men hidindtil har man inddraget en Mængde franske og tydske Ord i Sproget" . . . . . .

Og S. XXII.: „Ved at optage norske Ord i det danske Sprog, vilde mange fremmede Ord falde bort, og endeligen vilde danske og norske Mænd med Tiden blive mere forstaaelige for hverandre, end de nu ere." Det er saaledes aabenbart Hallagers Mening, at Tilnærmelsen skulde ske fra begge Sider, idet de Danske skulde tage i Brug norske Ord, ligesaa vel som Normændene bruge danske. Men denne Gjensidighed er det nok aldrig blevet synderlig af med. Det har været saa langt fra, at de Danske have brugt norske Ord, at de vel endog ofte have taget Normændene det ilde op, at disse, navnlig i den seneste Tid, brugte de nærmere liggende indenlandske Ord istedenfor danske, altsaa istedenfor at oversætte paa Dansk, hvad de havde at sige.

„Imidlertid er det langt fra min Mening," siger han videre, „at man paa en Gang skulde indføre alle norske Ord i det danske Sprog; dette vilde mere forvirre end gavne. Ikkun almindelige og udtryksfulde Benævnelser, og fornemmeligen saadanne, som man manglede paa reen Dansk, maatte optages; og endog dette med Forsigtighed og efterhaanden." Hallager har altsaa ikke saa svær Hast med Fornorskningen som Adskillige i den senere Tid. Heller ikke siger han, ligesaa lidet som Pontoppidan: Enten — eller, enten rent Dansk eller rent Norsk! Ingen Mellemting!

Vi skride nu til at meddele de vigtigste af de norske Ord i Hallagers Samling, der mellem Hallagers Tid og vor have idetmindste begyndt at blive indlemmede i Skriftsproget, — med Udeladelse, som sagt, af dem, der i det Foregaaende allerede ere meddelte efter Pontoppidans Samling.

A.

Aan eller Aand, travl Tid. (Vaaraan, Plovaan, Slaataan.)
Aargangs, f. Ex. Kværn, — som gaar hele Aaret.
Aasæde.
Apal, Abild, Æbletræ.
Armod, Kraftlöshed (ikke Fattigdom).

B.

(Baalk), Bolk, Balk, Skillevæg; Afdeling.
Baare, „en Bör. Höres sjelden i Danmark."
Baadnöst.
Badstue.
Bagevje.
Bagstehelle.
Bakke, „Afheld, Jordbjerg."
Bagli(d), Skyggesiden af en Dal.
Bane, „Döds-Aarsag. Gl. Dansk: Bane."
Banke, „en svar Regnsky ved Horizonten."
Bar*), „smalt Löv" . . . . . „paa Fyrre, Gran, Tax og Ener." (Bartræ, Dansk: Naaletræ).
Barfrost.
Bensti.
Benvei, af ben, bent, lige, ligefrem.
Berge, bjerge, sanke i Hus.
Bergrise, „en Kjempe eller Trold i Fjeldene."
Bikse, en Storkar.
Blings, en „Skeelöiet."
Blingset, Blingse.
Blom, Blomst.
Botevon, Udsigt til Forbedring.
Braat, (Brot), Potteskaar.
Brat.
Brevsynt, — som kan læse Skrift.
Bringe, Bryst.
Bringebær, „Hindbær."
Brisling.
Brisk, „Enebærtræ."
Brodder, Jernsöm i Sko.
Brygge, „tydsk: Brücke."
Bryne, hvæsse, slibe.
Bræk ke, „tung Bakke."
Brödslev, Fladbröd.
Buhund, „Fæhund."
Bunding, Strikketöi.
Buskap, „altslags Qvæg."
Bytting, Skifting, Dumrian.

*) Nordahl Brun maatte 1772, da han i „Einer Tambeskielver" (S. 29) havde brugt Ordet Bar, tilföie som Forklaring for de Danske over dette norske Fremmedord: „Bar kaldes i Norge de grönne Naale, som voxe paa Gran, Fyre og Enebær-Træ."

D.

Dalföre.
Dam, „et Puds, Gadekjær.“
Dige, en Gröft fuld af Vand.
Dilte, smaatrave.
Dot, Haandfuld; et meget stille eller enfoldigt Menneske.
Drages, brydes med En.
Drengestue, Tjenerkammer.
Drift, Tömmerdrift.
Dryg, dryge, dansk: Dröi, dröie.
Dverg.
Dy, Dynd, Mudder.
Dytte, stoppe. (Dot.)
Dænge, slaa.
Döl, „en Dalbygger.“
Dön, hul Lyd. „Man siger paa Dansk: Drön.“

E.

Eg, Æg, Kanten af en Bakke.
Enkom, ene og alene.
Eitel, Kjertel i Kjöd.
Elg, „Elsdyr.“
Elvebrud, „en Elvs Udbrud over Bredderne.“
Emmen, usmagelig.
Endefram, ligefrem.
Emningsved, Gavntömmer.
Evje, Bagevje.

F.

Faafængt, forgjæves.
Faamælt, faatalende.
Fakke, gribe.
Fang, faldende Syge.
Farkost, „et lidet Skib.“
Fast, endskjönt.
Fax, Hesteman.
Feig, som vil snart dö.
Feld, Skindfeld.
Fele, Violin.
Fjeldskred.
Fjollet, taabelig.
Fjös, Fæhus.
Fjöshjeld, „Fæhuusloftet.“
Fille, Pjalt.
Firfösle, Frben.
Fladbröd.
Fladbrödslev.
Fleip, En, som er mundkaad.
Flis, Splint, Spaan. (I Danmark kun om Steensplinter, ikke om Træ).
Floke, Ugreie; liden Sky.
Floket.
Flom, Vandflod. (flömme.)
Flænge, sönderskjære.
Flöi, — „som viser Vinden.“
Forsagd, „forud accorderet.“
Fos, Vandfald.
Furu, Fure, „Fyrretræ.“
Furte, være fortrydelig.
Fuskeri, Bedrageri.
Fælen, ræd.
Fænte, „Pige udenfor Bondestanden.“

Fæste, trolove.
Fæsting, Fæstemand.
Fæsteröl, Forlovelsesselskab."

Föderaad, Aftægt, Livöre.
Före, Veienes Beskaffenhed.
Förefald.

G.

Gagn, Gavn.
Gane, tage Hovedet og Indvoldene ud af Fisk.
Gap, „en Aabenmundet."
Gar(d), Indelukke; Ring om Maanen eller Solen.
Gjeiten, Blaaveden nærmest ved Barken, modsat Al'en, Malmen.
Gjeipe, vrænge Munden.
Gjætegut.
Gjætegjente.
Gjæv, „rar; snild, gavmild."
Gjöpling, Gypling, „en liden Dreng"
Gild, „smuk; behagelig."
Gisse, gjætte.
Gissen, utæt, læk.
Glisen, glesen, utæt (Ager, Skov).
Glugge, Lufthul, Kighul.
Glöt, paa Glöt, paa Klem.
Glötte (paa Dören).
Gnaale, stöie, gnave.
Graaben, Ulv.
Graasten, „Steenstykker af Berge."

Graate., græde.
Gran(d), fin; nöiagtig. (Se, vide grandt).
Grande, Granne, Nabo.
Gravøl.
Greie, Rede. Greier, Redskaber.
Grim, Fossegrim.
Grime, Bind omkring Hovedet paa en Hest; Lap paa en Sko; Tömmerflaade.
Grön, (Grönföde, Grönvarer), Kornvarer.
Gris, et „voxent Svin."
Grohøld (godt), „godt Kjöd at læge."
Grue, Gruve, „Ildstedet; Skortenen."
Grunde, Banke, Sted med grundt Vand.
Grænd, Nabolag.
Græv, Hakke; Hage paa en Hestesko.
Gröte, bringe til at „graate."
Gubbe, Tomtegubbe, Nisse.

H.

Haa, (Hai); Haiskind.
Haakjærring, et Slags stor Hai.
Haa (Ho, Hov), Efterslæt.
Haaballen, Midtsommer.
Haal, glat.
Haalke, Glathed, især paa Veiene.

Hasp, Hæspe, „en Krampe med Hul i" (paa en Dör).
Haugtusse, en Underjordisk.
Havn, Græsgang.
Hei(d), „Hede, ufrugtbar Slette." (Fjeldslette; Bjerg.)
Helsebod, Lægemiddel.

Helsot, „Döden.“
Higste, snappe efter Veiret.
Hold (i godt), „Trivelse, Fedme.“
Holt, liden Skov.
Hovedbuna(d), Hovedpynt.
Hov, et Redskab at tage Fisk med.
Huke, Huge, sætte sig paa Hug.
Huldren, „et Slags Bjergtrold eller Skovnymfe, hvilken man forestiller sig at see blaa ud.“
Huldreslaat, Huldrens Sang eller Spil.
Humle, vild Bi.
Hun, Baghun.
Huske, Gynge.
Hygge, Tröst, Tillid.
Hygge, (at).
Hyggelig.
Hytte, höde, „true med Haanden.“
Hælde, Hilde (om Hestens Födder).
Hængedy, „Dyndjord.“
Hævd, Gjödsel.
Höl, dyb Vandpyt i en Elv.

J.

Jaa, Ljaa, „en Höelee.“
Jag, „hastig Fart.“
Jaminde, Samtykke.
Jordvei, Jordbrug.
Jydske, tale Dansk.
Jutul, „en Bjergtrold af kjempeagtig Störrelse.“
Juv, Hulning i Jorden, Bjergklöft.
Jættegryder, „runde Huller . . . . . i Bjergene.”

I.

Ikorn, Egern.
Ildsindt, vredladen.
Ildske, Arrighed.
Indful, forslagen.
Indlæg, Lægdslem.

K.

Kaie, Allike.
Kaave, Kove, Aflukke.
Kal, gammel Mand.
Karekjæp, — at rage i Ilden med.
Kart, umoden Frugt.
Karve, Kummen.
Kasur, halv sur.
Kaut, stolt.
Kavle, (rund Stok); Flæ paa Fiskegarn.
Kavring, Tvebak.
Kaxe, Storbonde.
Kjaak, Allarm; Strabads.
Kjaker, Kjæveben.
Kjevhændt (kjeivhændt), keithaandet.
Kjendspag, — som let gjenkjender.
Kjærn, liden Indsö.
Kjærring, gift Kone; Kjælling.
Kjævle, Kavle, rundt Træ.

Kjolefant.
Kjone, Törkehus.
Kjæft, Mund,
Kjæftes, mundhugges.
Kjærv, Knippe; Neg.
Kjætte, Hunkat.
Kjöl, Kjöling, Kulde.
Kingelvæv, Spindelvæv.
Klaave, Klöft.
Klake, Isklump; frossen Jord.
Klein, klen, skröbelig.
Klore, kradse.
Klub, „Pölse i Klumper."
Klubbe, Kölle; Træklods.
Klype, Fingrene, forsaavidt Noget indsluttes mellem dem.
Klængenavn, Ögenavn.
Klövning, „langklövet Træ."
Knag, Nagle i Væggen.
Knub, „Knold."
Knubord, knubbede Ord.
Kolden, Koldfeberen.
Kope, stirre efter Noget.
Korp, Ravn.
Kose sig, gotte sig.
Koselig.
Kost, Börste (Klæde-, Sko-).
Koste.
Kraake, Krage.
Kraakefod, „Femfingerurt."
Kraakesölv.
Kraakesmelde, en Skralde at skræmme Fugle med.
Krave, fryse til Is.
Kram, fugtig (Sne).
Kramse, gramse, famle.
Krilla, Mæslingerne.
Krok (stakkars K.), sölle Skrog.
Krus (gjöre K. for), gjöre Væsen af.
Kubbe, Træklods, Blok.
Kulp, Hule.
Kure, sidde stille.
Kyte, prale.

L.

Laag, Sörpelaag.
Laag, gammel Træstamme paa eller i Jorden.
Laat, Lyd; ynkelig Skrig.
Laate.
Lab, Pote, Lalle.
Labbe, gaa sagte.
Lade sig, være lad.
Lag, Selskab; Maade. (Det ligger ikke Lag paa; tillags).
Landfarsot, smitsom Syge.
Langfant, Langfærdendes; som kommer langveis fra.
Langsindt, som er længe vred.
Lap, „en Skosaale."
Lei(d), ubehagelig.
Lere, Lerjord.
Leite, Synsvidde; Tidspunkt.
Lem, Loft.
Letvindt.
Li(d) „Afheld i et Bjerg."
Lin, Hör.
Lind, tynd, spæd.
Lindveir, Linde, Töveir..

Lirke, forsöge smaat og ofte.
Love, det Hule i Haanden.
Lue, Hue.
Luggen, Hovedhaaret.
Lugge, rykke i Haaret.
Lur, at blæse paa.
Lurvet, pjaltet.
Luske, snuse.
Lyster, Redskab at fange Fisk med.
Lystre, adlyde.
Læ'gd, Rode i den militaire Inddeling.
Lækker, „kjön, net."
Lændse, Kjæde af Stokke.
(Lænde), Nylænde, Ulænde, nydyrket, udyrket Land.
Læse, laase, lukke med Laas.
Lökke, „en Slags Knude."

M.

Maag, Svigersön.
Maal, Maaltid.
Maaltrost, „Vinterassel, en Art Kramsfugl."
Madjord, fed Jord.
Malm, „Fyrrens rödbrune Ved."
Maur, en Myre.
Melkebunke, Melkekolle, Melkeringe.
Mile, Kulmile.
Mo, ufrugtbar Slette.
Mon, Fremgang; Fortrin; Hygge.
Mosost, Afkræftelse (en Sygdom).
Mug, Sagmug, Saugspaan.
Myr, Mose, Kjær.
Mægte, formaa. „Bruges ogsaa, men sjeldent, i Danmark."
Mæling, et Slags Kvadratmaal.
Mælte, gjöre Malt.
Mölje, en Ret af brækket Fladbröd, overöst med Fedt.
Möne, Tagryg. (Mönsaas, Mönningsaas.)
Mörkræd, bange i Mörke."

N.

Nappes om, stride om.
Nappetag.
Nævetag, Nævekamp.
Nedbær (Nedbör), Regn, Sne. (Det bær ned.)
Nisse, „en Trold eller et overtroisk Væsen," „Dreng i graa Tröie med en röd Hue paa Hovedet." („Er ogsaa bekjendt i Danmark.")
Naut, „et Nöd; it. et eenfoldigt eller svinsk Menneske."
Nype, Hyben.
Nypeklunger, Törnebusk.
Næverskrukke.

O.

Odde, fremragende Pynt.
Omfram, foruden.
Omkumple, forandre.
Omqvarv, Omfar, Omgang af Stokke i et Hus.
Or, Elletræ.
Ordkastes, mundhugges.
Orm, Hugorm.
Os, Munding.
Otte, Tiden, fra man staar op om Vinteren, til det bliver lyst.
Otring, en stor Fiskerbaad.

P.

Pilt, en liden Dreng. („Forekommer hyppig i gamle danske Böger.")
Plads, en Husmands Jord og Bolig.
Planke, „et Slags Trælast."
Plomme, Blomme (Træfrugt).
Poteter, Kartofler.
Prop, Kork.
Purken, fortrydelig.
Pusle, nösle, sysle saa smaat.
Put, Pyt, „en liden dyb Pöl."
Pynte, ordne, pleie.
Pyntelig, anstændig.
Pærm, Bind paa en Bog.

Q.

Qve, Qvi, Fold, indhegnet Plads for Kvæget.
Qvik, livlig.
Qvikke, gjöre qvik.
Qvikne, blive qvik.
Qvist, Qvisterödder i Bord, i Træ. (Jfr. Qvistværelse.)
Qvit, afmægtig.
Qvitveis, Hvidveis; „Hvidsippe."
Qvælde, blive Aften.
Qværnekal, „Træstokken med Vinger paa" i en Kværn.
Qværsil, Krop (Hestesygdom).
Qværke, kvæle (strype).
Qværve (egentlig vende), forvilde, forblinde.

R.

Rad, Radt, hastig. (Det gaar radt.)
Rag, Haar, især stridt. (Gjederag.)
Rak, rank, lige.
Rangle, drive.
Reise, sætte paa Enden.
Ringe, Melkeringe.
Riser, Hesten riser, reiser sig paa Bagbenene.
Ro, Krog, Hjörne. (Roskab,

Hjörneskab. Vedroen, Vedkrogen i Værelset.)
Rodvælte, Træ, oprykket med Roden.
Rogn, Ravn i Fisk.
Rogn, Rön, Rönnetræ.
Rolei(d), Söreise.
Rumpetrold, „Yngelen af Fröer."
Ryg (Rygning), Höide med Skraaning til begge Sider.
Rygge, gaa baglænds.
Rön, Erfaring.

S.

Saa(er), Skal af Korn, Klid.
Saa, Kar med to Örer.
Saape, Sæbe.
Saate, liden Höstak.
Sag, Sav; Saugmölle.
Sagflis, Saugspaan, Sagmug.
Sambeite, fælles Græsgang.
Samlag, Samfund.
Selje, Silje, „en Art Piil."
Seng, „et Bed i Haven."
Sjau, Tummel; Travlhed.
Sjö, Sö.
Sjöskavl, „huul og stor Söe."
Sigd, „en liden Segel."
Sik, Helt (Ferskvandsfisk).
Sinder, Jernfilspaan.
Singre, klingre.
Sirisse, Faarekylling (Insekt).
Skaak, Flt. Skjæker, Skagle.
Skak, skjæv. (Paa Skakke, „paa skraaes.")
Skalk, Endeskiven af et Bröd.
Skar, Bjergklöft.
Skare, „Isskorpe paa Sneen."
Skarv, en Slyngel.
Skav, afskavet Bark til Kreaturene.
Skjære, Skade (Fugl).
Skjække, löbe fort.
Skjæmme, fordærve.
Skjæmmes, blive skamfuld.
Skigar(d), Skigaard, Gjærde af klövede Stokke.
Skilna(d), Skilsmisse; (Forskjel).
Skindfæld.
Skindstak.
Skindtryte, Blokkebær, Böller.
Skive, „et Bord, en Disk."
Skral, skröbelig. (Skrælling.)
Skravle, snakke meget.
Skrub, Ulv.
Skrömt, Spögelse.
Skyldskab, Slægtskab.
Skyldsætte, matrikulere.
Sköier, „Landstryger."
Slaa sig (om Veiret), vende sig.
Slaapebær, Slaaentorn.
Slaatten, Höslætten.
Slaat, „en Arie; en Sang."
Slag, ikke brat.
Slamp, tungvindt, slusket Person.
Slarv, Slusk.
Slurv, Slusk.

Slægge, „den tykke Smedehammer.“
Smaagut, „en liden Dreng.“
Smaatteri, Smaating.
Smette (Impf. smat), smutte.
Smult, smeltet Fedt; Skosmörelse.
Snelde, „Ten paa enRok.“
Snerpe, „Skjæv paa Byg,“ Börste paa Korn; „it. et Fruentimmer, som vil være altfor peen.“
Snau, glat, nögen, skaldet.
Snup, Hast. (I en Snup.)
Sop, Svamp; Svamp paa Træer.
Sot, Sygdom.
Spag, tam.
Spiger, Söm. („Ikkun de meget store kaldes i Danmark: Speger.“)
Spigre, fæste med Söm.
Spinkel, tynd, smal.
Spire, et langt, smalt Træ.
Spirrevip, en Friskfyr.
Spon, „smaaklövede Bræder til Tagbygning.“
Sprætte, spire frem (Lövet sprætter).
Spörlag, Spurlag, Efspörgsel.
Sta(d), stædig.
Staak, Stöi.
Staake.
Stabbe, Blok, Huggeblok.
Stagge, faa til at være rolig.
Staur, Stör, Stav, Pæl.
Staut, rask, modig.
Sted, Ambolt.
Sted (kort e), stedet, fæstet.
Stedsmaal, Fæste, Fæstepenge.
Stenrös, Stendysse.
Stikke, Pind, liden Kjæp.
Stim, Flok. (Fiskestim.)
Storkar(l).
Storkaxe.
Strak, ret. (Strak Arm).
Strie, Blaargarnstöi.
Strunk, stiv og stolt.
Stryg, Stryk, Hug; (stærk Ström).
Stræve, stræbe.
Stup, steil Bakke.
Stupe, styrte. (Stupe Kraake, stöbe Kolbötter).
Stur, stille, tankefuld.
Sture.
Styr, Stöi.
Styr, Orden. (Holde Styr paa.)
Stöl, Sæterplads.
Stöp, „Huller i Veien.“
Stödt, fast; idelig.
Supe, drikke, söbe.
Sut, Omsorg; Sorg.
Sval, „Forstuegangen.“
Sveiv, Haandfang paa et Hjul eller en Slibesten.
Svime, Besvimelse.
Svimeslag.
Svimle.
Svindt, hastig.
Svolk, „smidig Green at slaae med.“
Svul(d), Byld; Is paa Markerne.
Syre, „suur Valle.“
Syre, „Syregræs, vild Suurkaal.“
Sæl, Sæterhus.

Sæl, glad. (Jeg er lige sæl.)
Sælle, Kammerat. (En lystig Sælle.)

Sörpe, Röre, Blanding; „lunket Drikke til Qvæget.“

T.

Tag (Tak), en Dyst. (Tage Tag med En. Rygtag.)
Tage til at, begynde.
Tagl, „Halehaarene paa Hesten.“
Tange, Landtunge, Næs.
Teig, „et vist Stykke af Marken.“
Tine, et Slags Æske.
Tip, Spids.
To, Beskaffenhed. (God To.)
Toft, Tuft, Tomt.
Tomsing (Tumsing), Dumrian.
Tomt, Byggeplads.
Traa, stridig, haardnakket.
Traakke, trampe.
Trettendag, Trettenhelg, Helligtrekongersdag.
Trolde, gjöre Trolddom.
Troldkjærring, Hex.
Troldskab, Hexeri.
Trost, Drossel.
Trude, Trute, Hævelse.
Trutne, hovne.
Træv, Höloftet; Fjösloftet.
Tul, Dumrian.
Tulle sig bort, forvilde sig.
Tungvindt, modsat letvindt.
Tylt, „et Dosin.“
Tyne, kaste bort; ödelægge.
Tyri, fed Furuved.
Tæle, frossen Jord. (Tælegrop, gjennembrudt Tæle.)
Tærge, ærgre.
Töv, Vaas.
Töve, vaase.
Töve, valke; stampe Vadmel.

U.

Ugagn, Ugavn.
Ugreie, Vildrede.
Ule, tude.
Ustyrlig, urolig.
(Udganger), Udgangsög, en gammel, uduelig Hest.
Uvet, Besvimelse.

V.

Vaag, „liden Bugt af Söen.“
Vaag (Vaak), „Hul paa Isen.“
Vakker, smuk.
Valen, stiv af Frost.
Vante, fattes.
Var, varsom.
Varg, Ulv.
Varme, Ild. (Varme paa Skorstenen.)
Vas-, Vand- i Sammensætninger som Vasdrag, Vasbötte, Vasende.
Veie, veide, skyde Dyr.

Vei-Is, „Iisslag."
Veik, vek, veg, blöd, svag.
Veit, Gyde, Smug mellem Husene; Vandrende.
Vennesæl, — „som er lykkelig ved Venskab."
(Vesal), vesle, liden, ung.
Viking, „Söröver."
Vild, arrig (i vore Æventyr).
Vims, „en ustadig Person."
Vind, vindt, skjæv, — som har slaaet sig.
Vindskeder (Vindskjei-[d]er), Tværfjæle paa Enden af et Tag.
Vold, Græsplan, Engeslette. (I denne Bet. forældet i Dansk, hvor Vold betyder opkastet Forhøining, som i Jordvold, Volde og Grave, Grundvold, Fæstningsvold.)
Vom, Mave.
Von, Vaan, Formodning, Haab.
Vække, „gjöre Hul (Vaak) paa Isen." (Vække en Aare, aarelade.)
Værpe, kaste. (Værpe Æg.)
Vætte, „Trold eller Nisse, som boer i Höiene."
Vævna(d), vævet Töi.

Y.

Yre, vrimle.
Yste, lave Ost.

Æ.

Ækre, en hvilende Ager.
Æsing, den överste Rand af Baaden.
Ætlede, lyse i Kuld og Kjön.

Ö.

Öxel, unaturlig Udvæxt paa Legemet, Gevæxt.
Öl, Gilde. (Barsöl, Fæsteröl, Gravöl, Slaatöl, Skuröl.)
Ölrög, Solrög, Moe, törre Dunster i Luften.
Ör, fortumlet i Hovedet. (Örske.)

Tillæg til disse Ordrækker.

Man vil af det Foregaaende mindes, at det hverken var Pontoppidans eller Hallagers Öiemed at optage i sin Ordsamling andre norske Ord end dem, der dengang ikke hørte til det dansknorske Skriftsprog, og som de Danske derfor ikke forstode. Ethvert af de her ovenfor meddelte Ord var altsaa, idetmindste efter P.s og H.s Mening, Fremmedord i Forhold til de Danske, et og andet vel endog for mange Norske med, forsaavidt nemlig, som det norske Ord ikke var af dem, der ere udbredte over det hele Land, men hørte hjemme i en enkelt Landsdel. Nu derimod vil nok Læseren, ved mange af dem i alle Fald, f. Ex. Bagevje, Buskap, Dam, Elv, Fjøs, Fos, Føre osv., have Ondt for ikke at mistænke Pont. og Hall. for at have taget feil og nævnt som fremmede for de Danske saadanne, som maatte være kjendte, om ikke brugte, ogsaa hos dem. Det vil derfor ikke være af Veien at hidsætte endnu Et og Andet, der dels kan styrke, dels udvide, hvad vi have lært af Pontoppidan og Hallager.

1. I sit Tidsskrift „Folke“ (1ste Bind S. 381) opgiver Fr. Barfod, idet han anmelder en norsk Bog, følgende Ord, Udtryk og Former som særlig norske, altsaa som saadanne, der ikke tillige ere danske: Synden har Lyst paa dig; dansk: til dig. Hændig, tydsk-dansk: behændig. Vandflom, d. Vandflod. Skjønte, d. skjønnede. Kornbaand, d. Neg, Kjærv. Kryste Druer, d. presse Druer. Kjøer, d. Køer. Sig imellem, d. imellem sig. Gang paa Gang, d. den ene Gang efter den anden. Glad i, d. glad ved, glad over. Lever Brød, d. Skiver Brød. Klubbe, d. Kølle. Om Halvdelen af disse 12 Norskheder siger dog Barfod, at de ikke ere saa udelukkende norske, at man jo

kan finde dem baade i gode danske Munde og i gode danske Bøger*).

I Anmeldelsen af et andet Arbeide af samme Forfatter som det nysnævnte har Barfod fundet de ovenfor opregnede 12 Norskheder igjen og desuden følgende 9: minke, dansk mindskes. Fjeldskar, d. Fjeldklöft, Kleve. Leilænding, d. Fæster. Blæmmer, d. Blegner. Lin, d. Hør. Kjevhændet, d, keithaandet. Ener, d. Enebær. Spade op, d. grave. Barfod nævner som No. 9 en Aase i Bet. af en Aas; men dette er en Feitagelse. For Aase skal læses Oase.

Og selv af disse 9 Ord, siger B., er der neppe flere end 3, som ikke stundom bruges i Danmark**).

---

*) Sin for deres regner Barfod „med Rask" for ligesaa dansk som norsk. I samme Retning udtaler Flor sig i sin „Dansk Sprog- og Retskrivnings-Lære," især i 2det Oplag (1860), hvor han kalder deres (og dem) istedenfor sin (og sig) „et sörgeligt Frafald baade fra vor egen Fortid og fra vore Sprogfæller, de Norske og Svenske." De Danske skreve nemlig de — sin omtr. til Reformationen, ligesom vi Norske nu igjen gjöre, efter i lang Tid at have fulgt med de Danske i denne Sprogbrug som i saa meget Andet. For Tiden kan man dog ikke medrette sige, at „de — sin" er ligesaa dansk som „de — deres," end sige at det er ligesaa nær enegjældende dansk som det er norsk, da det afgjort strider imod al dansk Sprogbrug i den nyere Tid. Derimod kan man nok sige, at det burde være dansk.

**) Hvorlidet Barfod for Resten har imod, at der skrives mere norsk i Norge end i Danmark, sees af, hvad han tilföier paa förste Sted: „Det skulde imidlertid undre os, om den" (den omhandlede norske Bog) „ikke var altfor lidet norsk til at opfylde Fordringerne til en god norsk (udhævet af B.) Børnebog" . . . . . „Det skulde undre os meget, om ikke norske Børn, og da navnlig Al-

2. I (norsk) „Illustreret Nyhedsblad“ for 13/5 1860 læses Følgende: „Der er skrevet Meget om, at det norske Skriftsprog kun er dansk, og navnligen paastaa Alle, som arbeide for Indrettelsen af et eget nyt norsk Sprog, at saaledes er det. Danske Skrifter vise dog (ɔ: ogsaa virkelig?) idelig, at der mellem dansk og norsk Skriftsprog allerede gives en betydelig Kløft, og det en større, end vi Nordmænd ofte ane. (Det danske) „Dagbladet“ klager saaledes i en Anmeldelse af (den danske eller færøiske?) Holms „Skildringer og Sagn fra Færøerne“ over, at Forfatteren, „uagtet han skriver for et dansk Publikum, finder det passende at spække sin Stil med en Mængde halvt eller heelt uforstaaelige norske Udtryk.“ (Dagbladets Ord.) De væsentligste Exempler, som herfor anføres, ere til vor“ (Nyhedsbladets) „store Forbauselse følgende: Præstegjæld, Bygd, Myr, Li, at bryne, en Klop, Løb (?), dorge. Vi (Nyhedsbl.) erfare heraf, at der er større Hindringer mod en gjensidig Forstaaelse af, hvad der skrives paa Dansk og Norsk, end vi hidtil have anet. Thi vi have ingen Grund til at troe, at Dagbladet kun af Affectation spiller den Uvidende med Hensyn til hine Ords Betydning, hvormeget det end forresten kan ignorere eller endog haane Norge, men at

---

muens Börn, vilde finde, at Bogen er vel saa dansk, som den er norsk; men dette maa Forfatteren, eller — da han er Part i Sagen — dette maa Normændene afgjöre.“ Og i Anledning af det sidst anmeldte Arbeide siger han: „Atter her skulle vi lade Normændene afgjöre, om Bogen ikke er fuldt saa dansk, som den er norsk; om den idetmindste ikke er vel lidt norsk for norske Börn.“ Denne sidste Udtalelse medtages her, fordi den hos B. hænger sammen med de 12 og de 9 (8) Norskheder, som vi paa dette Sted havde Brug for. Vi komme senere til lignende Indrömmelser fra andre Danskes Side.

det i Virkeligheden er saa, at Begrebsbetegnelser, som vi ikke et Öieblik kunne undvære, paa Grund af den indtraadte Sprogforskjellighed mødes med Protest, naar de ikke ledsages af en forklarende Commentar."

Med denne Udtalelse af Nyhedsbladet vil det være tjenligt at jævnføre en senere af samme Blad under $^1/_{12}$ 61. Det siger her i en Anmeldelse af „Fra Landet. Billeder af Folkelivet i Sjælland, af Anthon Nielsen" bl. A.: „Imidlertid vil Bogen, selv for dem, der ikke læse for „Folkelivsstudiets" Skyld, have sin Interesse, da den er ret interessant, skrevet i et geläufigt Sprog. Vi ville ikke tilbageholde denne Ros, hvormeget Gloseforraadet end fjerner sig fra det dansknorske Fællesskriftsprog, og der gribes fuldt saa stærkt til Provinsialismer som i nogen af de norske Bøger, hvorom Danskerne forlængst have erklæret, at de paa Grund af deres norsk-norske Sprog vare uforstaaelige i Danmark. Det kan, ligeoverfor en Bog som denne, være interessant at minde om, at Læsere i Danmark have erklæret selv Welhavens „Reisebilleder" saa specifik norske, at de ikke kunne forstaae dem." (Anderledes Molbech ovenfor Side 14.)

Nyhedsbladets Ord synes her at maatte have saa meget större Vegt, som det hidtil mere har kjæmpet imod Sprognorskheden og søgt at stagge den, end det har fremhjulpet den, og for saa vidt tilsyneladende mere har staaet paa den danske Side end paa den norske. Det gjorde saaledes for nogen Tid siden de saakaldte Norskhedsivrere eftertrykkeligen opmærksomme paa, at der nu var „ofret længe nok til Afsondringslysten" (saa vidt jeg mindes, faldt dets Ord saaledes), og at det altsaa allerede var paatide at holde inde med slige Ofringer, ɔ: med Sprognorskheden, som Noget nemlig, der skulde fjerne Norge og Danmark fra hinanden.

3. I en Anmeldelse af „Amtmandens Døttre" i

„Dagbladet“ for $^{21}/_{2}$ 61 siges bl. A.: „Bogen er som bekjendt skreven i Norge og bærer ogsaa i sit Sprog Spor deraf, men i et langt mindre Omfang og paa en langt mindre ubehagelig Maade, end man i den senere Tid er bleven vant til. Den norske Dialekt (!) kommer ikke synderlig frem i Sætningsbygningen eller i Ordformer, men mere i enkelte, ikke altfor hyppige, uforstaaelige Gloser, f. Ex. Ölkveis, Næverskrukke, Krakken, Pallen osv.

4. I den Berlingske Tidende for $^{27}/_{5}$ 61 anmeldes „En gammel Præstedatters Ungdomserindringer“ af den norske Forfatter(inde?) P. L. Den roses og lignes med Blichers Noveller. Til Slutning kommer dette: „Ogsaa Sproget er smukt og tiltalende, men det lider, idetmindste fra vort“ (danske) „Standpunkt, af en Mængde overflødige Norskheder og Bizarrerier. En Forfatter, der forresten skriver rent og smukt og har dannet sig efter de samme Mønstre som vi Andre (Danske), behöver ikke at gjøre sig aparte ved at skrive at hugse istedenfor at huske, at like En istedenfor at lide En, at qvikne istedenfor at komme sig, gild istedenfor god, ødsligt og folkesomt istedenfor øde og livligt osv. osv.“

„Dagbladet“ for $^{18}/_{8}$ 58 handler bl. A. om Sproget i Synnøve Solbakken og Halte-Hulda og kalder det „et ravnorsk lavet Idiom,“ „en malabarisk Dialekt,“ der „er uforstaaelig og ubehagelig.“ De Ord og Vendinger hos Björnson, som Forfatteren af Stykket ikke kjender fra sit danske Skriftsprog, sætter han i Klasse med danske Landskabsudtryk, saasom det jydske „i Land“ i Betydning af „i Veiret,“ „skalu“ i Betydn. af „undseelig,“ „gratis“ i Betydn. af „direkte.“ Som Prøver paa den „malabariske Dialekt,“ Björnson skriver i, nævnes langsam for det i Dansk sædvanlige kjedelig, Stak for Skjørt, samt Ugang (ɔ: Ugagn) for Ugavn.

„Dagbladet“ taler endog om, at de Danske kunde falde paa at „gjøre Gjengjæld“ ved at gaa sin egen sproglige Vei og lade os seile vor egen Sø, siden vi saaledes begynde at være dem utro. Det tror altsaa vel, at de Danske hidtil have pleiet for vor Skyld og i Sprogfællesskabets Navn at bruge Ord, Vendinger og Ordföininger, norske nemlig, som de ikke havde brugt, havde det ikke været for at gjøre Gjengjæld for, at vi brugte deres Ord, Vendinger og Ordføininger. Men nu have vi nylig, ved Hjælp af Pontoppidan, Hallager og Flere faaet et nogenlunde Begreb om, hvorledes det har været fat med denne „Gjengjæld“ eller med „Gjensidigheden,“ som her ovenfor leilighedsvis er rørt lidt ved.

Hvor ringe denne Gjensidighed har været, og hvor fremmede norske Ord kunne være for de Danske, om det end er af dem, som vi næsten daglig se i vore Bøger og derfor saa let tænke os som fælles for Danske og Norske, altsaa som hjemlige og forstaaelige, saa vidt som Skriftsproget rækker eller „fra Nordkap til Eideren,“ kan ogsaa skjønnes af følgende Smaating.

Det danske Blad „Fædrelandet“ anførte engang et Vers af H. Wergeland, som indeholdt Ordet Skrub. Dette vidste nu Bladet paa Forhaand, at dets Læsere ikke forstod. Det fortolkede derfor denne „Glose“ og det saaledes: Skrub er et af de Wergelandske Kraftudtryk og betyder det Samme som vores danske Bjørn.

I et andet dansk Blad (Dagbladet) fortalte En for nogle Aar siden Noget efter et norsk Skrift, der bl. A. havde brugt Ordet Drev (Skibsdrev), som han da ikke forstod. Han ytrede derfor sit Misnøie over det, netop ligesom noget senere en Anmelder i samme Blad af en anden norsk Bog gjorde i Anledning af Stak for Skjørt

og af „her er saa langsamt ikvæld“ eller Desl. för „her er saa kjedeligt,“ som nys er anført.

P. L. Møller fortæller i sin Gæa for 1846 S. 265, at Hexen´Gyri kastede sit ene Ben efter St. Olafs Kirke paa Ringerike. Han har saaledes gjort Fællesnavnet „Gyri“ til Egennavn, og Jutulens Kone, ɔ: Gygren, til et Menneske, nemlig til en Troldkjærring, paa dansk Tydsk en Hex.

H. P. Holst har i sin Læsebog indtaget Nordahl Bruns Vise „Bor jeg paa det høie Fjeld,“ hvor en Linie lyder saa: Og hvor Ryperne plasked i Lien. At han ikke engang forstaar dette Ord, der her i Landet er saa almindeligt, sees af, at han forklarer det med Vandet, formodentlig vildledet af Ordet plaske.

Fr. Barfod giver i sin Poetisk Læsebog for Børn osv. i Anledning af Storms „De Bønder af Vaage, Læssø og Lom“ den Oplysning, at Vaage, Læssø og Lom ere Byer i Dalen (ɔ: Landsbyer i Gudbrandsdalen).

Et andet Ord, som han har forklaret mindre rigtig, er Ordet Lever (Fladbrødslever) ovenfor S. 60 i dette Skrift. Lever, siger han, betyder paa Dansk Skiver. Men Lev er dog et helt Brød, medens en Skive Brød kun er en Del af et. Endog af Molbechs Ordbog kunde B. have lært, at „Lev eller Leve“ er „et heelt Bröd.“

Ogsaa andre Danske have brugt Ordet By, Landsby noget underlig. Saaledes taler W. Smith i Holbergs Levnet, af 1858, S. 243, om, hvorledes Niels Klim paa Planeten Nazar isövne synes at høre et Brøl og tror, det er „Degnen i en Landsby nær Bergen,“ som han hörer „kvæde;“ men det er imidlertid en Oxe, der brøler paa Marken i Nærheden af ham. Hos Holberg staar: Imaginor in Templo Fanoensi (ɔ: i Kirken i Fanö eller Fane) cantantem Diaconum Nicolaum Andreæ (Niels Andersen) audire. Ligeledes fortæller N. M.

Petersen i „Bidrag til dansk Litt.hist.“ V. S. 64, om G. Schøning, at han var „født paa en Gaard i Boxnæs“ (ɔ: Buksnæs) „i Lofodens Fogderi,“ og at han „fik sin förste lærde Undervisning hos sin Farbroder, der var Præst i hans Fødeby,“ altsaa i Landsbyen Buksnæs i Lofoten. Dette Sted hos Petersen bragte mig ellers til at gjøre den Bemærkning, at det nok ikke altid er den danske Forfatter selv, som det norske Udtryk er uforstaaeligt for, men undertiden hans danske Læsere. Petersen kunde nemlig umuelig (ligesaa lidet som Barfod) antages at være uvidende om, at der ikke findes Bondebyer her ligesom i Danmark. Hvorfor mon de da brugte Ordet By? Jo, formodentlig fordi de vidste, at Flerheden af deres danske Læsere ikke vilde skjönne, hvad Buksnæs Præstegjæld eller Vaage Præstegjæld var for Noget, men derimod forudsaa, at de ved By, Landsby vilde komme til at tænke sig idetmindste omtrent det Samme, som vi forstaa ved Præstegjæld. (Ordet Sogn var dog vel nok saa godt til denne Brug, og det er da ogsaa brugt af Nogle (Jfr. Sognepræst = Præstegjældspræst*). Men om det er Forfatteren selv eller hans Læsere, der ikke skjönne det norske Ord, kommer naturligvis her paa Et ud, da Exemplet lige fuldt viser, hvorvidt Ord, der daglig bruges i det norske („Fælles-“) Skriftsprog, forstaaes i den danske Del af vor sproglige Helstat.

Jeg siger norske Ord, der bruges i Skriftsproget. Derfor regner jeg ikke slige Tilfælde hid som, at en dansk Forfatter har forklaret Ordet Fjøl i den be-

---

*) I Anledning af Landsby bemærkes her efter Prof. Munch i J. Dahls Litteraturtidende, at de Danske ikke engang uden Videre forstaa vort „fælles“ Ord Gaard efter dets Betydning i Norge (eller paa Island), naar de finde det f. Ex. i en Oversættelse af en Saga.

kjendte Linie: „Ho (Visen, Stævet) kommer flytan'es paa ei Fjøl“ med Fjeld (istedenfor med Fjæl), — skjønt, naar han paatog sig at fortolke Ordet for Andre, burde han uden Tvivl have gjort sig den Uleilighed at forvisse sig om, at den Forklaring, han havde tænkt at give til Bedste, var rigtig.

Heller ikke regner jeg hid Tilfælde som det, der fortælles af Hallager (S. XXII.), at det danske Toldkammer i Anledning af Forespørgsel fra Norge, „hvorledes Tolden skulde betales af Næper“ („norske Roer“ føier H. til i Parenthes), svarede, „at der skulde betales den samme Told af Næper som af anden Fisk;“ thi i den Tid, da dette Svar blev givet, var der jo ikke Tale om sproglig Gjensidighed, saaledes at Norske og Danske skulde komme hverandre noget imöde, og det hverken for saa vidt, at det ene Lands Ord og Udtryk, endog kun for en Del, gik over paa det andet Land, eller engang for saa vidt, at det ene Land idetmindste lærte at forstaa, hvad det andet i sit Sprog talte eller skrev, saaledes som Forholdet nu i Skandinavismens Dage har begyndt at blive mellem Danske og Svenske samt mellem Norske og Svenske. Paa hin Tid nemlig, da Norge var et Landskab under Danmark, vilde norske Ord og Vendinger i Regelen ikke mere være blevne taalte end jydske eller fynske, undtagen hist og her som Prøver paa den norske „Dialekt,“ ligesom hine paa Jyllands eller Fyens Dialekt. „Anvendelsen af norske Ord og Vendinger blev,“ siger N. M. Petersen i „Bemærkninger om Modersmaalet,“ af 1853, S. 44, „hvor ønskeligt det end havde været, aldrig saa gjennemgribende, at Sproget derved antog en egen Farve.“ Naar en norsk Forfatter hist og her brugte „enkelte særegne norske Ord, da bleve de,“ siger den Samme, „af Forfatterne fremhævede som saadanne“ (som Norvagismer), som f. Ex. „naar“ (Nor-

manden) „P. C. Stenersen forklarede os, hvad en Gubbe var.“ (Jfr., at Nordahl Brun forklarede Ordet Bar ovenfor S. 49).

Disse historiske Forhold have saaledes gjort, at de Danske ere blevne en Smule forkjælede og tildels endnu vente, som Noget, der er i sin Orden, at vi lægge bort vort eget Sprog og bruge deres overalt, hvor Noget forhandles saa at sige i deres Nærværelse og for deres Ören, altsaa hvor Sproget bruges til Forfatterskab eller som Litteraturens Sprog.

Naar vi derfor spørge, hvorfor de Danske mindre tage Svenskerne det ilde op, at disse ikke skrive som de selv, da svares, at Grunden vel væsentlig er den, at de ikke fra gammel Tid af ere vante til, i Svenskerne at se sproglige og litterære Undersaatter, hvis Pligt det skulde være at lystre den danske Ordbog og den danske Sproglære. Hertil kommer, at de norske Bøger endnu i Regelen ere de danske saa lige i det Hele, navnlig i Sprogets Former, at de forekomme dem som danske, som deres egne, kun med den Forskjel, at deres Modersmaal i disse Bøger tildels synes dem urent, mishandlet eller udartet, omtrent som Italiensk eller Fransk vilde forekomme en Oldtidens Romer, der nemlig vilde bedømme Italienerens og Franskmandens Skrift og Tale efter sit Sprog, Latinen, som Maalestok og Rettesnor, og saaledes i Italiensk og Fransk ikke se noget Berettiget, men kun en Udartning af Latinen, et Vrængebillede af sit eget vakre Modersmaal *).

Svenske Bøger derimod vise sig for de Danske som

*) Jævnför j'ai og ego habeo, tu as og tu habes, il a og ille habet, je suis og ego sum, nous sommes og nos sumus, vous êtes og vos estis, ils sont og illi sunt. Ja, Fransken vilde nok være uudholdelig, saaledes som den radbrækker Latinen, uudholdelig for en Cæsar eller hans samtidige Landsmænd, om de kunde se op af sine Grave!

fremmede, som ikke-danske, i samme Öieblik, som de tage dem i Haanden, og de holde ved den udanske Form, navnlig ved Ordenes Bøining (Deklin. og Konjug.) denne Forestilling vedlige fra Linie til Linie, saa det Fremmede ikke som i norske Bøger viser sig indsprængt mellem en overveiende Masse af Hjemligt, af Dansk. Heraf kan det og forklares, hvorfor de Danske uden Fortrydelse modtage og bruge en Ordbog til svenske Gloser, men ikke derfor just til norske, f. Ex. hvor de støde paa Ord som Skrub, Stak, Skibsdrev, Li, osv. Norske Bøger gjøre de nemlig Fordring paa at kunne forstaa uden Tolk, og gide derfor ikke altid nærmere efterse, om det ikke er saa, at Skrub betyder Björn, eller Li Vand osv.

Men om disse historiske Forhold end ikke havde været, vilde den nu mere og mere fremtrædende Norskhed dog let kunne vække Misnøie hos Danske, ligesom den gjør det hos mange Norske, af den Grund, at det Nye, selv hvor dets Fortrin for det Ældre maatte være temmelig iøinefaldende, — hvad det dog ikke altid er, — altid stöder an mod den ældre Vane og volder en ubehagelig Overgangstid, inden denne ældre Vane kan blive afløst af en bedre ny Vane.

I Anledning af, at Danske, som nys anført, have havt Ondt for at forstaa Ord som Skrub, Drev, Stak, Ugang (ɔ: Ugagn, Ugavn), langsom (hvor det har forekommet i en Betydning, som det nu ikke længere har hos danske Forfattere), Lien, Lever (Brød), Præstegjæld, faar jeg lægge Læserne Noget paa Hjerte. Naar det nemlig gaar saa med det grønne Træ, hvorledes maa det da gaa med det törre? Det grønne Træ er her hine danske Mænd med den høieste Dannelse, der som saadanne baade havde en övet Forstand til at klare mødende Vanskeligheder og til at forstaa endog kun halvkvædet Vise, samt Kundskaber, navnlig Sprog-

kundskaber, til at lyse op for sig med. Og det tørre Træ bliver da Middelklassen og Menigmand i Danmark; thi den maa da vel have endnu mindre let for at forstaa Skrub, Drev, Lien osv., kort sagt Alt, hvad der ikke er skrevet paa rent Dansk, skrevet i dens Modersmaal. Men kunne de Danske ikke forstaa Norsk uden særlig Undervisning, mon da de Norske mere kunne forstaa Dansk uden særlig Undervisning? Her kunne da de Danske, — samt de Norske, der for saavidt ere omtrent som Landsmænd af de Danske, som de ere opvoxede i Familier, hvor der taltes nogenlunde rent Dansk, og hvor altsaa Dansk (eller idetmindste Halvdansk eller kanske Trefjerdedelsdansk) brugtes som Modersmaal ligesom i Danmark selv, — se, hvad Möie vi Norske, navnlig Middelklassen og endnu mere Almuen, altsaa den allerstörste Del af Landets Beboere, i Aarhundreder have maattet udstaa med de danske Böger, vi have havt at hjælpe os med. De Danske ville kunne forstaa dette, naar de tænke paa sine Landsmænd i Slesvig, som man i lange Tider har forholdt danske Prækener i Kirken, dansktalende Lærere i Skolen, danske Katekismuser, danske Lærebøger, danske Læseböger, danske Salmeböger, danske Bibler osv. og givet dem tydske Prækener, tydsktalende Lærere, Lære- og Læsebøger osv. i Stedet. Men de Danske i Slesvig, der allerede have optaget Tydskheden i Familierne og gjort det fremmede Sprog til Börnenes, den yngre Slægts, Modersmaal, disse og deres Börn kunne vistnok ikke fatte det danske Partis utrættelige Stræv til Bedste for Danskheden, men se heri kun et Forsøg paa at aabne en Kløft mellem dem og den tydske „Kultur“ ved at ophæve Fællesskabet i Modersmaal mellem dem og Tydskerne. Og ligesaa med de Normænd i Norge, der allerede have optaget Danskheden i Familierne, i det levende Talesprog. De have Ondt for i Norskheds-

strævet at se Andet end Nationalforfængelighed, „Afsondringslyst," Anstaltmageri, Nyhedssyge eller i bedste Tilfælde velmenende Daarskab.

Anden Forskjel i Sprogstoffet mellem Norsk og Dansk.

Hidtil have vi sysselsat os med at undersøge, hvorvidt det Ordforraad, der i Skrift bruges paa norsk Grund, er det samme, der bruges paa dansk Grund. Vi have fundet, at Forskjellen er ikke ubetydelig, idet mange Ord ere i Brug i Danmark uden at være det i Norge, og atter mange i Brug i Norge uden at være det i Danmark. (Talen er her fremdeles kun om Skriftsproget og det høiere Tale- og Foredragssprog, i Modsætning til Landskabsmaalene i begge Lande).

Men der er endnu en anden Forskjel, der ikke bør oversees, og som gjør, at der ikke alene tales og skrives Norsk og Dansk med tildels forskjellige Ord, men at Norske og Danske endog ofte tale og skrive hver sit Sprog, uagtet de bruge de samme Ord. Hvorledes dette gaar til? Jo, paa samme Maade, som at der ofte tales og skrives Dansk og Svensk med de samme Ord, og ligesom der tales og skrives Fransk i Frankrige, Italiensk i Italien, Spansk i Spanien for en væsentlig Del med de samme (gammel-latinske) Ord. Det gaar saa til, at samme Ord bruges i forskjellige enten Former eller Betydninger eller Forbindelser af Danske og af Norske.

Forskjellige Betydninger: Rar f. Ex. er baade dansk

og norsk. Men en rar Mand er i Danmark en ypperlig Mand; i Norge mener man dermed en underlig Mand, en Særling. Feig i Dansk (eg. Tydsk) er d. S. s. ræd; i Norsk bruges det 1) efter den danske Sprogbrug og 2) efter den gammelnorske saavelsom nyere indenlandske om En, der er Døden nær. Slæde betyder i Dansk baade Kjælke og Slæde.

Forskjellige Former: Fyr er dansk, Furu, Fure er norsk. Skytte er dansk, Skytter norsk. Skade (Fugl) er d., Skjære (Skjor) er n. Tælle er d., Talg er n.

Forskjellige Ordforbindelser: Ordene Lege, blind, Gjemsel, Skjul, Buk bruges baade af Danske og Norske, i Skrift og i høiere Tale. Men de Danske forbinde blind med Buk til et nyt Ord: Blindebuk, som Normændene ikke vedkjende sig. Ved at bringe enten dette Ord eller Ordet Skjul i Forbindelse med lege, altsaa ved Ordføiningerne lege Skjul eller lege Blindebuk betegne de Danske Noget, som vi Norske dels kalde at lege Gjemsel, dels (Almuen nemlig) at ta Blindetjuv, ta Blindekju, men ikke kjende igjen under de danske Navne, før vi have lært dem omtrent som andre udenlandske Ord eller Udtryk. (Andre Exempler se ovenfor S. 61). Have Lyst paa (norsk); h. Lyst til (dansk og norsk). Være glad i Noget (norsk); være glad ved, over (dansk og norsk). Jfr. være ræd En, trænge Noget o. m. m., der bruges af nogle Norske, men ikke af Danske.

At give et Begreb om, i hvor mange Tilfælde Norsk afviger fra Dansk ogsaa der, hvor Ordene ere de samme, altsaa ved at bruge de fælles Ord paa en anden Vis, end den danske Sprogbrug medfører, dette er ikke saa let, da vore Ordbøger jo ikke indeholde Samlinger af Talemaader som oplysende Exempler til Forklaringerne over de efter Bogstavrækken ordnede Ord. Desuden

vilde en klækkelig Samling af Talemaader og Exempler paa alskens eiendommelig norske og eiendommelig danske Ordføininger tage alt for meget Rum til, at en saadan kunde faa Plads i dette Skrift. Her er da for Øieblikket intet andet Raad end at bede Læseren endnu engang, særlig med dette Hensyn for Öie, at gjennemlæse de to Æventyr, der ovenfor ere meddelte. De ville give ikke ubetydelig Oplysning om dette Forhold. Har han saa Lyst til at gaa videre, skulde jeg tillade mig at henvise ham til B. Bjørnsons, Asbjørnsens, Ole Vigs og andre „norske" Forfatteres Skrifter, og for Modsætningens Skyld til f. Ex. E. Bøghs Skuespil, Andersens Æventyr eller N. F. S. Grundtvigs Skrifter, der alle smage noget mere af Danskhed end Flerheden af danske Skrifter, hver paa sin Maade. Det er især Skjønlitteraturen og de verdslige Folkeskrifter i begge Lande, som den stærkeste Danskhed og Norskhed er at finde i. Mindre af den er der vel i Regelen i videnskabelige og mindst i gudelige Skrifter. I disse sidste, Bibelen, de almindeligste Salmebøger og Postiller iberegnede, er Sproget vel endog indtil den Dag idag enten aldeles eller dog næsten aldeles det samme her og i Danmark. Det gudelige Danske er nemlig dels det ældste Danske her i Landet, og har saaledes havt bedst Tid til ved Hjælp af dansktalende Præster, dansktalende Skolelærere og danske Bøger at trænge ned til alle Folkeklasser, og tildels at gaa over endog i selve Almuens Talesprog, Hussprog, Modersmaal, dels har det gudelige Sprog, efterat det først engang er trængt ind og har sat sig fast, større Modstandskraft at sætte imod den indenlandske Sprog- eller Folkeaand, der kunde ville drive det tilbage. Almenheden taaler nemlig ikke saa let Forandringer i det Tilvante paa dette, det hellige Omraade, hvor et nyt Ord sat i Stedet for et gammelt lettelig enten forekommer den som en Nedværdigelse og

Vanhelligelse af det ganske Ords Indhold eller som et Forsøg paa at forfalske den overleverede Lære.

Forskjelligheder mellem Dansk og Norsk, der høre under Sproglæren.

Efter at have undersøgt, hvorvidt der i Ordforraadet eller den Del af Sproget, der behandles i Ordbogen, er nogen Forskjel mellem Dansk og Norsk, komme vi nu til dets anden Side, den, som Sproglæren giver sig af med.

Her tænker man sig nok sædvanlig Fællesskabet mellem Dansk og Norsk som fuldstændigt, eller Forskjellen dog, om der ellers er nogen, som næsten umærkelig. Grammatikken er jo, siger man, den samme i begge Lande. Vi have samme Kasus, Kjøn, Talformer, Tider, Maader som de Danske, ɔ: vi deklinere og konjugere Ordene ligesom de; de fælles Ordstammer have samme Udseende i norske Bøger som i Danske, vi have samme Afledningsendelser og samme Forstavelser som de, og selv den mundtlige Gjengivelse af Skriftsproget, altsaa det høiere Talesprog, det i Kirken, i Skolen, samt ved alt andet egentligt Foredrag og ved Oplæsning af Bog, er jo paa Ubetydeligheder nær ens i Norge og Danmark*).

---

*) Den nyeste Udtalelse herom, der er kommen mig for Öine, er fra dansk Side, nemlig af en Præst Buchholz, som var her ved Præstemödet i Kristiania i 1861. „Hvad der i Norge i det Kirkelige först falder En i Öinene,“

Ja, saa tager Sagen sig ud, naar man ser den i Frastand. Men gaar man nærmere ind paa Sproglærens Enkeltheder, finder man ikke saa ubetydelige Forskjelligheder endda, hvorvel de fleste vistnok ere Smaating, hver for sig; men dette have vore Sproglærer hidtil ikke indladt sig videre paa. De have nemlig, f. Ex. hvad Flertallet i Navneordene (Subst.) vedkommer, kun angivet, hvilke Bogstaver det føier til Enkelttallet, nemlig **e** eller **r** eller er, men ikke, hvorvidt der er nogen Tilbøielighed hos Normændene til at bruge r eller er, hvor de Danske bruge e, eller til at sløife e, hvor de Danske lade det staa. Ligesaa have vore Sproglærer oplyst, at der gives to Kjøn, Fælles- og Intetkjøn. Men at der gives en Mængde Ord, der i samme Betydning snart staa i det ene, snart i det andet Kjøn, pleie de ikke at tale videre om. Endnu mindre lade de os heri se nogen Forskjel mellem Dansk og Norsk; thi Forfatterne af vore Sproglærer have vel, som formentlig de fleste Lærere i Modersmaalet, tænkt, at Ustøhed i Kjønnet ikke har Noget med de Skrivendes Nationalitet at gjøre, ligesaa lidet som Ustøhed, Dobbelthed i Udtalen (bide og bite, løbe og løpe, bage og bake), men kun er en Løshed i Sprogbrugen, omtrent af samme Slag som den i Retskrivningen. De have saaledes vel troet, at baade en og et Trold, en og et Regn, en Rede og et Rede var norsk Sprogbrug, ligesom flere Trold og flere Trolde, og at Forskjellen kun var, at det ene Kjøn og Tal var rigtigt, det andet en Feil, eller de have kanske regnet den ene Form for ligesaa god som den anden, idet de ikke have vidst nogen Udvei til at faa afgjort Spørgsmaalet

---

siger han, „er den store Lighed med Alt her hjemme; det samme Sprog i Kirken; thi i Talen der mærker man saa godt som slet ikke det egentlige norske Element.“ (Norsk Kirketid. for ⅔ 62.)

om, hvad for en af dem man burde holde paa, og hvad for en der altsaa burde regnes for Feil.

Forskjellem mellem de jævnsides løbende gram. Former er imidlertid, som sagt, — vistnok ikke paa Meget nær altid, men dog ikke sjelden — en Forskjel mellem Dansk og Norsk. Det er derfor i sin Orden, at den omhandles i dette Skrift. Men da jeg allerede paa et andet Sted har oplyst det Vigtigste desangaaende, nemlig i min „Haandbog i dansknorsk Sproglære," og det Stykke for Stykke, Hvert paa sit Sted, og da Tiden heller ikke denne Gang tillader mig at udtømme Emnet, Noget, der da heller ikke for vort nærværende Öiemed er strengt fornødent, faar jeg lade det bero med at gjentage samlet en Del af, hvad i Haandbogen er adspredt hist og her , idet jeg dog opholder mig noget længere ved enkelte Punkter end ved Flerheden af dem. Et og andet Nyt vil vel og i Forbigaaende lade sig føie til.

Forskjellighederne ere for Resten for den mindste Del saadanne, som tilhøre alle Norske i Modsætning til alle Danske. Det er idetmindste ikke saa let at paavise nogen Danskhed, der ikke nu og da skulde findes hos en norsk Forfatter. Derimod er det vel ikke sjeldent, at Normændene ere blevne alene om sine Norskheder, idet ingen Dansk har villet antage dem. Mange baade danske og norske Egenheder ere for Resten endnu i sin Begyndelse og findes kun hos nogle eller endog kun enkelte Forfattere, medens de andre Forfattere holde sig til den ældre Sprogbrug. Andre Afvigelser ere endnu indskrænkede til nogle eller endog enkelte Ord af den Klasse, som de fra et vist Synspunkt høre sammen med, medens de andre endnu vente paa at blive bragte ind under den nye Regel, — der da som oftest egentlig er en fortrængt ældre Regel.

Kjönnet i Navneordene.

Den allerstørste Del af det norske Folk har endnu sine tre Kjøn, Han-, Hun- og Detkjøn eller Intetkjøn. De Danske begyndte derimod allerede for en 600 Aar siden paa Udslettelsen af Kjønnet. Denne Virksomhed gik først ud paa at slaa Han- og Hunkjøn sammen til Et, det saakaldte Fælleskjøn. Men førend denne var tilende, vare de allerede ifærd med at gjøre Fælleskjønsordene til Intetkjøns, og denne Retning vedvarer til den Dag idag. Efter Levin, „dansk Kjønslære“ § 236, er det en „stor Mængde danske Navneord,“ der have dobbelt Kjøn, uden at denne Dobbelthed knytter sig til dobbelt Betydning saaledes som i en Lod og et Lod, en Værge og et Værge osv. At Overgangen fra Kjøn til Kjøn i Dansken ikke vil standse paa det Punkt, som den netop i vor Tid har naaet til, maa vi efter Levins Mening være beredte paa. „Ifølge denne Bevægelse,“ siger han sammesteds § 238, „er det ogsaa temmelig sikkert, at alle de Navneord, der nu bruge begge Kjøn i Flæng, ja endog de, hos hvilke Detkjønnet kun findes enkeltvis hos Forfatterne . . . . , engang i Tidens Løb ganske ville opgive Denkjønnet.“

Heraf se vi, at det er saa sin Sag for os Norske at have Sproglære tilfælles med de Danske; thi om vi det have, saa maa vi følge deres Kjønsskifte saaledes, at vore Skolelærere i hver Menneskealder foruden dem fra tidligere Tid faa nogle nye Fælleskjønsord at holde Öie med i Skolen fra Klasse til Klasse, og se til, at Børnene gjøre dem til Intetkjøn, naar de sætte dem paa Papiret. Dette Arbeide bliver saa meget større herefter end før, da Retskrivning og Stiløvelse nu blive optagne som Lærefag ogsaa i vore Almuskoler.

Mange Ord have allerede skiftet Kjøn blandt den dan-

nede Klasse, idet det danske nyere Kjøn er fra Bøgerne gaaet over endog i dens Talesprog og saaledes er indlemmet i dens Modersmaal, saa Læreren i Norsk ikke længere har Behov at lære Børnene at give dem et andet Kjøn paa Papiret, end de pleie at give dem i Talen.

Saadanne Ord, som nu ere blevne Intetkjøn blandt den Klasse, der siges at bruge Skriftsproget som Talesprog, og ikke noget Bygdemaal, ere f. Ex. et Kys, et Skjold, et (Finger-) Led, et Levnet, et Sogn, et Syn. Men et Bondebarn vil vel fremdeles ofte skrive en Kys, en Skjold, en Led, en Sogn, en Syn (ei Sokn, ei Syn).

I Forhold til andre Ord staa derimod ogsaa de Dannede paa Almuens, ɔ: paa det indenlandsk-norske, Standpunkt. De sige nemlig gjerne endnu f. Ex. et Rus, et Snøre, et Regn, et Trold, medens det efter Skriftsproget, d. e. efter den danske Sprogbrug, skal omskrives til en Rus, en Snøre, en Regn, en Trold. Følgen er da, at Sprogbrugen hos os nok er dobbelt baade i og udenfor (efter) Skolen, idet vi skrive snart efter dansk, snart efter norsk Talebrug. Dog holder nok Norskheden paa at faa afgjort Overhaand sommesteds, navnlig i Ordet Trold, maaske især fordi de, der have optegnet vore Æventyr, have skrevet et Trold og Troldet istedenfor en Trold og Trolden (og med det norske Kjøn er da og det norske Tal slaaet fast; altsaa flere Trold, dansk flere Trolde).

Blandt den „store Mængde“ Ord, der i Dansk allerede mere eller mindre tidt bruges i Intetkjøn ved Siden af Fælleskjønnet, og som vi i Fremtiden ville faa Stræv med i vore Skoler, hvis vi skulle slutte os til den „Danske Grammatik,“ ere efter Levin blandt andre Brug, Alvor, Helsen, Helbred, Malm, Old, Lune, Bræk, Afbræk, Forlov, Spøg, Eie, Eftertryk (§ 239); Hængsel, Leide, Muld, Snille, Sammenhæng (§ 240); Komme,

Varsel, Slags, Forraad, Gavn, Indhold, Værd, Omfang (§ 241); Vælde, Gjengjæld, Jordefærd, Velfærd, Skrifte, Aflad, Firben, Griffel, Skjærm, Fløi, Tang, Peber (§ 242). Altsaa en og et Spøg, en og et Muld, en og et Griffel osv.!

Hvad der gjør dette Vilderede i Kjønnet endnu værre, er, at Overgangen ikke er gaaet eller gaar udelukkende fra Fælleskj. til Intetkj., men i nogle Tilfælde i den omvendte Retning. Vi Norske have nemlig heller ikke her kunnet ganske følge med de Danske; vi sige endnu ofte eller altid, som tildels ovenfor sagt, et Hinder, et Kjævle, et Snøre, et Rus, et Regn, et Trold. I Dansk siges en Hinder, en Kjævle osv.

I de Ord, der i Dansk skifte Kjøn i sammensatte Ord, er der tildels ligeledes Vilderede hos os, idet vi dels holde paa vort indenlandske Kjøn, dels følge med de Danske. Af en Færd gjøre de Danske et Folkefærd, et Gjenfærd, tildels ogsaa et Jordefærd, et Velfærd. Vi gjøre ikke altid eller alle disse Ord til et. De Danske sige en Stav, en Leg, en Rad som vi; men et Bogstav, et Strengeleg, et Benrad bruges dels ikke, dels kun sjelden hos os.

Den bedste Udvei for os bliver derfor udentvivl, at vi, idetmindste i alle de Tilfælde, hvor det danske Kjøn ikke engang i vort dannede Talesprog og vor Skrift allerede har sat sig fast, og hvor der altsaa er Ustøhed og Dobbelthed, altsaa i alle Tvivlstilfælde, holde os til det norske Kjøn, - saa meget mere, som dette er mærkværdig ens baade efter Tid og Rum. Det er nemlig i de allerfleste Tilfælde det samme nu som i Oldnorsken, og det samme i den ene Egn af Landet som i den anden, uagtet Bygdemaalenes store Forskjellighed for Resten. Jfr. I. Aasens „Det norske Folkesprogs Grammatik“ § 213. Munch og Ungers „Norrönasprogets Grammatik,“ S. 90. (Nærmere Besked om Kjøn-

net i Norsk og Dansk, kan faaes i min "Haandbog" osv. S. 87 til 96).

Navneordenes Tal.

Vore danske og norske Sproglærer lære os, at Flertallet i Regelen lægger **e** eller **r** eller **er** til Enkelttallet. Men hvad det er for Ord, der faa den ene eller den anden af disse Endelser, samt naar samme Ord har to Former, som Trold og Trolde, Feste og Fester, hvilke af dem man da skal holde paa, dertil pleie de ikke at give videre Veiledning. Og dog var det netop dette, de skulde gjøre; thi at disse tre Endelser findes, og at de have den angivne Betydning, dette kan Enhver, selv en Udlænding, udfinde selv, ved at stave sig igjennem en Side i den første den bedste Bog, og behøver dertil ingen Sproglæres Hjælp *).

At Flertallets Form staar og end mere har staaet i Forbindelse med Ordenes Kjøn, er en Meddelelse, der kunde have kastet et mærkeligt Lys paa dette Kapittel. Men hvad have Grammatikerne gjort? Selv længe efter at Rasmus Rask havde skrevet sin berømte Afhandling „Den danske Grammatiks Endelser og Former af det islandske Sprog forklarede" gik man i de gamle Spor.

---

*) Men saa er det omtrent helt igjennem med vore Sproglærer i Modersmaalet. Det, som Enhver ved, för han faar Sproglære i Haand, bliver omstændelig foredraget og forkyndt; det derimod, der ikke ligger lige for Haanden, lige oppe i Overfladen, dette overlades det til ham selv at opspore.

Rask lærte os, at e oprindelig var Flertalsmærke for Hankjønnet i Dansken, r (er) for Hunkj., og at intet Tillæg var Intetkjønnets Mærke. Nu er der dog kommet Vilderede ogsaa i dette, da e er gaaet over paa mange Hunkjønsord (Elve, Gange, Grave, Senge), r er gaaet over paa mange Hankjønsord (Høvdinger, Hedninger), og desuden en Del af Intetkjønsordene har faaet e eller r (Huse, Lande, Træer, Æbler). I nogle Intetkjønsord har Flertalsformen vistnok endnu ikke faaet Tid til at sætte sig ret fast, saasom i Nummere, Fruentimmere, Forslage, Forholde, Forsøge; men det er tildels paa god Vei.

Aarsagen til, at Endelserne ere komne saaledes paa urette Sted, ligger da først deri, at Forestillingerne om Han- og Hunkjøn have flydt sammen i Fælleskjønnet. Naar man nemlig ikke længere følte Forskjellen mellem Kjønnene, saa vidste man heller ikke længere rigtig, hvor man skulde tilføie e, eller hvor r (er), og satte da ofte det Ene, hvor det Andet skulde staaet. Men at Intetkjønnet kom til, iblandt at faa de Flertalsmærker, der egentlig hörte de andre Kjøn til, kan forklares deraf, at mange Ord, som før vare Han eller Hun, beholdt det vante Tillæg, efterat de i Tidens Løb under Kjønsskiftet vare blevne til Det, ɔ: til Intetkjøn, samt for Övrigt af den Løshed og Forvirring, der overhoved havde indtraadt i Bevidstheden om Kjønnet.

Ved Hjælp af Rasks Oplysninger kunne vi da forstaa, hvorfor det i ældre Bøger jævnlig heder f. Ex. mange Land, nogle Blad, ingen Træ, somme Hus, flere Bevis, flere Begreb, ligesaa vel som det endnu heder nogle Dyr, nogle Svin, nogle Sprog, n. Aar, n. Ben, n. Strøg, n. Drag, n. Slag, n. Tag, ikke nogle Dyre eller Dyrer, Sviner, Sproge osv. Det er fordi det heder et Land, et Blad, et Hus, ikke en Land osv.

Denne Tilfældighed i Flertalsformernes Anvendelse

volder ikke saa liden Uleilighed, i alle Fald ved Ord, som vi ikke have Brug for omtrent hver Dag; thi ved disse er det værre at mindes fra Gang til Gang, hvorledes vi bøiede (deklinerte) dem sidst. Kan Læseren saaledes i en Hast sige, hvad Flertal Buk, Lur, Knap, Høvl, Skovl, Gavl, Kamp, Slusk, Dop, Dyst, Bad, Pas, Gift, Gjord, Bund, Hov, Hval, Hæk, Flæk, Jul, Balk, Klov, Klub, Skrub have? Er det Buske eller Busker, Lure eller Lurer, Knappe eller Knapper, Hove eller Hover, Klove eller Klover, Gifte eller Gifter, Hække eller Hækker, Bad, Pas eller Bade, Passe eller endog Passer? Og er det ikke underligt, at det heder Præster, Gjæster, Rester, men ikke Hester, — Engle, Djævle, men ikke Bængle, Regle, — Klumper, Stumper, men ikke Sumper, Svamper, — Hatte, Katte, men ikke Klatte, Rabatte?

Al denne Forvirring og Tvivlraadighed i Brugen af Flertalsformerne kunde vi komme ud af, naar vi vilde følge den Udvei, som Talesproget viser os hen til, og som jeg i Haandbogen § 201 følgg. har gjort opmærksom paa. Talesproget arbeider nemlig hen til en fælles Flertalsform for det ene Kjøn, Fælleskjønnet, nemlig **r** (er), en Form, der da skulde gjøre Tjeneste for begge de ældre Former, baade den paa **e** og den paa **r** (er), der fandtes fornødne, saa længe der var to Kjøn, Hankjøn og Hunkjøn. Af denne Drift i Sproget kan det saaledes forklares, at Talesproget jævnlig har Hester ligesaa vel som Præster, Læster, Rester, Fester, — Gaarder, Fjorder lige saa vel som Lorder, Gjorder, Færder. Efter denne Anvisning vil Talesproget uden videre Tvivlraadighed danne Flertallene Busker (se strax ovenfor), Lurer, Knapper, Høvler, Skovler, Gavler, Gamper, Slusker, Dopper, Gifter osv. Denne Retning i Talesproget kunde i alle Fald følges i de Tilfælde, hvor Skriftsprogets

Brug er uvis eller ikke nøie kjendt. I de andre Tilfælde, hvor der nemlig er en fast Brug, og den Skrivende er vis paa den, der kan han jo, om han saa synes, fremdeles lige fuldt holde sig til den.

Men Intetkjønsordene da? Jo, de fleste af dem have endnu som i forrige Tider intet Flertalsmærke. Regelen er altsaa. at et saadant Mærke ikke bruges. Undtagelsen er, at dette Kjøn har e eller r ligesom Fælleskj. Hvor et Ord svæver mellem Regelen og Undtagelsen, der pleier det jo at bøies efter den Første. Derfor er flere Glas bedre end fl. Glasse eller Glasser, — flere Ben bedre end fl. Bene (som f. Ex. Öhlenschlæger oftere har), — fl. Öielaag, Öieblik, Spørgsmaal bedre end fl. Öielaage, - blikke, - maale osv. Skulde Sprogbrugen ikke lade sig nøie med, saaledes at faa fæstet Flertallet ved de Ord, hvor det endnu er svævende, men forsøge paa at faa gjennemført et Fællesskab for alle Ord af dette Kjøn ligesom for alle Ord af Fælleskjøn, da var det vistnok ønskeligere, at den gav Slip paa e og r, Fælleskjønnets Flertalsform, ved de Intetkjønsord, der have faaet disse Tillæg, altsaa ved alle Ord af dette Kjön, end at den skulde ville overføre r eller dels e, dels r paa dem alle, altsaa paa de mange af samme Kjøn, der hidtil ikke have havt noget Flertalsmærke, naar de stode uden Artikkel.

Denne Sprogbrug, r ved Fælleskjøn og intet Tillæg ved Intetkjøn i Flertallet, vilde være en Tilslutning, som sagt, til det dannede Talesprog for det førstnævnte Kjöns Vedkommende, og til Almuens Talesprog, samt til især det ældre Skriftsprog for det sidstes. Begge Dele have desuden den Fordel, at de lade en Overensstemmelse mellem Norsk og Svensk komme for en Dag i Skriften, som jævnlig er tilstede i Talen, i alle Fald i den mere utvungne, ikke altfor pertentlige Tale. Svensken har nemlig gaaet samme Vei, som

Norsken giver Tegn til at ville gaa, om man ikke af lærde Hensyn lægger den Hindringer i Veien. I Svensk er Hovedregelen nemlig den samme simple og letlærte, som her er fremsat: Ordene af Fælleskjøn ende i Flertal paa r, Ordene af Intetkjøn ende paa Ingenting, ɔ: have i Regelen intet Flertalsmærke.

At denne Sprogbrug har begyndt, atter at komme ind i Bøgerne, — hvor den nemlig var meget hyppig før, — vil sees af følgende Steder hos norske Forfattere, som jeg i sin Tid leilighedsvis har optegnet blandt mange lignende.

L. K. Daa, Jordbeskrivelse, 3die Hefte, S. 86: Malmer; S. 94: Barskoger; S. 138: Sumper; S. 207: Smeder.

Folkevennen, 8de Aarg., S. 414: Hester; S. 420: Ganger; S. 421: Penger; S. 428: de Deler; 466: Træpinder; 488: Penger; 498: (flere) Ganger; 501: Fordeler. 9de Aarg., S. 489: Dager; Hester; S. 493: Penger; Ganger.

N. Nikolaisen i Langes Tidsskrift III., S. 303: Stavner; Aaser; Stokker; Gavler (efter Molbech Gavle).

Siegw. Petersens Norges Historie, 3die Udgave, S. 6: Ringer; S. 8: Kvister; S. 19: Træler; Trælerne (Trællene); S. 34: Katter; Armer; S. 35: Armer; S. 37: Penger; S. 38: Penger.

Denne Flertalsform har før været meget almindelig, og det ikke alene hos norske Forfattere, men og hos Danske. P. Claussøn har saaledes fuldt af Former som Elfuer, Fjorder, Enger, Daler, Egner, Gaarder, Viger, Højger (Hauger, Dansk Høie), Træler, Falker osv. A. Vedel har f. Ex. Louer (ɔ: Love), Graffuer (ɔ: Grave), Bucker osv.

Jfr. E. Pontopp. ovenfor S. 39: (flere) Field (ikke Fjelde), Elver, Fiorder.

Ogsaa Danske have betegnet usædvanlige Flertal paa r som norsk, ikke som dansk Usædvanlighed. Molbech f. Ex. opgiver i sin Udgave af Holberg „for det Holberg'ske Samfund" adskillige Egenheder hos ham som Norskheder, og deriblandt Flertal som Penger (S. 30; S. 188). Ligesaa anfører han Fader for Fade (S. 30) og Blader for Blade (S. 89) som Norskheder. Naar nemlig vort Talesprog giver et Intetkj. Flertalsform og derved sætter det i Klasse med Fælleskj., giver det det helst den Form, som det regner for den fornemste ved Fælleskj., nemlig **r**. Hvor det f. Ex. opgiver Flertallet Hus, Skib, Bord, Glas, sætter det Huser, Skibber, Border, Glasser, ikke som (det danske) Skriftsproget Huse, Borde, Glasse.

Tilbagevending til den gamle Flertalsform i Intetkjønnet:

Høegh, „Folkets Helse," 2det Hefte, S. 11: disse Berg; Siegw. Petersens Norges Historie, 3die Udgave, S. 41: (flere) Sværd; S. 107: de største Jordegods. „Chr.-Posten" for $^{7}/_{4}$ 60: (flere) Kart (ɔ: Landkarter, Landkort). „Bergensposten" for $^{26}/_{4}$ 57: (flere) Indvand (ɔ: Indsøer); H. Egedes Dagbog ved E. Sundt, S. 136: retskafne Middel og Redskab; „Bergenseren" for $^{26}/_{2}$ 60: de nordlige Farvand; „Skillings-Magasin" for $^{24}/_{12}$ 59: vore moderne Orkester; „Throndhjems-Posten," December 1859: De nye Hus. J. Aars, Retskrivningslære, S. 13: (flere) Egennavn.

Hvorledes den danske Sprogbrug med **e** eller **r** (er) i Intetkjønsord, der efter de fremlagte Prøver er begyndt at blive forladt igjen af nogle Norske, er af temmelig sildig Oprindelse, kan let sees, naar man tager Bøger i Haanden, der ere om endog kun lidt ældre end fra Holbergs Tid. Man finder nemlig da lettelig Flertal som (nogle) Land, Hus, Navn, Fjeld, Bjerg o. Dl., ligesom

endnu overalt i svenske Bøger. — At Flertalsformen paa **e** i vort Skriftsprog i den senere Tid har trængt den paa **r** saa meget tilbage i Ord af Fælleskj., maa udentvivl for en væsentlig Del tilskrives tydsk Indflydelse, nærmest paa de Danske, og gjennem dem ogsaa paa os. Formen paa **r** havde nemlig begyndt at faa mere og mere Medhold, efterat Hankjönnet, som Formen paa **e** egentlig hörte til, var smeltet sammen med Hunkjönnet til en Masse, Fælleskjønnet. Denne Form voxede altsaa frem af indenlandske Sprogforhold. Der udgik imidlertid nok en Modvirkning til Bedste for Formen **e** ikke alene fra de gamle Hankjønsord, der ikke alle vilde lade sig saa let overvinde, men og fra tydske Bøger og tydsk Tale, der Aar for Aar jævnlig ved Oversættelse blev omskreven til danske Böger og dansk Tale, saa **e** uformærkt fik Overtag igjen, i mange Ord idetmindste.

(Om hele denne Sag, Flertalsformernes Brug og Forekomst, se min „Haandbog“ osv. S. 96—113.)

Fortsættelse.

I de fölgende Ordklasser vilde der ligeledes være Et og Andet at dvæle ved, der er anderledes i Norsk end i Dansk. Men Tiden tillader ikke at tage Alt med, og det, der tages med, kan i Regelen ikke behandles omstændelig, men det faar i de fleste Tilfælde være nok at have nævnet det ligesom i Forbigaaende.

Under Tillægsordene (Adjekt.) kan mærkes, at de Danske bruge den „bestemte“ eller „svage“ Form i flere Ord istedenfor den ubestemte. De sige: Veiret

er stille, Prisen er ringe, Barnet er lille, Hesten er bange. (Jfr. om En vilde sige: Veiret er gode, en höie Pris, Barnet er blevet store.) Nogle Norske nytte imidlertid her i den seneste Tid med vor Almue den regelmæssige Form og sige: Veiret er stilt, Prisen er ring. — En lille Mand, et lille Barn siges vel af en og anden Norsk, der tager omtrent Alt for godt, som han finder for sig i Bøgerne eller hører af dannede Folk; men mange, vel endog de fleste, afholde sig med Flid og Bevidsthed fra den Sprogbrug. Ordet bange vrages af nogle Norske formedelst sin Unorskhed; det er nemlig tydsk. Den regelmæssige Form bang (han blev bang f. Ex.) forekommer i Bergensernes Talesprog.

Ved Kjendeordet (Artik.) begynder som en norsk Egenhed den Brug at dukke op i Bøgerne, at den „bestemte" Artikkel sættes baade foran og efter Navneordet; Den gamle Manden, det røde Huse(t). Asbjørnsen og Moe have givet Exemplet i sine „Folkeæventyr," og derfra gaar Brugen nu lidt efter lidt videre. Den findes jo ogsaa i Svensk, samt i ældre Dansk, nemlig omtrent til Reformationen.

Den vigtigste Forskjel mellem Norsk og Dansk, der forekommer under Talordet, er, at vi jævnlig tælle tretti (ikke treti, naar det ikke heder treten, niten, niti), firti (ogsaa, og rettere, fyrti), femti, sexti, sytti (ikke syvti, naar det ikke heder syvten, men sytten), otti eller otteti, nitti. Her som i saa meget Andet vinde vi Norske paa to Maader, idet vi aabne den meget omtalte „Kløft" mellem Dansk og Norsk. Vi faa korte og lette Talord, fyrti for fyrgetyve, femti for halvtredsindstyve, sytti for halvfjerdsindstyve, nitti for halvfemsindstyve; vi gjenoprette en gammel norsk Sprogbrug, som vel at mærke ikke er uddød, men kun fortrængt fra Bøgerne af en anden udenlandsk Sprogbrug, og hvad „Kløften" vedkommer, da nærme vi os

her, som i saa mange andre Tilfælde, fire Millioner Svensker netop saameget, som vi fjerne os fra to Millioner Danske.

I Anledning af Stedordene (Pron.) er der og Noget at mærke. Dette vedkommer dog mest Ordføiningen. Om de — sin for (dansk) de — deres se ovenfor S. 61. Naar Holberg i Jean de France, 3die Akt, 2den Scene lader Espen sige: „at Cavaliers bære saadant om sin Hals," da bemærker Molbech i nys anførte Udgave, at dette er „en Norvagisme." Han er altsaa ikke enig med R. Rask og Barfod i at regne denne Sprogbrug for dansk ligesaa vel som norsk. Ordføininger som „det er jeg," „det var du," begynde at komme frem i vore Bøger hist og her istedenfor „det er mig" osv. I nysnævnte Udgave af Holberg bemærker Molbech i Anledning af det Sted i „Den Vægelsindede," III. 5: „Er det ikke Hun, som bestilte Musiqve i Dag?" dette: „Sprogbrugen fordrer nu: Er det ikke hende? Men Holberg bruger hyppigen saaledes den 1ste Person, f. Ex. i Jeppe paa Bjerget, II. 1." Paa dette Sted, som Molbech henviser til, siger Jeppe: „Mon det er jeg? og Molbech giver dertil den Oplysning: „Saaledes som her, og oftere, siges endnu i Svensk; medens vi nu" (udhævet af Molbech) „altid maa bruge mig i denne Forbindelse." Den, der ikke kjender til denne Brug før, ser da heraf, at Ordføininger som „det er du," „er det jeg" og Desl. ikke ere noget nymodens Paafund, men have Rod i Fortiden og i de andre Nordlande saa vel som i Norge.

Det begynder ogsaa nu at blive brugt, hvor vort Skriftsprog hidtil strengt har fulgt de Danskes Sprogbrug med der, f. Ex. det kom Noget i Veien; hvad er det paafærde? Vi have hele Bøger, der bruge det og ikke der, uden af Vanvare, saasom Asbjørnsens og Moes Æventyr, Siegw. Petersens Verdenshistorie, Sam-

mes Norges Historie 3die Oplag, A. Bangs Lørdags-Aftenblad.

I Regelen bruger vort Skriftsprog det foran Adjekt. og aktivt Verb., men der foran Subst. og pass. Verb. Det regner; det er koldt. Der er Feil paa begge Sider; der kjøres stærkt paa Gaden. Men herfra gives dog adskillige Undtagelser, saa dette Tilfælde volder ikke liden Tidsspilde i Skolerne, dersom Læreren ikke overser det som for ubetydeligt at bryde sig om, og lader Børnene skrive paa Slump. (Se min Haandbog S. 411—414). Den norske Ordføining, der bruger det overalt, altsaa baade for der og det i Norsk-Dansk, har saaledes et Fortrin og vil vel med Tiden faa Overhaand. Ogsaa i Svensk bruges kun det og ikke der i dette Tilfælde. Ligesaa i Tydsk es: es giebt, ɔ: der gives; es war einmal ein Mann, ɔ: der var engang en Mand. Ogsaa denne Ordføining findes hos Holberg. Saaledes i Den Vægelsindede, II. 5: Det er ogsaa ingen Tvivl paa. Ligesaa i Jean de France, I. 1: Saa er det Ende derpaa. Molbech bemærker: Vi sige nu: Saa er der Ende paa."

En anden Norskhed er Brugen af En for man ogsaa som Subjekt. Den findes ikke sjelden. Saaledes f. Ex. i de 4 nysnævnte Skrifter. Man i denne Forbindelse er nok egentlig tydsk, ikke nordisk. Og Rækken „En — Ens — En," er ogsaa i og for sig rimeligere end „man — Ens — En," der bruges i Norsk-Dansk. Rækken „man — mans — man" taales jo ikke.

Den vigtigste Forskjel, der hører under Stedordene, hænger imidlertid sammen med Relativsætningerne. Det norske Folkesprog bruger kun som som Relativpron. og sætter aldrig noget Forholdsord foran dette. Denne Sprogbrug har her som i saa mange andre Tilfælde banet sig Vei ind i Skriftsproget og taget Plads ved

Siden af den tydskdanske Brug med hvilken, hvem med tilhørende Ordføininger som til hvilken, for hvilken, efter hvilken, fra hvilken, over hvilken, under hvilken, til hvem, for hvem osv., samt ved Siden af de relative Adverbier, der træde i Stedet for Relat. med Præpos. foran, nemlig hvortil, hvorfor, hvorefter, hvorfra, hvorover osv. For „ . . . , med hvilke han reiste“ eller „ . . . , hvormed han reiste“ skrives „ . . . , som han reiste med“ eller „ . . . , og disse reiste han med;“ for „ . . . , hvorom de ikke bekymrede sig“ skrives „ . . . , som de ikke bekymrede sig om; for „ . . . , til hvem han henvendte sig“ skrives „ . . . , som han henvendte sig til“ osv. Ofte maa dog Sætningen undergaa flere Forandringer, forat man kan faa den norske relative Ordføining frem. Men dette viser netop, hvormeget Unorsk der er fulgt med den udenlandske Ordføining; thi alt det, der maa ud, naar „til hvilken,“ „til hvem,“ „hvortil,“ „hvorfor,“ „hvorover“ osv. skal ud, vilde jo ikke have kunnet komme ind i Skriftsproget og blive gjældende for sprogrigtigt, dersom det fremmede relative Bindemiddel ikke havde været. Vil Nogen sætte sig ind i, hvor meget selv denne tilsyneladende Ubetydelighed, indenlandske Relativer istedenfor oprindelig fremmede, bidrager til at give Sproget en hjemlig, norsk Farve, kan han tage nogle af Asbjørnsens og Moes Æventyr og sætte ind de mere fremmede Relativer istedenfor som og der, som ere brugte hele Samlingen igjennem, og saa sammenligne begge Udgaver.

Vi have allerede foruden disse Æventyr endog hele Bøger, der holde sig til det hjemligste Bindemiddel, navnlig dem, der ere nævnte under Behandlingen af det og der ovenfor.

Under Udsagnsordene (Verb.) er ikke saa Lidet at mærke. Vi Norske bruge saaledes nok sjeldnere

Akkusativ med Infinitiv end de Danske, og sige oftere f. Ex.: „Jeg ser, han kommer“ end „jeg ser ham komme.“

Vi bruge ogsaa det saakaldte omskrevne Passiv (med bliver, vorder, er), men som jeg i min „Haandbog“ osv. har opstillet som det egentlige Passiv, oftere end de Danske, og det saa meget mere, jo mere vi i Foredraget i dets Helhed slutte os til den indenlandske, Almuens Udtryksmaade. Passivet paa s hører vel nærmest hjemme i Danmark, og er kommet til os gjennem Bogsproget. Hos vor Almue er Passiv paa s endnu i vor Tid meget sjeldent; i Oldnorsk brugtes Formen paa st kun som reflexiv og reciprok.

Former efter Rækken saa — saadde — saad
naa — naadde — naad
sy — sydde — syd
tro — trodde — trod
samt efter Rækken føde (fø) — fødde — fød
klæde (klæ) — klædde — klæd

begynde nu ogsaa at komme frem i vore Bøger igjen. I ældre danske og norske Bøger er der, som bekjendt, nok af dem. Ja nogle af dem, som fødde, föd, Indfødde, Førstefødde osv. vare endog at finde ilive hist og her endnu, da Gjenfødelsen af disse gamle Former indtraadte. I Svensk ere de at finde overalt.

Ogsaa andre gamle rigtige Former begynde nu at dukke op igjen i Bögerne. Saaledes spurte, spurt, valte, valt, solte, solt. At skrive spurgte, spurgt er netop lige saa meget eller lidet rimeligt, som at skrive smurgte, smurgt eller at skrive (jeg) svorg, har svorget istedenfor svor, har svoret. Svenskerne have her altid de rigtige Former sporde, spord, ligesom smorde, smord, sålde, såld, dolde (ɔ: dulgte), dold, — alle uden g eller j; altsaa ingen sporgde eller sporjde, smorgde eller smorjde osv. I alt Sligt er der da nok atter dobbelt Vinding

for os ved at optage det Rette. Vi bruge vor dannede Tale, der tildels er forfalsket ved den urigtige Skrivebrug, i Overensstemmelse med den, som vor Almue har bevaret ved mundtlig Overlevering fra en sprogligen mere uforvansket Tidsalder, og vi bruge samme vor Tale i Overensstemmelse med vore ældre norske og danske Bøger samt med Svenskernes Skrift og Tale.

Vi Norske bruge nok ogsaa stærke Datider (Imperf. paa en Stavelse) noget oftere end de Danske, i de Verber nemlig, der foruden den ældre stærke Bøining have en yngre svag. Saaledes er vel hos os jog, grov, hug hyppigere end jagede, gravede, huggede. Hermed stemmer det og, at enkelte Normænd have begyndt at optage stærke Datider i Verber, der i Dansk nu kun bøies svagt. Saaledes brandt (f. Ex. hos Prof. Munch), drap (for dræbte), las (f. læste), vox (voxede), svam (H. Ibsen, — rettere vel saam), gnog, lak (langt a), mol, vog (langt o). De to sidste vare dog ikke aldeles forældede, da den nye Tid begyndte. Her kan og bemærkes, at de rigtige Former skalv, galt samt tildels stal komme op igjen istedenfor skjalv, gjaldt stjal. (Jfr. skar, skaaret, bedre end skjar, skjaaren.)

Skrivemaaden faat, gaat, staat, slaat, set er ogsaa i Tiltagende. I Svensk er den sædvanlig, paa det nær, at slagen, slaget bruges istedenfor slaat. Ogsaa i Dansk er der Spor af den. Se „Haandbog“ osv. § 279. At ogsaa en anden Dansk end de her Nævnte, Madvig, er for idetmindste Udtalen faat, gaat, sees af hans Omgangsskrivelse til de danske Latinskoler, der er trykt under Retskrivningssagen i sidstudkomne Hefte af vore Skoleannaler S. 129.

Flertalsformen i Udsagnsordene sløifes mere og mere i vore Bøger, i Overensstemmelse med Talesproget. Ingen Forandring er vel skreden fortere frem end denne Gjenoptagelsen af denne Sprogbrug, der er temmelig hyppig i ældre danske og norske Bøger, skriver sig her

i Landet kun fra 1848, da den blev fulgt i en Afhandling i Skoleannalerne; men nu er her vel en 30—40 Forfattere, der følge den, og deriblandt Udgiverne af flere meget udbredte Tidsskrifter. Det er vel dens Lethed og Naturlighed, der har hjulpet den saa hastig frem. Den begyndte nok ellers tidligere i Danmark end her, formentlig ved Grundtvig; men den er nu vistnok meget mere udbredt her end der.

Vi Norske bruge vel ikke heller er som Hjælpeverbum saa meget som de Danske. Navnlig bruge vi nok oftere har i Deponentierne, f. Ex. i „det har lykkedes," „har rygtedes," „har trivedes," og dette maa efter min Mening („Haandbog" § 293) ansees for det Retteste. Da s nemlig her er en Levning af et fordums Objekt, en Forkortning af Stedordet sig, saa burde vel er ligesaa lidet bruges her som ved andre Verber, der betegner en Handling, og det en, der indvirker paa Noget, paa et Objekt. Det er lykkedes, ɔ: det er lykket sig, lyder, som om man vilde sige: Han er slaaet sig, han er forsyndet sig, han er overtraadt Loven, han er begaaet en Feil.

Den danske Molbech har dvælet ogsaa ved denne Sprogbrug hos Normanden Holberg, men kun for gjentagne Gange at betegne den som en Feil. I den Vægelsindede I. 5 staar der saaledes: „Jeg har faldet paa . . ." Molbech bemærker: „Man siger rigtigt: er faldet paa" Sammesteds I. 6: „saa havde jeg bleven (blevet) galnere." Molbech: „Rigtigere: „saa var jeg bleven . . ." Sammesteds II. 9: Jeg har gaaet for vidt. Sammesteds II. 13: „om jeg havde blevet der . . , saa havde det skeet." Molbech: „Den nuværende Sprogbrug fordrer var." Jean de France V. 1: Jeg havde nær kommen i Ulykke." Molbechs Anmærkning: „Jeg var nær kommen i Ulykke." Holberg, siger han videre, „følger ikke altid den rette Sprogbrug i

Anvendelsen af Hjælpeverberne har og er og sætter ikke sjelden det ene for det andet," langt oftere dog nok har for er end er for har.

Hvorledes imidlertid idetmindste enkelte Danske se noget Andet i denne Sprogbrug end simpelt hen en Feil, vil kunne erfares af Følgende, som Flor har indtaget i 2det Oplag af sin „Dansk Sprog- og Retskrivnings-Lære," af 1860. § 130 lyder nemlig saa: „Imod en Forandring, som formedelst hyppig Omgang med det Tyske har begyndt at indsnige sig i Sproget, bør vi her advare, for at den ej af Ukyndighed eller Uagtsomhed skal faa for stærkt Overhaand. Det er, at Hjælpeordet er ofte bruges, hvor der skulde være have. Vi har allerede gjort opmærksom herpaa ved den gjenvirkende (recipr.) Form eller Deponens, hvor være aldrig rettelig kan bruges (altsaa kun har lykkedes, ikke er lykkedes); men det samme sker ogsaa ved andre, især de gjenstandslöse eller intrans. Verber, hvor baade have og være kan bruges. Tilforn var ved disse have det almindelige Hjælpeord, hvilket endnu er Tilfældet i Norsk og end mere i Svensk. At Ordet have, der tyder paa Handling og Selvvirksomhed, gjør Talen mere livlig og malende end være, som kun forudsætter en Tilstand jeg er geraadet i, eller en Behandling der har vederfarets mig, er indlysende; derfor bør det ingenlunde fortrænges af være uden gyldig Grund. Tidligere hed det f. Ex. han havde kommet, hvis han havde kunnet; her havde nær skeet Mord i mit Huus (Barselstuen); huske paa, hvorledes det havde gaaet begge de forrige Gange (J. Moe). Nu derimod heder det sædvanlig: jeg er truffen sammen med ham før; han er begyndt at komme der i Huset; han var gaaet frem med megen Vilkaarlighed; de ere ikke naaede til den fulde Sandhed; de ere vendte tilbage, osv. — som om alle disse Begivenheder vare skete uden Vedkom-

mendes Villie eller Medvirkning. I den senere Tid synes imidlertid en fornuftigere Tankegang noget at ville standse den stærke Overgang fra have til være, ved at fastsætte som Regel, at er betegner en Forandring i Tilstanden eller noget Forbigaaende, har en Handling eller noget Blivende, f. Ex. „han er gaaet ud i Haven," men „han har længe gaaet omkring i Haven;" „han er redet (n) ud, kjört bort," men „han har redet en lang Tour, kjört 3 Mil." Derfor bruges altid have ved Ord, som udtrykke en Stilstand, ikke nogen Bevægelse, saasom sidder, ligger, staar osv." Saavidt Flor.

Før vi forlade Udsagnsordene, kan det endnu mærkes, at de blandt vore Forfattere, der lade det indenlandske Sprog mest komme frem i Bøgerne, jævnlig bruge substantiviske, adjektiviske eller adverbiale Bisætninger istedenfor de kortere eller forkortede Udtryk med (abstrakte) Substantiver*), Appositioner eller Participier. For „din Ankomst glæder mig" sige de hellere: „Det glæder mig, at du er kommen. For „den nylig indløbne Tidende": Den Tidende, der nylig var indløben. For „det af ham udgivne og forlagte Skrift": Det Skrift, der af ham bliver udgivet og forlagt, eller som han udgiver og forlægger. For „udvandrede fra Hjemmet sees de aldrig mere": Naar de ere udvandrede fra Hjemmet, sees de aldrig mere.

Hermed kan jævnføres, hvad ovenfor er nævnt, at det saakaldte omskrevne Passiv er mere indenlandsk hos os end Formen paa s; Bogen blev skreven, Veien blev funden, falder mere hjemligt og naturligt end Bogen skreves, Veien fandtes. Jfr. ligesaa her-

---

*) For abstrakte Substantiver bruge de ogsaa oftere end Andre Udsagnsord og Tillægsord. „Strenghed i Inddrivelsen af Skatterne" bliver saaledes til „at være streng i at inddrive Skatterne."

med, at omskreven Eieform oftere bruges her end i Danmark istedenfor Eieformen paa s; Præstens Tjener bliver til Tjeneren til*) Præsten. Ligesaa, at vi bruge færre Sammensætninger eller, om man vil, opløse mange Sammensætninger og skille Partikkelen fra det Ord, den hører til og pleier at staa i Nærheden af. For tilføie, aflægge, udsætte, nedgrave siges da gjerne føie til, lægge af, sætte ud, grave ned. Dukken i Græsset spurgte saaledes Askepot – ikke hvorhen han skulde, og i hvilket Ærinde han reiste, men hvor han skulde hen, og hvad Ærinde han reiste i. Den Sprogbrug, der her er anført som norsk, er ogsaa ældre dansk; men Dansken er, i dette som i saameget Andet, i den nyere Tid bleven noget mere paavirket af Tydskerne, end vi Norske, der ikke have Tydskheden saa nær ind paa Livet, men derimod idelig mindes af vor Almue om den ældre nordiske Udtryksmaade.

Ogsaa dette Slags Norskhed gjenfindes hos Holberg. I „Den pol. Kandestøber“ II. 1 staar saaledes „tog ind store Stykker af Frankerig.“ Molbech ved Besked. „En norsk Construction,“ siger han, og nævner andre Steder hos Holberg, som „lave til Kaffe“ for „tillave Kaffe,“ “læse op“ for „oplæse.“ Og i Anledning af „Den Vægelsindedes“ (II. 6.) „Jeg maa tælle efter mine Penge“ bemærker samme Molbech: „Et nyt Exempel paa den norske“ („og svenske“) „Ordstilling“ (for eftertælle mine Penge) . . . , „som kan kal-

*) I „Den Vægelsindede“ I. 4 har Holberg endog allerede til for Eieformen. „Men det er vist Tjeneren til den underlige Kone, jeg nyligen talede om,“ siger Leonore. Rahbek har rettet dette til til hos. Molbech tror, det er en „Anglicisme.“ Men det ligger nærmere at antage det for en „Norvagisme.“ I vore Æventyr have vi da fuldt af slige „til“: Hesten til Askepot; Gaarden til Rige-Per.

des almindelig" (udhævet af Molbech) „hos Holberg." (Se min Haandbog S. 313.)

Idet vi nu forlade Ordklasserne for at knytte nogle Bemærkninger til Orddannelseslæren, faa vi under Partiklerne til det, der alt er sagt, lægge dette, at nogle norske Forfattere tydelig gjøre sig Umag for ikke, eller dog ikke for tidt, at bruge de tydske Forstavelser an-, be-, er-, for-, ge- (Ge-*), samt tildels de tydske Endelser, især -hed, -bar, -isk, -ige, -agtig, -haftig. De sige da komme for ankomme, nytte for benytte, koste, Kostning for bekoste, Bekostning, pligtig til for forpligtet til, korte for forkorte, og naar Verbum og Partikkel, som i erlange, angaa, berømme, ikke lade sig skille ad, saa tage de et andet indenlandsk Ord i Stedet, Ærender, Greier eller Sager f. Ex. istedenfor Anliggender, faa, naa, opnaa istedenfor erholde eller erhverve osv. Slig Indsigelse mod Tydskheden er ikke saa lidet udbredt hos os nu. En enkelt Mand, en, der jævnlig skriver Opsatser i Aftenbladet, om islandske Sager, om fremmede Ord osv., gaar endog saa vidt, at han paa et og andet Ord nær vrager hele den tydske Del af vort norsk-danske Sprogforraad. I Danmark har der ogsaa vist sig enkelte Tegn til, at en lignende Nordiskhed vil stille sig fiendtlig mod Tydskheden. Som saadanne Tegn kan man nemlig vel anse en og anden Opsats i Bladene, der gaar ud paa, at de Skrivende i de mange Tilfælde, hvor der er to Ord, der gaa jævnsides, et tydsk og et dansk, f. Ex. blot — bare (kun), bør holde paa det nordiske Ord. Men

*) Ogsaa for Danmarks Vedkommende bemærker Molbech noget Lignende, hvad navnlig Forstavelsen „Ge," „ge," vedkommer. (Blandede Skrifter III., S. 395 (1855). „I vore Dage taaler et dansk Öre," siger han, „neppe Forstavelsen Ge- i de faa Ord, hvori den havde indtrængt sig."

der paastaaes tillige, at det er saa langt fra, at Kampen imod Tydskheden er nogenlunde almindelig, eller at denne holder paa at vige, at den ikke engang lader sig nøie med at forsvare det Omraade, den alt har vundet, men gjør nye Fremskridt Aar for Aar. Skulde dette forholde sig saa, da havde vi atter her et Sidestykke til, hvad ovenfor er omtalt, nemlig til, at de Danske gjøre flere og flere Ord til Intetkjøn, til, at de give flere og flere Intetkjønsord Flertalsmærke m. m. M., det vil sige, vi have atter her Noget for os, der gjør, at vi Norske ikke kunne holde Følge med dem, men faa gaa vor egen Vei og se, om de ikke med Tiden skulde finde det rettere at vende sig nordover end at forsøge paa at drage os (og Svenskerne) med sig sydover og mere og mere ind i Tydskheden. Sagen er uden Tvivl vigtig nok til, at der standses noget ved den, og at der hidsættes et Par Ytringer af Danske selv om, hvorledes det staar til med Tydskheden dernede, hvad der er gjort, hvad der er ugjort, hvad der endnu kan gjøres, og hvad der ikke længere vel er mueligt.

I Anledning af, at Tydsk „lægges til Grund“ for Sprogundervisningen i de danske Latinskoler, siger saaledes en Forfatter i „Fædrelandet“ for $^1/_{12}$ 58: „Der løber en jævnsides Ordrække gjennem Sproget, f. Ex. tidt (nordisk) — ofte (tydsk), kræve (n.) — fordre (t.), Røst — Stemme, Pryd — Zir, Tillæg — Anhang, tabt (fortabt) — forloren. Som Næringskilder for Sproget ligger nærmest 1) Islandsk, 2) Mundarterne. Gjennem hint skulde det holde sit oprindelige Præg vedlige og styrke, ligesom hærde sig imod de sydlige Sprogs Indtryk, — ved Hjælp af disse skulde det forøge sit Forraad og skaffe sig hjemlige, gjennemsigtige Udtryk for Begrebernes finere Afskygninger . . . . Forbindelsen med Oldsproget er allerede for umindelige Tider siden — ikke løsnet, — hvad det danske Sprogs

selvstændige Bevægelse som levende Sprog i Tidens Længde naturligvis vilde medføre, — ikke løst, fordi den mueligvis efter en særdeles kraftig Udvikling af Dattersproget ikke længere var dette nødvendigt (sic), nei — sprængt, unaturlig afbrudt ved andre, for de nordiske Sprogs Aand aldeles fremmede Tungemaals Mellemkomst. Ja, Stamsproget er stedse planmæssig efter de ypperste" (latinsksindede) „Skolemænds bedste Overbevisning blevet holdt borte fra Undervisningen. Der er ikke Plads dertil i Skolerne, ikke Tid for alt det andet Vigtigere. Selv i vore Dage, hvor Folkeaanden i andre Retninger har taget saa stort Opsving, er Önsket om Indførelsen af Islandsk som Skolefag Ufornuft! Og hvorfor? Ja, her giver det bedst Oplysning at anføre, hvad Conferentsraad Madvig i „Fædrelandet" for $^{25}/_{10}$ 58 netop har en Slutningslinie tilovers til at angive som Grunden, (nemlig) at Islandsk ved at optages som Undervisningsgjenstand vilde ikke blot medføre et forøget Arbeide, men endnu mere adsprede Opmærksomheden og Sprogsandsen" (spærret af Forf. selv) . . . . . .

„Med Hensyn til Mundarterne" (Bygdemaalene), „da er, som Enhver ved, Dommen over dem alt for lange Tider siden fældet, og deres naturlige Tilløb til Sprogstrømmen ved Folkets tilvante Fællesskab med det Fremmede og stedse tiltagende (hør!) Ömfindtlighed for at optage i Sproget, hvad der kommer her hjemmefra, saa stærkt afdæmmet, at der ikke længer er mindste Muelighed tilbage for, at Sproget derfra kunde øse Indhold —; at bruge et Ord af Mundarten, selv om det var det mest Udtryksfulde, vilde vel saa noget nær være at ligne ved at gjøre sin Indtrædelse i en Balsal i Træsko."

„Hvad Under da, at Modersmaalet, navnlig i den nyere Tid, hvor der mere end nogensinde før gjøres

Krav til Sprogenes Dannelighed og Skaberkraft, — efterat dets egne Livskræfter med Konst og Flid ere udtørrede, henter sit Behov fra det nærliggende fortrinsvis fredede, tidlig i Barnealderen indpodede tydske Sprog! Hvad Under, at det germaniske Mærke i Sproget bestandig tager til baade i Omfang og Kraft, medens det oldnordiske stedse mere trænges tilbage! Hvad der endnu for faa Menneskealdere siden var Sprogbrug hos den Dannede, — man sammenligne Ord som bare (nordisk) — blot (tydsk), Kjæreste — Forlovede — er nu paaveie til at antage Præget af det Lave og Simple. De oprindelig danske Ord tilslöres ved unødvendige Paahæng — glemme — forglemme, hjælpe — behjælpe sig, lovet — belovet — eller stilles i Skygge for Sammensætninger efter tydsk Mønster, — dyrke — bearbeide, sande — erkjende, sysle — beskjæftige sig, blues — undse sig. Den brede, naive, kraftige danske Vending — maaske det mest Ejendommelige ved vort Sprog — skydes tilside for halv- eller hel-tydske Benævnelser, der vel i eet Ord rumme det tilsvarende Begreb og saaledes med en vis Ret kunne kaldes fyndigere, men ere udanske, mange Gange med et imod vort Sprogs Natur ganske stridende Præg.“ —

„Men staar det fast, at det tydske Element i Sproget forøges, listelig, uformærket, men stadig, og at det oldnordiske mere og mere svinder ind, synker ned som et Bundfald i Sprogets Strøm, saa staar Betydningen af det tydske Sprogs Plads i vore lærde Skoler, navnlig i de lavere Klasser, med Et i sin hele, fulde Belysning, og saa er og bliver det den sørgelige, for Modersmaalets Fremtid uberegnelig vigtige Følge af den tydske Undervisning, — omtrent 1 Time daglig, — at Discipelens Sprogsands og hans Følelse for Modersmaalet sløves.“

2) I „Fædrelandet“ for $^{7}/_{11}$ 59 findes en anden Opsats om Virkningen paa Danskheden af, at Tydsk „lægges til Grund“ i Latinskolerne i Danmark. Slutningen lyder saaledes: Det er ikke mange Decennier, siden man i Danmark kun havde Öie for, hvad man med et ofte misbrugt Ord kaldte almindelig Dannelse, og med sygelig Iver jog efter den størst muelige Færdighed i fremmede Tungemaal. For Modersmaalet var Følelsen sløv og mat, og den saaredes ikke ved de groveste Brud paa dette, medens ethvert Anstød mod udenlandsk Sprogrigtighed ansaaes med en Strenghed og Ugunst, der rettere havde værnet om vort eget Sprog. Denne Tid er, Gud være lovet, ikke mere. Vi miskjende i Danmark ikke Vigtigheden af af forstaa fremmede Tungemaal, og vi tilegne os gjerne de aandelige Skatte, naar det kan ske uden Indgreb i det Danskhedens Præg, vi ønske at paatrykke vort aandelige Liv og Væsen. Men den sprogrigtige Tale og Skrift hævde vi for vort eget Tungemaal, og lægge kun Vægt paa den med Hensyn til fremmede, naar den kan enes med Omsorgen for vort eget. Denne Følelse, denne voxende Kjærlighed til det fra Fædrene nedarvede Sprog, som vi haabe skjønnere og renere at overlevere Efterkommerne, vil, det haabe vi tröstig, seirrig gjennemføre denne Sag og gjøre Ende paa en Lov (om at Tydsken skal „lægges til Grund“ i Skolen. K.), som er udsprungen fra en Tid og en Lunkenhed for et af Fædrelandets helligste Anliggender, som vi haabe ikke at gjense.“

No. 2 er tagen med her for at danne et Slags Modvegt mod No. 1, der maaske kan have skildret Tilstanden vel mørk. Efter No. 2 er det Værste allerede overstaaet, og vort Naboland allerede et godt Stykke fremme paa Omvendelsens Vei. Antage vi nu, at den sande Tilstand holder Middelveien mellem begge de meddelte Skildringer, da bliver den jo vistnok ikke saa mislig,

som Forfatteren af den første Udtalelse har forestillet sig den, men dog slig, at vi ikke vinde, men tabe ved at slutte os nøie til de Danskes Sprog og vedblivende overføre dettes Unordiskhed paa vort Bogvæsen og vor dannede Tale.

Orddannelseslæren.

Ogsaa under denne Del af Sproglæren er der allerede en ikke saa ubetydelig Forskjel mellem Norsk og Dansk. Hvad tydske Forstavelser og Endelser vedkommer, da faar det bero omtrent med, hvad ovenfor allerede er meddelt, paa det nær, at her gjøres opmærksom paa, at Flere og Flere optage den nordiske Endelse ing istedenfor den tydske en (tildels og for else, og vel at mærke ing og ikke ning, som gjerne har været den Form, man har grebet til, naar man skulde være lidt mere nordisk end Mængden af de Skrivende. For Banken, Banden bruges altsaa Banking, Banding, for Staven, Skriven, Regnen Staving, Skriving, Regning. (Eller man undgaar en paa anden Vis, saasom ved at bruge Knur, Larm, Skrig, Løb for Knurren, Larmen, Skrigen, Løben.)

Jeg vil opgive nogle Steder, hvor denne Form er brugt, samt Forfatterne, for saa vidt de have navngivet sig.

E. Sundt, Folkevennen VII., S. 356: Rykking (ikke Rykning); Krøging; S. 391: Træsking; Maling; Baging; Brygging. I Folkevennen X., S. 331: Gipsing og Maling. XI., S. 93: Omflakking. Bud-

stikken No. 9 (Sept. 1860) handler om Tørking og Pressing af Kjøkkenurter. Et tidligere No. var om Minkingen af Vandet i Elvene. I Morgenbladet for $^{1}/_{3}$ 61 er Krydsing brugt af Agronom Bojesen. I et senere Modskrift bruger Jensenius Krydsning. I Aftenbladet for $^{30}/_{12}$ 61: Spilding. Sammesteds under $^{22}/_{1}$ 61: Nybygging (ɔ: Kolonisering). Sammesteds $^{8}/_{2}$ 62: Islands Bygging, istedenfor Bebyggelse; $^{24}/_{2}$ 62: Trygging, for Betryggelse; Bjerging, for Ernæring. Chr.-Posten for $^{7}/_{4}$ 60: Tilstellinger. Folkevennen IX., første Hefte, S. 115: Hujing og Tuting. Siegw. Petersen, Norges Historie, 3die Udgave, S. 78: Styring, for Bestyrelse; S. 88: Landsstyringen. Sammes Verdenshistorie, S. 20: Hønsenes Æding, for Æden; S. 48: Fabius's Tøvring, for Tøvren, Tøven; S. 95: Opfindinger, for Opfindelser. (Svensk: uppfinningar).

I Anledning af den tydske Endelse en kan og mærkes, at Adskillige nu vrage de tydske Former paa -er i f. Ex. Islænder, Hollænder, Nederlænder, Flamlænder, Englænder, og sige Islænding, Hollænding, Nederlænding, Flamlænding, (Engelskmand), i Lighed med, at det heder Sydlænding, Udlænding, ikke Sydlænder, Udlænder.

Den gamle Endelse nad begynder ogsaa at komme op igjen, dels som nad, dels som ned, dels i den Skikkelse, den har i Levnad og har havt i nu forældede danske Ord som Jævnad, Skilnad, nemlig Levnet, Jævnet, Skilnet. Exempler ere, i „Drammens Blad" for $^{25}/_{8}$ 60: Vævnet, ɔ: Vævnad. Aftenbl. for $^{24}/_{2}$ 62: Duge og Vævneder. Sammesteds: Tyvnet, ɔ: Tyveri. S. Petersens Norges Historie, S. 56: Klædebunad; S. 170: Kostnad, ɔ: Bekostning. Morgenbl. for $^{17}/_{5}$ 62: Trivnad, ɔ: Trivsel. (NB. Lagna(d), ɔ: Skjæbne, Hugnad, ɔ: Glæde, Lydnad, ɔ: Lydighed, Vyrnad, ɔ: Ag-

telse, Fagnad, ɔ: Fornøielse. Om ing og ning se „Haandbog“ § 450; om nad, net § 451.)

Ogsaa Endelsen leik kommer frem igjen: Storleik, Tykleik, Grovleik, Fagerleik. Jfr. svensk Kärlek, ɔ: Kjærleik.

I det lavere Sprog bruges ogsaa as: Styggas, Fulas, Kryas, ɔ: En, som er styg, ful, kry.

Endelse se findes oftere i Norsk end i Dansk. Vi have ikke alene Oxe (ɔ: Ok-se), Rem-se, men og Bik-se, Kak-se, Bam-se, Bing-se, Lev-se.

Ordenes Stammer

blive aarlig, for ikke at sige daglig, mere og mere forskjellige i Norsk og Dansk. Det hyppigst forekommende Tilfælde er Brugen af haarde Medlyd i Norsk i de Ord, der i vort Talesprog have saadanne Lyd ligesom i svensk Skrift og Tale, i Oldnorsk samt i de ældste danske Bøger, og som kun det ene af disse tre Lande, Danmark, i den nyere Tid har ombyttet med de tilsvarende bløde Lyd, en Sprogbrug, der i Dansketiden er gaaet over ogsaa paa vore norske Bøger og tildels paa den dannede Tale. Regelmæssigst gjennemført findes denne Skrivemaade i de Ord, der bruges som Steders Egennavne, men som for Resten ere Fællesnavne (Appel.) I Egennavnene er den nemlig dels ophjulpen ved et lidet Skrift, der skal være udgaaet fra et af Departementerne (den saakaldte Visdomsboka), dels uden Tvivl, og vel endnu mere, ved Prof. Munchs Kort over Norge. Exempler: Aker, Akershus (for ikke mange Aar siden hedte det Agershus eller Aggershus, Aggers Sogn, Aggers Kirke osv.), Ringsaker, Ullensaker, Røken, Vikedal, Eker, Brevik, Piperviken (for nogle Aar siden hedte det Pibervigen eller Pebervigen

eller Pebbervigen); Utsire, Flatdal, Gryten, Utsten, Hvitingsø, Fitje, Hoperstad, Nypen (i Melhus), Dypvaag, Grip (ved Kristiansund), Hopen (Ædø). — Det første hele Skrift, der gjennemførte denne Skrivebrug i alle vedkommende Tilfælde, var B. Bjørnsons „Arne.“ Iaar gjør A. Bang det Samme i sit „Lørdags-Aftenblad.“ Hos andre Forfattere findes de haarde Medlyd kun hist og her. Saaledes S. Petersen i sin Norges Historie S. 30: Akeren; Buskapen; S. 57: Skrytere; S. 60: krokrygget; S. 63: graate; S. 64: den hele Hop; S. 67: saknet (ɔ: savnet); S. 81: paalitelig. „Folkets Helse,“ 2det Hefte, S. 81: Saapen; 3die Hefte, S. 28: Knip i Maven; S. 42: lite paa; S. 51: Till.t; Folkevennen VIII, S. 421: Viken; S. 422: har faat at vite; S. 425: kunde vite; S. 427: den navgjetne; S. 431: Pengeknipe; S. 464: Salt-Klype; S. 495: en Skrape; S. 509: kan vite; S. 519: stort likere. Lignende er der at finde omtrent i hvert Hefte. Ligesaa i Vigs „Den norske Folkeskole“ og endnu mere i hans Norges Historie. Ligesaa i Anthon Bangs „Menigmands Ven,“ i hans „Fortællinger for Folket,“ i hans Verdenshistorie o. fl. Ligesaa i Landstads Salmer hist og her*). Ligesaa i Skuespillet „Brødrene“ af O. Hansen (1862). I min „Haandbog“ S. 485—86 er der ogsaa meddelt nogle Norskheder af dette Slag(s), bl. A. af H. Wergelands Skrifter, af Rektor F. M. Bugges Iliade, af P. Asbjörnsens Skrifter, af P. A. Munchs Skrifter, af Chr.-Posten, af Krydseren - Aftenbladet. Overhoved var Intet lettere end at finde mangfoldige Exempler som de anførte. Men de tage

*) Dog meget mindre, end man efter det Ord, der har staaet af deres Norskhed, skulde vente at finde der. Norskheden er i alle Fald aabenbart meget mindre gjörende end ladende, ɔ: mindre positiv end negativ.

saa meget Rum, naar Forfatter og Findested skulle opgives. Derfor maa det være nok med ovenstaaende, hvad Gjenoptagelsen af de haarde Medlyd vedkommer. Om denne Skrivemaade med haard Medlyd kan endelig mærkes, at den ved nogle Ord, der kun ere norske og ikke tillige danske, nok altid har været i Brug hos os, f. Ex. i Saate, Sæter, Braate, sope, supe (jfr. d. søbe), Sup, kope, Næpe, Rype, Sik, Skjæker, Raak osv.

En anden Række af Norskheder er Optagelsen af det oprindelige g i mange Ord, hvor det nyere Danske har omskrevet det til v, eller til j (i) eller har udeladt det, men hvor det findes i Oldnorsk, i vort Folkesprog, i Svensk og selv i Dansk, at sige i gammelt Dansk. Vi have nemlig atter her det Tilfælde, at Danmark har brudt Laget og istedenfor noget almindeligt Nordisk, noget for alle tre Nordlande Fælles har, i den senere Tid, sat noget Andet, noget nydannet, særlig Dansk, — som danske Bøger og dansk Omgang da har søgt at faa overført paa Norge, og som Normænd selv, i den bedste Hensigt, have taget sig af og hjulpet til at faa indført ogsaa i sine Landsmænds Talesprog, til Fortrængsel for den ældre indenlandske Sprogbrug og til sproglig Adskillelse af den saakaldte dannede Klasse fra Almuen, der vedblev mere eller mindre rent at tale som dens Forfædre. Exempler kunde hentes fra idetmindste et Snes Forfattere. Men jeg faar her som ellers holde mig til Bøger, som jeg har ved Haanden, og som der er sat Mærke i ved de forekommende Norskheder, eller og til færdige Optegnelser af Skrifter, som jeg ikke nu længere har Adgang til. Af „Folkets Helse," 2det Hefte kan saaledes nævnes S. 23: Urtehage; Hagevæxter; Hageurter. S. 44: dryge Kaffeen (gjøre den dryg, drøi); S. 45: dryge Kaffeen. S. 60: Magen (paa Dansknorsk Maven). S. 62: Magesaften. S. 63: Magen; Magesaften (4 Gange). S. 64: Magesaften

(3 Gange); Mageslimhinde. S. 65: Magen (3 Gange); Magesækken; Magesaft. S. 66: Magen (4 Gange); Magesaften. 3die Hefte, S. 43: tilgagns (Dansknorsk tilgavns); S. 55: Grød lages. S. Petersens Norges Historie, S. 31: vaage, ɔ: vove*); S. 33: vaagede, ɔ: vovede; S. 38: Olaf lagede sig til Hjemfærd; S. 44: Haug, ɔ: Høi (med Overgangen Haug, Høg, Høj, der endnu mest skrives med i: Høi); S. 56: fagert Andlet, ɔ: smukt Ansigt (baade smuk og Ansigt er tydsk); S. 63: Skoger, ɔ: Skove; S. 64: Skoger; S. 75: duger, ɔ: duer; Folkevennen VIII., S. 444: en Kvige; IX., S. 113: flyger; S. 116: Gagn. „Brødrene," af H. O. Hansen S. 7: lyger; S. 52: lyge. (Jfr. Løgn, löi, ɔ: løg; til lyve skulde svare løv for løi, har løvet for har løiet og Subst. Løvn.); Aftenbl. for 3/4 62: flyger bort; Do. i 10/4 62: flyger. (Flyge passer til Flugt; af flyve skulde komme fløv, har fløvet og Fluvt eller Fluft.)

En anden Afvigelse fra Dansken er Udeladelsen af

*) At gjöre det oprindelige vaage om til vove, med ov for aag, er det Samme som at gjöre f. Ex. (Bergens) Vaag, en Furulaag, Sörpelaag til (Bergens) Vov, Furulov, Sörpelov. Gjör man samme Skridt i den omvendte Orden, saa bliver f. Ex. over, Overgang, ovenfra til aager, Aagergang, aagenfra. Siger man saa, at Sligt er uforstaaeligt eller i alle Fald ufordrageligt, saa kan derimod bemærkes, at Bogsprogets vove for vaage netop er saa uforstaaeligt og ufordrageligt i Forhold til den störste Del af det norske Folk, Almuen, der nemlig endnu bruger Ordet i den norske Form: vaage. Dette Ord faar da staa her som et Exempel, om ikke instar omnium, saa dog instar multorum, til Overveielse for dem, der ere vante, ikke til den norske, men til den danske Udgave af vore fælles nordiske Ord, og som hidtil ikke have kommet til at se Sproget fra Landets Indre og udad mod Byerne og Danmark, men kun fra Syd mod Nord, fra Byerne indad mod Landet eller fra dansk Standpunkt.

det uvedkommende d efter l og n; saasom i falle, Bjælle, kjenne, finne. Denne Skrivemaade er anvendt af B. Björnson i „Arne," og tildels allerede i Halte-Hulda. Ligesaa af N. Nicolaysen (Historikeren) i forskjellige Skrifter. Ligesaa af A. Bang i „Lørdags-Aftenblad" (1862). Andre Forfattere udelade dette d kun hist og her. Saaledes P. A. Munch i „Det norske Folks Historie," „Unionsperioden," Hefte 2, S. 126: tage sig Svene, ɔ: Svende; samme Side: disse Svene; S. 155: havde antaget Svene eller Huuskarle. Her er Svein gjort til Sven, med langt e (jfr. at rein, Bein, Stein er blevet til ren, Ben, Sten), en Skrivemaade, der findes i ældre Dansk, f. Ex. i Kjæmpeviserne, men som strider mod Ordets Udtale i vor Tid. I 3die Hefte, S. 353 skrives derimod Svenne, ikke Svene, som i Hefte 2.

Denne Skrivemaade med udeladt d som i kalle, Trollet, Mannen osv. er dog neppe mere norsk end dansk. Udelades den imidlertid i Norge og ikke i Danmark, vil den gjøre Udseendet af en hel Del Ord forskjelligt her og i Danmark, og saaledes komme vi atter til den saakaldte „Kløft," der vil skille os fra de to Millioner Danske. Men saa komme vi og til den rigtignok noget mindre paaagtede Erstatning for dette Onde, nemlig at en anden „Kløft," der nu skiller os fra 2 Gange 2 Millioner Svensker, bliver udfyldt ved Antagelsen af denne Skrivebrug, at sige for saa vidt, som Kløften beror paa Brugen af dette d.

At de Danske skulde gaa ind paa at optage igjen sin gamle Skrivebrug, der tillige er den „oldnordiske," den svenske, som sagt, og den norske, hvad Talen vedkommer, er dog ikke utænkeligt. De have allerede rettet paa mange af Tilfældene; thi de skrive ikke længere hand, kand, dend eller thend, som de engang gjorde, men han, kan, den. Og hvorfor skulde de da ikke gjøre Svenden til Svennen, Manden til Mannen, finde

til finne, Qvinde til Kvinne osv.? I saa Fald vilde den „Kløft," som den rette Skrivebrug fra vor Side midlertidig maatte have aabnet mellem Norsk og Dansk, ophøre, idet de Danske ogsaa optog den.

Da det atter her er de Danske, som have brudt Laget med de øvrige Nordlande, Norge, Sverige og Island, og ikke os, der have brudt med de Danske, saa maa det være dem, der vende tilbage til Laget med os, og Enhed kan ikke ventes opnaaet mellem alle disse Lande, hvad nu navnlig dette Punkt vedkommer, derved, at det ene efter det andet omskaber dem af sine Ord, som det her gjælder, efter den Omskabelse, de samme Ord have undergaaet i den nyere Tid paa dansk Grund. Enten maa vel altsaa Kløften blive der, eller det maa blive de Danske og ikke de 2—3 andre Lande, der fylde den.

Hidtil have vi handlet om saadan Forskjel i Ordstammerne, som følger en vis Regel. Vi have seet, at f. Ex. det danske Sprogs bløde Medlyd efter lang Selvlyd har begyndt igjen i norske Bøger at blive betegnet som haard Medlyd, — i Overensstemmelse med den fra vore Fædre nedarvede Udtale, der engang var udbredt ogsaa over hele det øvrige Norden. — Vi have seet, at et oprindeligt g sommesteds er sat ind i Ordet igjen, samt tildels og, at et uægte d er kastet bort. Og der er endnu flere saadanne regelmæssige Overgange, men som vi ikke her kunne opholde os ved, f. Ex. at au sættes ind i nogle Ord istedenfor det nyere, mest danske, ø (Naut for Nød eller Nøt: P. A. Munch), eller øi for det yngre ø (høie, Høi før høe, Hø: Aftenbladet), eller ei for det yngre e (Leiv for Lev, veik for veg: S. Petersen; Kleiven, Krokkleiven: H. Werg.). Men foruden disse Tilfælde er der en stor Mængde, der ikke have videre Sidestykker, men som udgjøre saa at sige hver en Klasse for sig selv. Ovenfor S. 73 er der nævnt nogle,

saasom Furu, paa Dansk Fyr, Ener, p. D. Enebærtræ osv. Jeg tilføier nogle her, uden at have Rum til at opgive Forfatter og Findested: Stakkar, paa Dansk Stakkel; Lippe, p. D. Læbe (Holberg skriver og Lippe f. Ex. i Epistl.; S. Petersen har Underlippe i Norges Historie, S. 18); af dette Slag, p. D. Slags (idet Eieformens s ved Misforstaaelse tages for en Del af selve Stammen); Sjø, p. D. Sø; Öx, p. D. Öxe; Lygt, p. D. Lygte; en Pinde, p. D. en Pind; Lag, d. Laug; Sag, d. Saug; Spørsmaal, ældre Dansk ſperßmaal; en Skytter, d. en Skytte; Or (Older), d. Elletræ; Bjerk, Bjørk, d. Birk; snu, d. sno; braadt, d. brat (bradt); træske, d. tærske; tvaa, d. to (vadske); Laave, d. Lo; Jaa, d. Le; Sigd, d. Segl; naken (oldnorsk nakinn, svensk naken), d. nögen; Maur, d. Myre; Labber, d. Lapper; Tagger, d. Takker; rugge, d. rokke; (Haar-) Luggen, d. Lokken; Blæm(m)e, d. Blegne; Balje, d. Balle; Alm, d. Alm og Ælm; Talg, d. Talg og Tælle; Alfer (skulde læses Alver, - hos Hallager Alv, Alver), d. Ellefolk, ɔ: Elvefolk, (NB. Elverhöi, Elverpige); Rogn, d. Røn (Træ); logn, sv. lugn, d. lun; Stræv, stræve, d. (tydsk) Stræben, stræbe; Vilje, d. Villie; kvikke, d. kvæge; rope, d. raabe; Gras, d. Græs; Las, d. Læs; Aasp, d. Asp, Æsp; Apal, d. Abild; blaase, d. blæse; svelte, d. sulte; Snø, d. Sne (eg. tydsk Schnee) osv.

I disse Ord var det os Norske, der havde begyndt at forlade den hidtil fælles dansknorske Form og optage en anden, der altsaa, indtil Videre i alle Fald, bliver en Afvigelse fra det hidtilværende Fællessprog. I andre Tilfælde er det de Danske, der have begyndt at afvige. Som Exempler kan nævnes, at nogle Danske i den senere Tid skrive egenlig, ugenlig, væsenlig (formodenlig, forhaabenlig?), vel og offenlig, uagtet J. L. Heiberg, der formentlig först har anbefalet denne Ude-

ladelse af t, vil, at det skal beholdes i dette sidste Ord. Jfr. Skrivemaaden Æget, Skæget, Tillæget, Anlæget med lange æ, altsaa med enkelt g istedenfor gg, som Flerheden af de Danske samt Normændene skrive.

(Om den danske Udtale, der ligger til Grund for denne Bogstavering, se nedenfor.)

Lydlæren vedkommende.

Ligesom der i det Foregaaende ikke har været handlet om, hvad for Ord og Talemaader samt Bøiningsformer og Orddannelsesformer der findes paa norsk Grund uden tillige at findes paa dansk, men om, hvorvidt norske Ord osv. ere optagne i det norske Skriftsprog uden tillige at kjendes ogsaa af de Danske eller regnes for hjemmehørende ogsaa i deres Skriftsprog, saaledes vil der under denne Overskrift ikke blive undersøgt, om der gives andre Lydforhold og Lydlove paa norsk Grund end paa dansk, men om saadanne, for saa vidt de maatte findes, have gjort sig gjældende i det norske Landssprog eller almindelige Foredragssprog.

Herom kunde nu være Adskilligt at sige. Men da jeg har gjennemgaaet det Vigtigste af det under Afdelingen Lydlære i „Haandbog“ osv., faar jeg henvise til den istedenfor at gjentage, hvad der er sagt. Der er dog Noget, som Rummet ikke tillod at medtage den Gang, og som da faar blive fremsat her.

I det Foregaaende var der jævnlig Tale om saadanne Norskheder, som kom tilsyne i Skriften og altsaa for Öiet. Men der er og saadanne, som ikke sees paa

Papiret, mest opfattes med en anden Sands, med Öret. Jeg regner altsaa ikke hertil de Tilfælde, hvor allerede Skriften har gjort Forskjel mellem Norsk og Dansk; thi naar der er skrevet f. Ex. Fjorder, Elver, Troldet, flere Trold, trodde, har trod, en liden Gut, stilt Veir, klædde, har klæd, faat, gaat, træske, en Skytter osv., læser vel omtrent Enhver, som der staar, og ikke som om der, paa Dansk, var skrevet Fjorde, Elve, Troldeu, flere Trolde, en lille Gut (eller kanske en lille Dreng), stille Veir, klædte, har klædt, faaet, gaaet, tærske, en Skytte. Heller ikke menes her det Tilfælde, at nogle Normænd læse op gjik, begjynde, Kjind, Kjiste, kjyndig, Afskjed, Beskjedenhed, Skjiløber, Skjytter, medens der paa Papiret staar gik, begynde, Kind, Kiste, kyndig, Afsked, Skiløber, Skytte. Heller ikke dette, at en Del Normænd læse med haarde Medlyd, hvor der paa Papiret staar bløde, altsaa skape, tape, Grep, Løp, — bryte, böte, Bot, Rot, — klok, Bok, Rike, Pike, hvor der staar skabe, tabe, Greb, Løb, — bryde, bøde, Bod, Rod, — klog, Bog, Rige, Pige; thi disse Maader at læse paa, som efter Evne gjøre det, der er nedskrevet paa Dansk, om til Norsk ved at underlægge Bogstaverne norsk Udtale, blive formentlig ikke regelfast og med fuld Bevidsthed anvendte endnu uden af Faa, kanske med Undtagelse af Tilfældet med g og k foran i og y samt med sk foran e, i og y, hvor nok den norske Lydlov erkjendes og følges af en Del Flere*).

---

*) Som et Fremskridt til Bedste for norsk Udtale af Fællessproget kan her nævnes, at J. Aars i sin Retskrivningslære (§ 65 og 83) har godkjendt den Lære, at Lydene p, t og k underlægges Bogstaverne b, d og g i de Tilfælde, jeg ovenfor S. 105 har omhandlet. Den norske Udtale af gi, gy, ki, ky, ske, ski, sky har Aars ligeledes godkjendt § 61.

Hvad derimod her er ment, er Følgende. Ligesom man hidtil nok almindelig har troet, at Fællesskabet mellem Danske og Normænd i Skriften, i Ordenes Skrivemaade, var større, end det virkelig er, saaledes har man nok ogsaa troet, at Fællesskabet i Udtalen af de skrevne Ord var større, end det virkelig er. De Fleste tro nok, at om en Normand og en Dansk læse op den samme Bog, f. Ex. en, der er skreven af en Dansk, da vil der fremkomme det samme Sprog, de samme Lydrækker, de samme Medlyd og Selvlyd, korte og lange osv., af den norske Mund som af den danske. Men heri tager man i saa Fald feil. Selv de Norske, der med „H“ ovenfor Side 8 „have nærmet sin Udtale saameget til den danske, som det for en Nordmand uden Affectation er muligt“, ville nemlig hist og her læse andre Medlyd og Selvlyd ud af Bogen, end Danske vilde faa ud af den. For at bevise dette vil jeg ikke holde mig til den norske Udtale, men til den danske, og mine Landsmænd ville da uden videre Forklaring se, hvor vi og de Danske afvige fra hverandre. Men da jeg som Udlænding i Forhold til de Danske ikke saa let vilde blive troet, idet jeg jo enten kunde tænkes at have opfattet den danske Udtale feil eller ikke at have anvendt behørig Flid paa at undersøge den, har jeg i Angivelsen af de Danskes Udtale fulgt en indfødt Dansk, og det en, der i mange Aar har gransket i Modersmaalet, og navnlig i dets Lydlære, og som i Anseelse ikke overgaaes af nogen Anden i Danmark i dette Fag, nemlig I. Levin. Jeg følger altsaa Levins Lydlære og henviser til visse Tal, der maa søges dels i Lydlæren selv, dels i det Afsnit, der indeholder Anmærkninger til den. Det vil ligesaa lidet her som ovenfor være mueligt at tage Alting med. Men dette vil ogsaa være ligesaa ufornødent her som der. Det Vigtigste af det vil nemlig være nok til at frembringe den Virkning, jeg har havt for Öie.

Efter Levin, Lydlæren § 22, have de Danske et „aandende“ **d** og et „aandende“ **g**, forskjellige fra sædvanligt d og g. Som Exempler nævner han „lad, veed, Tid, Sæd, Blad, ved, hid, med, Skud, Lod, Sødme, Byrd, sladre, qvidre, hedde, Fødder — Dag, steg, drog, syg, Sag, dog, Rug, Borg, sværg, Valg, Hagl, Nagle, signe, flagre, Sags, Sagn, Sogn“. Alle disse Ord og lignende, formentlig i Tusindvis, udtales altsaa anderledes af Danske end af Norske. Saa vidt jeg ved, forkortes ogsaa den lange Selvlyd, f. Ex. i Blad, ɔ: Blað eller Blaðð; Tid, ɔ: Tið eller Tiðð osv.

Overhoved udtales d og g, saa vidt jeg forstaar Levin, kun som Forbogstaver i Ordene saaledes som hos os; inde i Ordene og i Enden af dem derimod anderledes end hos os. Ogsaa Eieformerne med s efter „aandende“ d maa nok udtales anderledes end hos os. Levin siger saaledes (§ 25), at d kun „med nogen Opmærksomhed kan iagttages“ i f. Ex. Rheds, Tids, Blods, Kluds, Lyds, Raads, Blads, Smeds, Kids, Guds, et Lods.

I § 27 læres, at „paa Grund af det danske Sprogs store Blødhed kunne de stærkest udprægede Consonantlyd, de klangløse Consonanter k, t, p, kun da skilles fra de tilsvarende bløde, naar de staae frit, ɔ: naar de begynde Stavelsen, f. Ex. k old, g old; K læde, G læde“ osv. Skolde udtales derfor omtrent som s golde, s taa som s daa, spinde som sbinde, Træk-Uld som Træg-Uld, Sot som Sod, opilde som obilde.

Af § 28 i Forbindelse med § 31 synes det at fremgaa, at Ord, der skrives med av, ev, ov, æv og øv, udtales i Dansk, som om der stod u og ikke v, og Ord med av nævnes derfor iflæng med Ord med au eller aug. Som Exempler anføres Rav (læs omtrent Rau, med kort, men temmelig tydeligt a), Laug, Havmand (omtrent Haumand), Ravn, taus, Snavs, Havre, Lov (ɔ: Lou eller Laau?), Toug (ɔ: Taau?) Ovn, Skovle,

Evne (ɔ: Eune, Oune?), Kjævle (ɔ: Kjeule?), Trævler, revse (ɔ: reuse?), høvle, Søvn, vrøvle. Ved alle disse er der efter § 31 lige meget eller lidet Spørgsmaal, om de ere Tvelyd eller ikke, ved Ravn som ved taus, ved Lov som ved Toug. Os Norske er det her nok at overbevise os om, at deres Udtale, hvordan den nu egentlig klinger, efter Beskrivelsen at dømme i alle Fald maa være noget anderledes end vor.

Udtalen i Dansk af g og k foran blød Selvlyd er en temmelig vanskelig Sag at faa Rede paa. Men saa meget skjønnes dog tydelig nok af Levin § 32 følgg. samt af de tilhørende Anmærkninger, at den i de fleste Tilfælde, — det vil sige i en Mængde Tilfælde —, er forskjellig fra den norske. Gj, kj og skj udtales, som det sees, aldrig ens af Danske og Nordmænd. Gj udtales i Dansk altid med virkeligt g, med eller uden et i (eller j) efter. I Norsk udtales gj altid som bare j. I Kj høres i Dansk altid k, i Norsk høres hverken egentligt k eller egentligt j, men en Mellemlyd, omtrent som tydsk ch i Söhnchen. I skj høres i Dansk altid, i Norsk aldrig rent k. Det Samme gjælder om gj, kj og skj foran ikke blød Selvlyd. I gjaldt, Gjord, gjorde udtale de Danske baade g og j, vi bare j. I Kjortel, Kjole, Skjald, Skjold, Skjorte, Skjul, skjule udtale de k og j (i), altsaa omtrent som vi Norske skulde ville udtale disse Ord, om de vare stavede Kiortel, Kiole, Skiald, Skiold, Skiorte, Skiul, men ikke som vi virkelig udtale dem.

De øvrige Tilfælde, hvor g og k staa foran bløde Selvlyd, altsaa uden at have j efter sig, d. e. hvor der i Bogen staar gi, gy, ki, ky, ske, ski, sky, er det vanskeligere at faa Ret paa. Efter Levin § 32 skulde man tro, at g og k i alle disse Tilfælde løde som i den bogrette Udtale hos os, altsaa med samme Lyd som i gaa, kan. Men af de tilføiede Exempler ser man, at Skytte, beskytte, kysse har blød Lyd i Dansk, uagtet Bogstavet

y (med Lyden ø?) kommer efter k. Altsaa udtales ky her ikke som i bogret norsk Oplæsning.

Det er ellers mærkeligt nok, at Dansken, der dog i det Hele er blødere end Norsken, alligevel er haardere end denne i alle de Tilfælde, hvor Bogen har gj, kj eller skj, samt idetmindste i nogle af de Ord, hvor den har g eller k foran i eller y. I de øvrige, de fleste, Tilfælde med gi, gy, ki, ky, ske, ski, sky er vistnok den bogrette norske Udtale (der egentlig er dansk, mest indkommen til os gjennem de dansk bogstaverede Bøger), jævnhaard med den danske; men den egentlig norske Udtale, der lyder, som om der stod j ogsaa foran i og y, — og som fuldstændiggjør Rækken gje, gji, gjy, gjæ, gjø, kje, kji, kjy, kjæ, kjø, skje, skji, skjy, skjæ, skjø, — er ogsaa her blødere end den danske, det vil sige end den nyere danske, der igjen vil sige end den sjællandsk eller kanske rettest end den kjøbenhavnsk danske, der igjen formentlig er stærkt paavirket af den tydske. Udenfor Kjøbenhavn og end mere udenfor Sjælland er der nok endnu meget igjen af den ældre nordiske (islandske, norske, svenske) bløde Udtale af Ganelydene. (Jfr. Levin § 34.)

Andre Steder i Levins Lydlære vise os andre Tilfælde, hvor Udtalen i Dansk og Norsk ikke er ens. Af § 42 sees saaledes, at de Danske udtale **e** i nogle Ord, hvor der skrives **i**, saasom lidt (lidet), hvidske, vis, Skin. Af Anmærkningen til denne § ser man, at ogsaa Spid, splitte, lidt (taalt), hid, fritte, pidske, gispe udtales med e, altsaa som Sped, splette osv. Ligesaa med **i** i ind, Hindu, vist, hist, Indbrud, Vindgud, tiltage, Ildtang, vil, vild, hvidt, spille, spilde, sikkert, Kikkert, smitte, titte, Kid, List, tirre, trille, Minde, milde. Denne Udtale af i som e, eller omvendt denne Betegnelse af Lyden e med Tegnet i er vel og Grunden til Skrivemaaden med i f. Ex. i bidt, slidt, smidt, stridt, samt i fidt, Fidt; thi her skulde staaet bedt, sledt, osv., forkortet for bedet, sle-

det (af beden, sleden); men e var man vel ræd skulde blive udtalt som æ. I Norge hører man ikke gjerne denne Udtale med e, hvor Bogen pleier at have i, undtagen hos Bergenserne. Hos dem er derimod vel, tel, Hemmel osv. for vil, til, Himmel sædvanligt nok.

I samme § (42) lærer Levin videre, at Bogstavet u i Dansk ogsaa underlægges Lyden, — Udtalen —, o, ligesom y underlægges Udtalen ø. Som Exempler paa Ord med u udtalt som o nævner Levin Grund, Rust, hun, burde, der rimer sig paa ond, Ost, mon, Borde. Andre Exempler (under Anmærkningen) ere rund, sund (læs altsaa rond, sond), Grunde, unde, Pust, Slup, Busk, rusk (læs Gronde, Post, Bosk, rosk), Hund, knurre, Hurra, Bunden, Stunden, spundet, Pundet, Guldbrand (læs Hond, knorre, Pondet, Goldbrand).

Som Exempel paa y udtalt som ø (§ 42) opregner Levin: ryst, Rygte, Skytte, Synden (læs røst, Røgte, Skiøtte, Søuden). Og under Anmærkningen videre: Lyst, lyst (der rimer sig paa Öst), Bryst, tyst, Dyst, stygt, Hytte, Nytte, lytte, Lykke, tykke, Frygt, bygt, Hynde, hysse, Kysse, læs Løst, Brøst, Høtte, Frøgt osv.

De Danske have saaledes indtaget den aabnere Lyd i mange Ord istedenfor den tilsvarende mere lukkede, som fandtes i Ordene før, og som Skrivemaaden endnu bærer Vidnesbyrd om. For det ældre mere lukkede i er altsaa ofte kommet det mere aabne e, i Udtalen, men sjelden i Skriften; ligesaa er for det ældre u kommet o; for det ældre y er kommet o. Den norske Udtale har derimod som oftest her troere holdt paa det Gamle.

For Resten er det ikke alene ved i, u og y, at den danske Udtale er forskjellig fra den norske, men ogsaa tildels ved andre Selvlyd. Den har saaledes lukket ø og lukket æ foran r (mørk, være), altsaa tildels, hvor vi (atter med Undtagelse, idetmindste tildels, af Bergenserne) have aabent ø og æ (ö og ä). Ligeledes udtale de Danske o som aa noget oftere end vi: taam, Laam-

me, Traamme for tom, Lomme, Tromme. Men det gaar, som sagt, ikke an at tage Alting med, og det behøves, atter som sagt, heller ikke.

Videre Forskjel mellem dansk og norsk Udtale.

Efter § 50 hos Levin betegne b og g ofte, især dog i korte Stavelser, Lydene p og k. Rub og Stub, Ebbe; læs Rup og Stup, Eppe. Æg, begge, tryg, Væg; læs Æk, bekke, tryk, Væk. Knub, Gribbe, Labber; læs Knup, Grippe, Lapper. Gig, Brig, tygge, Ryggen; læs Gik, Brik, tykke, Rykken. Heraf kan det da forklares, at de Danske undertiden skrive Lapper (Bjørnens) for Labber, skuppe for skubbe, skruppe for skrubbe, og stadigen Takker (Hjortens) for Tagger, Lokken (Haar) for Luggen (med Overgang af u til o), rokke for rugge, samt, atter undertiden, Norbakker for Norbagger. Heraf skjønner man og, hvorledes de Danske kunne rime Vugge og lukke, Ryggen og Lykken, Labben og Knappen. Underligere er det, at ogsaa norske Digtere kunne gjøre det Samme, som f. Ex. H. Ö. Blom:*)

---

*) Naar vi Norske læse op danske Vers med Rim som Vugge — lukke, bygge — trykke, Kappen — Labben, pleie vi nok ikke at fölge den danske Udtale for at redde Rimet, men fölge den Udtale, som fra norsk Standpunkt er rigtig. Men hvor meget mere bör vi da ikke fölge den i norske Vers. Derfor ville vi, efterhaanden som den norske Udtale ogsaa ved de haarde Medlyd bliver hævdet, komme til at læse Flaate, böte, klok, Hake, löpe, om disse Ord end af Digteren, imod den rette Udtale, skulde være brugte

Saa gav vi hinanden Rap i Rap (jeg og Bjørnen nemlig),

Jeg med min Bøsse, den med sin Lab (ɔ: Lap).

I denne Udtale af b og g have vi da atter et Tilfælde af samme Slags som ved g og k foran blød Selvlyd, nemlig at dansk Udtale er haardere end norsk.

Af §§ 52, 53 og 54 i Forbindelse med § 46 er Følgende god dansk Udtale: Ravvet, Rovvet, for Ravet, Rovet; treddie, Rissengryn, Skommager (Skomager, med Tonen paa o), Sneddynge, Vinngud, ɔ: Snedynge, Viingud, Pinnsel, Gullspurv, fynnsk, Fynnbo, Bennbrud, Duss, ɔ: Piinsel, Guulspurv, fyensk, Beenbrud. Videre: sjete, ote (aate), Æten, Soten, svindsotig, Lægen, Tillæget, Paalægene, Æget, Skjæget, Vægen, Næbet, Kober, skabet, Sedel — istedenfor sjette, otte, Ætten, Sotten, Læggen, Ægget, Væggen, Næbbet, Kobber, skabbet, Seddel. Jævnfør herimed § 114 og 158, der vise, at det heder Boppæl, Smaappenge, Knæsstykke, nybbagt, frissindet, Smaatting, uddgjøre, Sprogglære, Livvlæge, Synnspunkt, brunngul, gullbrun, livvagtig, taallmodig. Derimod forkaster Levin under § 161 Udtaler som Leddet, Veddet, Smedden, Beddet, Fjeddet, Kiddet, Buddet, (som Enstavelsesord regner Levin disse Ord for korte) Budde (Flertallet af et Bud), Dørre, Trinnet, Grannet, Bredde, Breddegrad, Leddemod, treleddet, smedde, —

---

i Rim som Flaade — raade, böde — Gröde, klog — Sprog, Hage — jage, löbe — röbe. Det Sædvanlige er, at vi i Rim holde den rette Udtale oppe og ikke vrænge den efter Rimet. Vi lade det blive Digterens Feil, om han ikke har indrettet Verset saa, at Rim og Udtale kunne gaa Side om Side uden at være hinanden i Veien. Wergeland rimer f. Ex. for — staar, Herre — være, Fjeld — Tell — Sjæl, ren — Gren — den, hen — Sten — igjen, fortjent — endt, Moss — Matros, godt — Patriot. Skulde vi nu sige Hære — være eller Herre og værre osv.?

uagtet disse Ord tildels endog skrives efter denne (korte) Udtale. Denne Udtale høres, siger Levin, undertiden endog i det høitidelige Foredrag, men „kan endnu neppe ansees for rigtig“. Denne sidste Bemærkning viser, at Levin tror paa en fortsat Overgang af lange Stavelser til korte, ligesom paa fortsat Overgang fra Fælleskjøn til Intetkjøn, og (efter § 34) paa fortsat Overgang fra blød nordisk Udtale af g og k foran blød Selvlyd til haard (som jeg har kaldt tydsk, høitydsk). Alt dette maa da vi Norske være med i, dersom vi ikke ville skille os fra de Danske.

I Forkortningen af lange Selvlyd have vi ellers som i adskilligt Andet fulgt dem vel langt allerede, saaledes, at der er fremkommet en „Kløft“ mellem de dannede Norske paa den ene Side og vor Almue samt Svensk (med Oldnorsk, Islandsk og ældre Dansk) paa den anden Side, aldeles ligesom ved den delvise Optagelse af dansk Udtale af g og k foran i og y, ved Indførelsen af de danske bløde Medlyd, b, d, g, istedenfor gammelnorsk, nynorsk, svensk og ældre dansk p, t, k, samt ved Indførelsen af de Danskes forandrede Kjøn, navnlig af Intetkjøn for Han- eller Hunkjøn.

Alle disse Ting tilsammen i Forening med de mange Tusinder af unordiske, især tydske Ord og Vendinger, er det, der har frembragt en Kløft, hvor der ingen burde være, og for en Del udfyldt Dybet der, hvor Kløften skulde findes, siden den jo ensteds maa være, nemlig mellem Norden og Tydskland.

Efter at være færdig med de enkelte Lyd og Bogstaver behandler Levin Tonefaldet, Tonelaget og Toneholdet. Det Første, Tonefaldet, giver ikke Anledning til videre Bemærkninger her, da Tonen i Dansk i Regelen falder paa samme Stavelse som i Norsk. Undtagelser, som at en Skomager paa Dansk kaldes Skómmager, med Tonen paa første, paa Norsk Skomáger, med Tonen paa anden Stavelse, ere ikke af saa megen

Betydning, at vi her kunne opholde os videre ved dem. Om Toneholdet (Kvantiteten), Stavelsernes Korthed eller Længde, have vi alt meddelt det Vigtigste ovenfor. De dannede Norske have i Regelen opgivet det norske Tonehold (der i Regelen ogsaa er det almuenorske, det oldnorske, det svenske og det gamle danske) og antaget det danske, for saa vidt nemlig, som de Danske have forandret det oprindelige Tonehold, og denne Selvlydenes (forandrede) Længde kunde sees af Bøgerne. Hvor derimod de Danske udtale Stavelserne som lange, medens Skriften betegner dem som korte (Ægget læses af de Danske Æget), eller udtaler dem som korte, medens Skriften betegner dem som lange eller idetmindste ikke udtrykkelig som korte (Ravvet, Rovvet, Havvmanden [eller Haumanden], Boppæl, Paasskud, Trosskab), der afviger den norske Udtale fra den danske.

Tonelaget er i mange Tilfælde forskjelligt i Norsk og i Dansk, idet de Danske, for vort Öre i alle Fald, synes at bruge enstavelses Tonelag i mange tostavelses Ord, hvor den naturlige norske Udtale har Tostavelsesordenes Tonelag. Denne Overførelse af det danske Tonelag paa Normændenes høiere Foredrag, navnlig paa den saakaldte Deklamation, er ikke betegnet i Bøgerne og maa saaledes vel · være kommen ind til os ad den mundtlige Vei, især gjennem vore Præster, der i ældre Tider lærte Præsteforedraget i Danmark og ved Efterligning af danske levende Forbilleder, samt tildels gjennem vore Lærere i Modersmaalet i Skolerne, der nemlig maa antages at have dannet sig dels efter den danske geistlige Foredragstone, dels efter den norske, der igjen, som sagt, skrev sig fra Danmark, og dels vel og fra danske Lærere i Modersmaalet, idet mange Norske før fik sin Dannelse i danske Latinskoler. Det danske Tonelag er da blevet regnet med som en Del af Foredragets Kunst, paa Grund af, at det hos

danske Præster og Skolelærere forekom paa det Nøieste sammenvoxet med denne Kunst.

Skulde der være nogen Læser, der ikke fandt sig tjent med den korte Underretning, der her har kunnet gives, da vil han kunne faa nærmere Besked i min „Haandbog“ § 643 følgg. samt i en Afhandling i Illustr. Nyhedsblad No. 40 og 42 for 1860 af Filologen J. Storm. (Jeg nævner mit eget Arbeide først, fordi Storm lægger min Lære i „Haandbog“ til Grund for sine Undersøgelser.)

Tilbageblik. Bemærkninger.

Den, der ser tilbage paa de Kjendsgjerninger, som i det Foregaaende ere fremdragne, vil uden Tvivl finde, at idetmindste Et og Andet forholder sig noget anderledes, end han egentlig havde tænkt sig det.

1. Saaledes kan det nok ikke forholde sig, som Nogle, for at værne om den formentlige inderlige Forening og Fællesskab mellem Norske og Danske i Sprog og Bogvæsen, ville have gjort gjældende, nemlig at Normændene have havt en saa betydelig Del i vort fælles Bogsprog, som dette var ved 1814 eller, om man vil, ved 1830. Vi have nemlig seet, at de Norske omtrent til 1830 skreve næsten ligesaa rent Dansk som de Danske selv, og at de Ord, Talemaader, Ordformer, der fra vor Side efter den Tid ere indtagne i Bøgerne, have blevet ved at holde sig paa norsk Grund alene, uden at komme over paa dansk, altsaa uden at blive Fælleseiendom eller optages i begge Landes Skrift og Tale.

Men have da Normændene ingen Indflydelse havt paa Fælleslitteraturen før 1814? Jo, men den viser sig ikke enten i Sproglæren eller i Ordbogen, idetmindste ikke i Form af, hvad vi nu kalde Norskheder. Ovenfor blev anført adskillige saadanne af Holbergs Lystspil; men disse „Norvagismer“ udpegedes jo af Molbech som noget Fremmed, Noget, der ikke af Holbergs Efterkommere var godkjendt og indlemmet i det danske Sprog. Af hvad Natur deres Indflydelse derimod var, vil jeg udtale med en dansk Mands Ord, om ikke for Andet, saa for at Omdømmet ikke skal blive mistænkt for Partiskhed, for de Norske nemlig og mod de Danske. N. M. Petersen udtaler sig i sine „Bemærkninger om Modersmaalet“ (1853) S. 44 saaledes: „Anvendelsen af norske Ord og Vendinger blev vel“ (under vor Forening med Danmark), „hvor ønskeligt det end havde været, aldrig saa gjennemgribende, at Sproget derved antog en egen Farve; men uden Forbindelsen med Norge vilde Danmark maaske have sunket ned i Franskheds og Tydskheds Svulst og Sentimentalitet, og Literaturen modtog fra Nordmændene“ („vor nuværende Literaturs Stifter, Holberg, den i sit Slags eneste Vessel o. s. v.“) „nogle af sine friskeste, af Vid og Lune sprudlende, i Kraft og Klarhed fremragende Værker. Der gives naturligvis enkelte Undtagelser, men det er uimodsigeligt, at i det Hovedindtryk, man faar af hin Tids blomstrende dansk-norske Literatur, viser sig hos de norske Forfattere Styrke og Fylde, hos de danske en fordærvelig Eftergivenhed eller kunstlet Søgthed“*).

---

*) I Sprogstriden 1852--53 bleve de Danske af en af vore Lærde, navnlig i Modsætning til Tydskerne, hævede til Skyerne for sin ædle Naturlighed og fuldkomne Frihed for alt Kunstlet og Sögt, og denne deres Dyd brugt som

At Danske selv have skjønnet, at det var Norges underordnede Forhold under Foreningen, der væsentlig var Skyld i, at norske Udtryk og overhoved norsk Sprogbrug ikke kunde vinde Plads i Fælleslitteraturen Side om Side med danske Udtryk og dansk Sprogbrug, men bleve holdte udenfor, dette sees bl. A. af, hvad Petersen strax lader følge: „Ved Norges Adskillelse fra Danmark (1814),“ siger han, „synes en Forandring at skulle indtræde, hvilken Olufsen“ (ogsaa en Dansk), „endnu för Adskillelsen fandt Sted, har forudseet, naar han taler om, „„at der i Norge med Tiden kunde opstaa et egentlig norsk Sprog, det er en Dansk““ (mærk vel Dansk, ikke Norsknorsk eller „Landsmaalet“) „„med saa mange norske Ord, Vendinger og Idiotismer, at en Dansk kun med Umage vilde være istand til at forstaa det.““ „„Det Danske forblev da, hvad det er; thi paa nogle tydske Fordærvelser nær er det virkelig et lingva vernacula (Modersmaal) for Danmark, men dette er det ikke for Norge.““ (Hør! Dette siger en Dansk og det i 1811. Hvad sige de danskopdragne Norske i vor Tid? De skulde dog vel aldrig være mere danske, end En og Anden af de Danske selv var før 1814?) „„Derfor vilde det egentlige Norske,““ siger Olufsen videre, „„naar al udvortes Modstand var forsvunden““ (ɔ: naar Norge ikke længere var et Landskab under Danmark, og det „udvortes Tryk,“ som han næst før havde talt om, enten var „slappet eller forsvundet“) „„hæve sig og efterhaanden træde frem i det mundtlige Læreforedrag og i Skrifter.““

Saa mente Olufsen i 1811. Nu har Norge i 50

---

en Hovedgrund for os til ikke ved Norskhed at fjerne dem fra os eller unddrage os i mindste Maade deres velgjörende Indflydelse!

Aar været frit for dette „udvortes Tryk," denne „udvortes Modstand" mod at bruge norsk Udtryksmaade og norsk Udtale i „mundtligt Foredrag og Skrifter." Hvorledes lyder da Sproget nu i vore Kirker, vore Skoler, høiere og lavere, ved vore Domstole, paa vore Skuepladse osv.?

2. Da vort og de Danskes Ordforraad, efter hvad vi have seet, er temmelig forskjelligt, og bliver det mere og mere Aar for Aar, saa trænge vi til en egen Ordbog, som kan forklare de Ord, vi have, men de Danske ikke, (udelade de Ord, de Danske have, men vi ikke?), opgive de Betydninger, den Ordføiningsmaade, det Kjøn, det Tal, den Form af Stammen, den Udtale osv., der her i Landet pleie at tillægges de Ord, der ere fælles for begge Lande. Denne Tanke er for Resten nok allerede udtalt for længe siden, nemlig 1844 i Studentersamfundets Tidsskrift „Nor," III. B., i et Stykke, som Prof. C. A. Holmboe skrev „Om en norsk Ordbog." Han siger der bl. A.: „Hr. Justitsraad C. Molbech har i sin „Danske Ordbog" vistnok taget meget Hensyn til Sprogbrugen i Norge, men, som det synes, dog hovedsagelig i den Hensigt at holde Adgangen til den ældre Fællesliteratur aaben for sine Landsmænd, for hvem vist allerede nu mangt et norsk Udtryk vilde være uforstaaeligt, uden Adgang til nysnævnte Ordbog. Heraf kommer det formentligen, at han ved mangt et Ord, som endnu er i fuld Brug i Norge, har tilføiet „forældet" (nemlig for Danmarks Vedkommende). Med al Agtelse for det Fortjenstfulde ved dette Værk vil man dog af det Ovenanførte se, at Savnet af en norsk Ordbog ikke derved er afhjulpet." Det var vel nærmest disse sidste Ord, den danske Mand sigtede til, der for nogle Aar siden fortalte sine Landsmænd, at man i Norge allerede havde sagt rent ud, at Molbechs Ordbog ikke længere strak

til heroppe, hvor saa meget Nyt var kommet i Omløb og mere maatte ventes med hvert løbende Aar.

3. Heller ikke gaar det vel an nu længere at bruge fælles Sproglære i Modersmaalet. Den Sproglære, der bare indeholdt, hvad der virkelig var fælles for begge Landes Skriftsprog, vilde ikke ret være tilfredsstillende for noget af dem. De Danske vilde savne det eiendommelig Danske og Normændene det eiendommelig Norske.

Ogsaa denne Tanke er for Øvrigt allerede før udtalt her i Landet, idetmindste af En, nemlig H. Ibsen. (Se hans Afhandling om den danske og norske Skueplads i Kristiania i Morgenbladet for $^{31}/_{3}$ 61).

4. Mange kjæmpe jævnlig mod den senere Tids mere iøinefaldende Norskhed ved at prædike den Lære, at et „Blandingssprog," en „Mellemting" mellem rent Dansk og rent Norsk (Norsknorsken, „Landsmaalet") er en Uting, og at vort Skriftsprog derfor bør blive, som det er. De synes saaledes at gaa ud fra den Forudsætning, at dette Skriftsprog ikke allerede er en saadan Blanding og Mellemting. Men af det Foregaaende vil det formentlig være klart nok, at dette i alle Fald er en Feiltagelse, og at det Sprog, vi nu skrive og tale, er temmelig langt fra at være rent Dansk. Og er dette nu ingen Uting, - Noget, de jo ikke kunne anse det for, siden de netop vil have det vedligeholdt uforandret -, saa bliver det vel heller ikke nogen Uting ved en fortsat Blanding, ved Optagelse af endnu mere af vort norske Ordforraad og af vore norske Former.

Det Samme gjælder og om Sprogets Udtale. Her möder samme Indvending mod en større Norskhed, og Svaret maa blive det samme. Man tror til Bedste for den gode Smag og det nordiske Fællesskab at maatte holde oppe netop den Udtale, der hidtil var den sædvanlige i Kirken og Skolen, og at maatte holde borte

den Udtale, der i den senere Tid er anbefalet, — for ikke at bryde den skjönne Enhed og „Harmoni," som vi have, og faa en Blandingsudtale, et sprogligt Ruskomsnusk i Stedet. Men hvad Enheden og Harmonien vedkommer, da er den, som vi ovenfor have seet, ikke tilstede hos os, og har vel heller aldrig været det. Vor Udtale er netop en Blanding, og hvad vi her ligesom med Hensyn til Ordforraadet osv. stræve til, er jo snarere at komme ud af end ind i en Blandingstilstand. Vi skille nemlig netop ud mere og mere af det Fremmede i Blandingen (det Danske, Tydske, Franske, Latinske, Græske), sætte Indenlandsk i Stedet for det og forbinde dette nyere Norske med det ældre Norske, med det, som vi allerede have i Brug før.

Overhoved er for Resten ethvert Sprog, der ikke er dødt, i hvert nyt Aarhundrede eller Menneskealder en ny. Blanding, nemlig af det forrige Aarhundredes Sprogbrug og Ordforraad og af noget Nyt, der i det nye Aarhundrede er kommet til. Ethvert Sprog gjennemløber Tilstand efter Tilstand, idet det er under stadig Overgang fra Blandingsforhold til Blandingsforhold. Nogle mene, at vi burde skrive som „Dølen" eller I. Aasen; thi da var vort Maal rent, ikke blandet. Men saa kan atter Nogen komme og sige, at selv i disses Sprog er der indblandet adskilligt Fremmed og Uægte, i Dølens Sprog Dansk og Tydsk, i I. Aasens Adskilligt, der idetmindste fra oldnorsk Standpunkt er uægte Norsk. Derfor har I. Aasen jo ogsaa maattet høre, at han ikke var gammelnorsk nok, og Enkelte, som Hungrvekja, have jo virkelig søgt at overbyde ham i denne Retning. En Islænding, Vigfússon, finder, at I. Aasens „Landsmaal" er en Mellemting og Blandingssprog, siden det ligger mellem det, han regner for det Rette, nemlig det Islandske, og det, der danner den modsatte Pol, det, der er mest afveget fra det

„Oldnordiske," nemlig det danske Sprog. „Naar Talen er om nyt Bogmaal," siger Vigfússon, „saa tykkes det os, at man først gjorde Fyldest, naar man i Nordlandene optog det islandske Bogmaal; thi ene det er uskadet; men da er Fare ved, at faa ulærde Mænd monne skjønne Skriftet; men atter" (som „Dølen," I. Aasen m. Fl.) „at stille op et helt nyt Maal, som hverken er gammelt eller nyt" (men en Blanding, en Mellemting), „er ikkun Halvværk." „Dette Maal," siger Vigfússon paa et andet Sted, „har Islandskens Legeme, Rødder og Ordfylde, men savner alle Udlemmer, Hænder og Fødder; thi Bøiningerne (Kasus, Personendelser) ere afkastede ikke mindre end i Dansken." (Aftenbladet for $^{24}/_{1}$ 62).

Hvad nu den Kløft vedkommer, som man tror, Norskheden vil frembringe mellem Dansk og Norsk, men som vi ovenfor have seet allerede er tilstede, da er det mærkeligt, hvor liden Vægt Mange lægge paa Forskjel i Ordmassen i begge Lande, og hvor rædde de derimod ere for Afvigelser i Sprogets Form*) fra det

---

*) Bredsdorff opgiver ovenfor Side 11 som Bevis for, at Norsk ikke er Andet end Dansk, dette, at „Grammatikken, som er det, der især charakteriserer et Sprog, er aldeles dansk, ikke norsk." Enhver Dansk, der med ham tror dette, indbilder sig vel altsaa, at saalænge vi skrive efter den danske Grammatik, saalænge er det gamle Sprog- og Litteraturfællesskab mellem Danmark og Norge i Behold, om vi saa lidt efter lidt havde sat en 6—8000 danske Ord ud af Brug og taget en 8—10,000 norske i Stedet.

Men Bredsdorff har her misforstaaet og misbrugt sin store Landsmand R. Rasks Lære om den större eller mindre Lighed imellem to Sprog i Grammatikken, i Formen, som bedre Bevis for, hvor nær de og altsaa de Folk, der tale og skrive dem, ere beslægtede med hver-

Overleverede. Og dog forholder det sig uden Tvivl saa, at om to Folkeslag brugte aldeles forskjellige Ordmasser, saa vilde der være et svælgende Dyb mellem dem, om de saa aldrig saa meget deklinerede og konjugerede sine Ord efter samme Sproglære. Tænke vi os derimod to Folk, der brugte det samme Sprog, hvad Ordene vedkom, saa vilde de ganske let forstaa hinandens Tale og Skrifter, om de end fulgte forskjellige Sproglærer og Bøiningsmønstere (Paradigmer). En fremmed Ordmasse gjör et Sprog uforstaaeligt for mig, en fremmed Bøiningsmaade ved et Sprog, jeg for Resten godt kjender, gjør det snarere uhjemligt og ubehageligt for mig end uforstaaeligt; det maatte da være, at selve dets Stammer vare skrevne meget anderledes end i mit eget (rope og raabe, Saape og Sæbe, Skjære og Skade, graate og græde, sakne og savne, svart og sort osv.) Vi Norske kunde jo saaledes gjerne tænkes at vedblive at skrive (bøie) Ordene, som vi nu skrive dem, men imidlertid lidt efter lidt udskille af vor Skrift og Tale alle de Ord, som Dølen eller endog I. Aasen udskiller af sit Sprog, og til Gjengjæld tage ind i Bogsproget omtrent de samme Ord og Vendinger, som de tage ind. Hvad vilde saa Følgen blive? Jo, Kløften mellem Norsk og Dansk vilde blive omtrent ligesaa stor som mellem „Landsmaalet“ og Dansk, paa den Forskjel nær nemlig, som Bøiningsformerne og tildels Ord-

---

andre, end det större eller mindre Fællesskab i Sprogenes Ordforraad. Naar nemlig Spörgsmaalet ikke er et ethnologisk, om Folkenes Slægtskabsforhold, men gaar ud paa, hvor vidt to Folk kunne forstaa og bruge hinandens Litteratur, hvert ved Hjælp af sit eget Sprog, da kommer det aabenbart mere an paa, hvorvidt Ordmassen, Sprogstoffet, end paa, hvorvidt Deklinationer og Konjugationer ere lige eller forskjellige i begge Sprog.

stammernes Udseende vilde frembyde. Det er paa denne Maade, at f. Ex. vort eget nærværende Skriftsprog er blevet saa fremmed for vor Almue, som det er, idet der nemlig er optaget en Mængde danske, tydske, franske, latinske og græske Ord i det. At disse Ord ere deklinerede og konjugerede ligesom vore egne Ord, gjør dem nemlig ikke meget forstaaeligere.

For saa vidt vi og de Danske skrive vore Ord ens, dække vi altsaa til den Kløft, der er mellem Sproget i begge Lande, og holde Skinnet af sproglig Enhed eller Fællesskab oppe. Selve Skinnet af Sprogfællesskab maa altsaa Mange regne for omtrent jævngodt med virkelig Enhed. Men tænke vi os f. Ex. en fransk Bog Ord for Ord deklineret og konjugeret paa Norsk, saa se vi, at Klöften, Uforstaaeligheden, er der ligevel.

Altsaa er Ordforskjel mere end Formforskjel at regne for Sprogforskjel. Og de Normænd, der ikke have Noget imod, at der optages nye norske Ord i vort Bogsprog, burde saaledes have endnu mindre imod, at baade de nye og de gamle Ord bleve skrevne i den Form, som de have i vort levende Sprog, Talesproget.

Man har talt om et fælles skandinavisk Sprog. Men dersom Fællesskabet kun skulde bestaa i, at alle tre Lande deklinerede og konjugerede paa Svensk eller alle tre paa Dansk eller alle tre paa Norsk, medens Ordene og alt Andet vedbleve at være netop saa meget forskjellige, som de for Öieblikket ere, da skulde man vel ikke rose sig af det Fremskridt, som derved var gjort i Tilnærmelse og Broderskab mellem de tre Lande.

Hermed skal ikke være sagt, at det ikke var des bedre, jo mere Fællesskab i Sprog der kunde være mellem de tre Lande, men kun, at Skin af Enhed ikke duer stort, og at virkelig Enhed heller ikke er ønske-

lig, naar den ikke nogenlunde letvindt og naturlig fremgaar af den Sprog-Lighed, der allerede er given og ikke først skal tvinges frem. Derimod tror jeg, at Hensynet til skandinavisk Enhed i hvert af Landene bør gjøre for det Første saa Meget, at man f. Ex. i Norge blandt flere Ord for samme Begreb foretrækker det, der netop er i Brug ogsaa i et af de to andre Lande eller i begge*). Ligesaa og med Hensyn til de flere Betydninger ved et og samme Ord. Ligesaa ved Talemaader og ved Ordføininger samt ved Ordenes Former, ved deres Bogstavering. Om saaledes Sø og Sjø, Sne og Snø, vare lige udbredte her i Landet, burde Sjø og Snø foretrækkes; thi 4,000,000 Svensker stemme for Sjø og Snø, men kun 2,000,000 Danske for Sø og Sne (eg. Tydsk: Schnee, der igjen minder om See). Men end mere maa vi holde paa Sjø og Snø, naar vi betænke, at denne Form er langt almindeligere ogsaa i vort eget Land end nogen af de andre Former, end Sjo, Sy, Sjaa, Snjo, Snjov, Snjø, Sny, Snøv. Sø og Sne har ikke Indfødsret nogensteds her i Landet, men er indvandret med Bogsproget fra Danmark, og er saaledes vistnok blevet naturaliseret, men kun af

---

*) Det vilde uden Tvivl være godt, om vi havde en skandinavisk Ordbog, der kunde vise os, hvorvidt ethvert af de Ord, der findes i Nordlandenes Skriftsprog, forekommer i alle tre Lande eller i de to eller kun i det ene. Den vilde omtrent gjöre samme Nytte for disse Landes Sprog og Litteratur, som I. Aasens Ordbog gjör i det enkelte Land Norge, idet den oplyser, hvor udbredt hvert Ord er, og altsaa, i hvor mange af vore Landskaber det allerede er kjendt og kjært, Noget, som det er af Vigtighed at vide Besked om for den, der tænker paa at optage det i det Skriftsprog, der er det aandelige Meddelelsesmiddel for Enheden af alle Landskaberne. for det hele Land.

den Brøkdel af Normændene, der bruger vort oprindelig danske Bogsprog, rigtignok tilsat eller opblandet med adskillig Norskhed, som mundtligt Meddelelsesmiddel, nemlig omtrent en Syvendedel af vort hele Folk.

Lignende Betragtninger kunne anstilles med Hensyn til Valget mellem Skrivemaaden med haarde Medlyd, i Lighed med Svensk og med omtrent $^6/_7$ Norsk, og med bløde Medlyd i Lighed med Dansk og med $^1/_7$ Norsk, med g eller med v (Hage eller Have), med er i Flertal eller med e, samt med Hensyn til Maaden at bogstavere Sprogets Lyd paa*). At optage f. Ex. Oldnorskens **i** som Tegn for Lyden e, Oldnorskens **u** som Tegn for Lyden o, samt endnu flere af Oldnorskens **o** som Tegn for Lyden aa og af dens **e** som Tegn for Lyden æ, saaledes som de Norsknorske nu gjøre, er efter min Mening kun at fjerne Norge fra de to andre Lande, NB. uden at der er vundet noget Klækkeligt til Gjengjæld, d. e. uden at de norske Bøger med denne Retskrivning blive vore Landsmænd saa meget mere hjemlige og let tilgjængelige, som de blive de Danske og Svenskerne mere fremmede og usmagelige.

Overhoved bør Norge efter min Mening ligesaa lidet i sproglig som i andre Henseender indrette sig, som om de to andre Lande ikke vare til. Men dette er jeg ræd, man med Grund vilde kunne beskylde det for, om det tog den sproglige Nordiskhed paa en saa tilbunds

---

*) Heri ere Svenskerne forud for os Andre. De ere allerede færdige med stumt e, med dobbelt e, i, u osv., med store Forbogstaver, med de gotiske Bogstaver. Vi andre Lande maa heri følge deres Exempel, dels fordi slig Skrivemaade er rigtig i og for sig, dels fordi Tilnærmelse eller Fællesskab mellem de 2 eller 3 Sprog lettest og rettest naaes paa den Vis. Det, der følges af alle Svensker, har allerede skandinavisk Overtal for sig.

gaaende (radikal) gammelnorsk eller, om man vil, ideal Maade som „Landsmaalets“ Tilhængere gjøre. Skrive de nemlig et saa ublandet og fra oldnorsk eller norsknorsk Standpunkt fuldkomment Sprog, da faa de for det Første ikke vor egen dannede Klasse, Dansknorskens Bekjendere, med sig. De fleste af disse ville komme til bare at gabe paa dette nye Sprog og betragte det som noget Fremmed, Noget, der ikke kommer dem ved. Og lader os endog sætte, at hele Norge vedtog det, tror man da, at vi fik de to andre Lande, og navnlig Danmark, til at følge med os? Men fik vi ikke det, hvad blev der saa af den skandinaviske Tilnærmelse og det sproglige og litterære Fællesskab? Det nulevende Sverige og Danmark vil neppe kunne blive rigtig kjendt og fortroligt med Norge, naar dette taler et Sprog, der for dem klinger, omtrent som om de vare komne ned iblandt de underjordiske Normænd fra Kalmarforeningens Tid eller saa paa Lag. Islændingen er den fjerde af de nordiske Brødre; men han er noget fremmed for os andre tre. Han synes os at være ligesom nogle hundrede Aar ældre end vi. Vi forstaa ham ikke saa godt, som vi forstaa hverandre indbyrdes. Har Danmark og den dansktalende Del af Norge fjernet sig altfor meget fra Oldtiden og Norden, saa har Island holdt sig forholdsvis altfor nær op til den. Derved ere Brødrene skilte for meget fra hverandre. De bør derfor samles i den Egn, der ligger nærmest i Midten mellem disse Yderligheder, og det er en Lykke for Norden, at det er det største af de tre Folk, Svenskerne, der netop lever denne Del af Rummet nærmest; thi de mindre tre samle sig villigere om det største end de större om det mindste.

Norge maa altsaa rette sig noget efter den sproglige Tilstand i de to andre Lande. Men til Gjengjæld kan det da vente, at disse lempe sig lidt efter det igjen. Hensynet bør være gjensidigt. Navnlig vil det

blive Danmark, som det nordiske Land, hvor Nordiskheden har lidt mest, der faar finde sig i adskillig Selvfornegtelse. Hvor det Nordiske, paa Grund af Omstændighederne, har lidt mest Skade, der bliver og det meste Stræv med Skadens Udbedring.

For Resten tror jeg, at der er megen Lighed mellem den sproglige og litterære Kløft, der nu holder paa, indtil Videre at aabne sig mellem Norge og Danmark, og den politiske og historiske Kløft, der har været mellem dem siden 1814. Havde den sidste ikke kommet saa pludselig, saa skulde man dengang have hørt samme Ængstelse for, hvad slig Løsrivelse fra den danske Fællesstyrelse, fra den fælles Lovstiftning, fra den fælles Konge, den fælles Historie osv., vilde føre med sig, som der nu høres med Hensyn til Sprog og Litteratur. Men Norge har nok ikke havt Skade af Skilsmissen lige vel, og Danmark vel heller ikke. Skilsmissen har ført til, at den underordnede af de tre Brødre har hævet sig mere og mere til at være de to andres Jævning. Mange gode Kræfter, som Norge før sad og „brandt inde med," ere derved frigjorte og udfoldede, og Nordlandene ere nu stærkere ved tre fri og enige Brødres Sammenhold og Tilfredshed end før ved to, der brugte den tredie Broder som Tjener og derfor snarere kunde vente sig Fiendskab af ham end Hjælp imod egne Fiender. Og Skilsmissen vil desuden føre til ny Forening, og det en af høiere og stærkere Natur end den, der før var, en Forening ikke mellem Herrer og Tjenere, mellem Seirende og Overvundne, men mellem Ven og Ven. Ja, den har endog allerede ført til saadan Forening mellem to af Landene.

Men saa vil det og gaa med Skilsmissen i Sprog og Litteratur mellem Norge og Danmark. Norge vil hæve sig og udfolde hidtil ukjendte og ubrugte Kræfter, og fra dette nye, høiere Standpunkt vil det da atter indgaa

Forening med Danmark, men rigtignok ogsaa med Sverige.

Ogsaa denne Kløft vil ligesom den i 1814 vise sig størst i Begyndelsen. Det vil forekomme Mange nu ligesom da, som om Norge ikke vilde have mere med Danmark at bestille. Men Norge vil nærme sig Danmark igjen, naar det først faar samlet Aands- og Legemskræfter, saa det føler sig skikket til at optræde som Ligemand ved Siden af det.

Kløften vil, som sagt, blive størst i Begyndelsen. Da Norge og Sverige ere længere borte fra Tydskheden, er det ikke at takke disse Lande for, at Nordiskheden hos dem er noget stærkere end i Danmark. Vor Almue og vore Landskabsmaal ligge os Normænd og Svenskerne nærmere og ere saaledes mere istand til at styrke Retningen mod det Nordiske i Sprog, Litteratur og Kunst, end den danske Almue og dens Maal gjör i Danmark. Ogsaa Oldsproget og dets Litteratur ligger de to nordligste Folk noget nærmere end det sydligste.

Det er derfor naturligt, at Kraften til at frigjøre sig fra det Fremmede og at udskille dette fra det Hjemlige ytrer sig først og stærkest her nord, og at denne Frigjørelse fra Først af viser sig som en Kløft mellem os og den Del af Norden, der ikke saa tidlig eller saa afgjort har kunnet bestemme sig til at være med i denne Udsondring, nemlig Danmark. Men naar saa de Danske ligevel lidt efter lidt drage sig nordover og slutte sig til os, saa bliver jo Gabet, det tomme Rum mellem os, mere og mere fyldt igjen. Saalænge vi Norske og Svenske udskille f. Ex. meget Tydsk, Fransk osv., som de Danske endnu holde paa, saa bliver der en Aabning mellem os; men naar siden ogsaa de Danske lægge det Fremmede bort, saa fyldes den igjen. Og saa længe vi Norske og Svenskerne ere alene om at tage i Brug en Mængde Ord, Ordlag, Ordføinin-

ger o. s. v. fra Nordens Oldsprog eller fra vore nordiske Folkesprog, saa bliver der en Aabning mellem os; men naar siden ogsaa de Danske tage samme eller lignende nordisk „Maalemne“ i Brug, saa fyldes Aabningen igjen lidt efter lidt, aldeles eller dog for en Del.

At det bør være Norge og Sverige, der i Forening angive Tonen i Bogmaalet, og ikke Danmark, følger deraf, at det er Dansken, der er mindst nordisk, og os, der er det mest. Dette har endog allerede for længe siden været indrømmet af En og Anden i Danmark selv, men rigtignok uden hidtil at have fört videre Forbedring med sig.

Saaledes siger Peder Syv († 1702) hos N. M. Petersen: „Sprogblandingen har gjort, at det danske og svenske Sprog have mere tilfælles med det tydske, men de Norske, og i Synderlighed de Islænder, som ere længst borte fra Fremmede og have liden Samkvem med dem, have det gamle Sprog allerrettest, have bevaret det Cimbriske Sprog uden Beblandelse, Forandring eller Forvendelse.“

Ligeledes siger E. Pontoppidan i Fortalen til Glossarium Norvagicum om det danske Sprog, at det „længe siden har tabt sin gamle Reenhed ved fremmed Blanding,“ og at det „blander sig atter ved Kjøbmandskab jo meer og meer i det Iislandske“ (ɔ: de Danskes Herredømme over Island medfører samme Opløsning af dette Lands Sprog som i sin Tid af Norges), — „saa den ved Vidtløftighed forførte Daatter“ (Dansken, der regnes for et Dattersprog af det „Oldnordiske“ eller „Islandske“) „gaar hen at forføre sin ærbare Moder“ (Islandsken) „med sig.“ Om det egentlige Norskes, Almuenorskens, ufordærvede Tilstand vidner han sammesteds S. 19: „Dersom det Iislandske Sprog nogensteds skulle (sic) forstaaes udenfor Iisland selv, da maatte det være blant (sic) Bønderne i denne Egn“ (Bergens Stift), „og en

vis Geistlig Mand har sagt mig, at blandt hans Sognefolk vare nogle, som han havde givet Iislandske Bøger at læse i, da de temmelig vel vare komne til rette dermed.“ Selv saa Pontoppidan ikke nogen Uleilighed for Danmark, nogen vordende Kløft, af, at Normændene optoge Forbindelsen igjen med sin egen og saaledes med Nordens Fortid; meget mere vilde han ved sin Ordsamling (S. 22) „opmuntre indfødte Normænd selv til deres Fæderne-Maals Dyrkelse og Opdagelse, hvorved Grunden til vort almindelige Danske Sprog langt nøyere blev indseet.“

Selv Baggesen, saa tydsk han syntes at være, har dog ogsaa en Gang imellem følt en Dragelse nordover. N. M. Petersen fortæller, at han mente, de Danske burde „udrydde de poetiske og plante de filosofiske Germanismer;“ „thi vort Digtersprog er,“ sagde Baggesen, „overmaade rigt, meget rigere end det tydske, og beriges i nødigt Fald bedre med gamle nordiske, d. e. svenske, norske og islandske Ord end med transeiderianske.“

Rasmus Rask var „pæredansk“ og spottede over vort „kongelige norske Tungemaal“ (se ovenfor S. 12). Men ogsaa han har dog havt en Fornemmelse af, at de Lande, der havde bevaret mere af den gamle Nordiskhed helt til op i Nutiden, kunde komme til fremfor hans Fædreland at give Tonen an i denne Henseende. Han har saaledes i sin Retskrivningslære S. 94 i Anledning af et Retskrivningsspørgsmaal sagt, at „det ifølge de menneskelige Tings Omskiftelser var mueligt, at deres“ (Normændenes) „Land engang kunde blive Hovedsædet, og vor (Danmarks) Udtale“ (og Sprog overhoved?), „der nu (1826) måskje kan gjelde for den fineste og retteste, komme til at betragtes som et forældet Landskabsmaal.“

I 1845 skrev N. M. Petersen i Annaler for nor-

disk Oldkyndighed en Afhandling, der, navnlig uden Tvivl i den Hensigt at ophjælpe Nordiskheden i Danmark imod Tydskheden, foreslog at arbeide hen mod Dannelsen af et nordisk Fællessprog, en Tanke, der igjen blev strengt tilbagevist af Molbech. Her nævnes den kun, fordi Petersen ved dette sit Forslag giver tilkjende, at han for sin Del vil finde sig i, at Danmark nu en Stund retter sig noget efter de to andre Lande og kommer dem imøde, istedenfor at det hidtil har gaaet frem, omtrent som om disse Lande ikke vare til, forsaavidt det ikke har gjort det, som værre var, nemlig har draget det ene, Norge, efter Evne og Leilighed bort med sig fra det øvrige Norden og hen imod Tydskland. Med denne Petersens Omsorg for at styrke Nordiskheden synes det ikke rigtig at passe, at han andensteds viser sig sørgmodig over, at Danmark gik Glip af det sproglige Herredömme over hele Norden, som det engang syntes være saa nær ved at vinde; thi er Nordiskheden et Gode og et Værn for Danmarks og det øvrige Nordens Selvstændighed, navnlig i Forhold til Tydskland, saa maatte det været bedre, at Sverige eller Norge havde faaet et saadant Herredømme over hele Norden. Disse Lande havde nemlig saa kraftig Nordiskhed i sig, at de kunde dele med Danmark af sin Overflod. Men dette kunde Danmark ikke gjøre med dem. Dertil dannede „Holstenismen“ og Tydskheden i Slesvig alt for svær Modvægt mod Nordiskheden inden Danmarks egne Grændser. Han klager videre over, at dette Danmarks Haab blev end svagere, da det tabte Skaane, Halland og Blekinge, og naturligvis rent maatte opgives, da Norge gik fra. Men se vi ret til, saa var dette Stykke for Stykke en Vinding for Nordiskheden. For Dansk i Skaane, Halland og Blekinge kom det stærkere nordiske Sprog Svensk, og for Dansk i Norge kommer efterhaanden ogsaa et mere nordisk Sprog end det nærvæ-

rende danske. Saa staar kun tilbage, at disse to Lande (samt Island) drage Danmark ind i den nordiske Sprogkreds.

Hvad der hidtil væsentlig har været til Hinder for, at vort Skriftsprog kunde komme til at mætte sig indtil Trivelighed med nordisk Næring, og som har gjort, at det har forsynet sig med, hvad det trængte til, fra Syd, dette lærer Petersen os i Anledning af C. P. Rothes Udsagn (Bidrag til dansk Lit.hist., V., 2, S. 174), at „naar man skulde laane Ord, saa var det bedst at laane dem af de Tyske, de Svenske, de Norske og Islænderne, da vi lettelig kan gjøre disse Ord til danske.“ „De svenske, norske og islandske Ord kjendte han (Rothe) nok,“ siger Petersen, „saare lidet til.“ Sprogrenserne i sidste Halvdel af 18de Aarhundrede „dannede ligesom to Leire. Nordmændene vilde helst holde sig til det gamle“ (Sprog) „og de norske Dialekter“ (ligesom i vor Tid); „men vi have allerede seet, at naar de kom med Ord, som Aabry, Aabrysot, fandt de kun faa Tilhængere.“ „Man forstod ikke de nordiske Ord, siger Petersen. Derfor blev Tydsk Hovedkilden. „Det Sprog kunde jo Alle, idetmindste til Husbehov, og Overgangen“ (Omdannelsen af tydske Ord til danske) „laa saa nær.“ Tydsk kom altsaa nu i Stedet for det Franske, der var herskende før, under og tildels efter Holbergs Tid. Det saaledes omdannede danske Sprog „udgik ikke fra Folket i dets Helhed, ikke fra Almuen (S. 176). Den blev ved sit og lærte først at kjende det andet“ (der var fabrikeret i Byerne, i de Lærdes Studerestuer) „ved Skoleundervisningen og ved Læsning. Jo dybere det gik ind (dette Kunstsprog) i Almuens Kredse, desto mere tabte den sit.“

Her se vi Feilen. Havde Alle kunnet Oldnorsk, Olddansk, Oldsvensk og kjendt Bygdemaalenes Sprogforraad nogenlunde saa godt, som de

kunde Tydsk, saa havde Sproget taget en rent anden Vei. Her se vi altsaa, hvad vi nu have at gjøre. Skolerne maa gjøre Noget, som forslaar, for Nordiskheden ved at tilføre Ungdommen nordiske Fødemidler ligesaa vel som udenlandske. Man har sagt, at der ligger en fælles Sangbund under hele Norden. Man kan lægge til, at der ogsaa ligger en fælles Sprogbund under hele Norden. Denne Bund er ikke alene det bedste Grundlag for Sprogbygningen inden hvert Land for sig; men den sikrer ogsaa allerbedst Fællesskabet, saa Landene komme til at følges ad, og det ene ikke styrer mod Syd, det andet mod Nord, det tredie mod Vest.

Til ovenstaaende Udtalelser af Danske for den Mening, at Danmark vil gjøre vel i at vende sit Sind mere mod Nord, skal her endnu kun føies en, og denne bør have sin Plads umiddelbart efter N. M. Petersens, da den er fremkaldt ved den Fest, som den danske Studenterforening gjorde for ham i Slutningen af forrige Aar, da han fyldte sit syttiende Aar. S. Grundtvig udbragte nemlig ved denne Leilighed en Skaal „for Modersmaalet, hvis mulige Opgaaen engang i et fælles nordisk Tungemaal man uden Sorg skulde imødese.“ Hvad vi i disse Ord skulle lægge Vægt paa, er dog ikke Danskens „Opgaaen“ i et nordisk Fællessprog; thi at Udtalelsen fik den Form, staar vist i Forbindelse med, at Petersen, som man ved denne Leilighed vilde hædre, havde tænkt sig Danmarks nærmere Tilslutning til Nordiskheden omtrent i Skikkelse af en saadan Opgaaen; men det er dette, at „man,“ ɔ: de Danske, dog ikke, som vi kunde have nogen Grund til at frygte for, negter at indlade sig paa nogen Tilslutning eller Indrømmelse i nogensomhelst Skikkelse.

Slutning.

Dette Skrift begyndte med Udtalelser af Danske og Normænd om Forholdet mellem dansk Sprog og norsk. Disse, der den Gang væsentlig havde det nærmeste Tidsafsnit efter 1814, efter Adskillelsen, for Öie, gik, navnlig forsaavidt de skreve sig fra danske Mænd, ud paa, at Norsk og Dansk var det Samme. Derpaa fulgte Bevis fra min Side for, at Norsk og Dansk ikke er det Samme, og det hverken i Ordforraad, Ordføining, Sprogformer eller Udtale. Hermed kunde nu mit Arbeide for denne Gang være tilende. Men da der er Grund til at tro, at en Del Læsere ikke skulde have Noget imod, som Tilgift at faa nogen Underretning om, hvad Øine den voxende Forskjel mellem Norsk og Dansk i den senere Tid betragtes med, især af Danske, saa vil Skriftet komme til at ende, som det begyndte, nemlig med Udtalelser hentede fra forskjellige Forfattere og Skrifter, som saadan Underretning lader sig uddrage af.

Det er da især de Danskes Udtalelser, der her ville blive meddelte. Af norske hidsættes kun nogle faa, da de her i Landet gjængse Meninger om Sprogsagen maa antages at være dette Skrifts Læsere mere bekjendte. De Danskes derimod have ikke været saa tilgjængelige for den norske Almenhed, medens det paa den anden Side er rimeligt, at Mange netop have Lyst til at vide, hvorledes de Danske tage denne Sag nu, da en Sprogforskjel ikke længere kan benegtes eller snakkes bort, og Norskheden heller ikke længere er saa svag, at der er noget Haab om, at den, som B. Bjørnson, engang udtrykte sig i en Tale, han holdt i Kjøbenhavn, kan lees overende. At spotte den norske Sprogretning og stemple den som Daarskab og frem for Alt

som Smagløshed, dette Middel har tidt og ofte været nyttet baade her i Landet og i Danmark og vist med god Virkning; thi mange Norsksindede, der længe havde holdt sig tappert imod alle Grunde og Beviser, lade sig skræmme ind i et Musehul, naar man slaar paa den Streng, at det hele Stræv er en Smagløshed og, idetmindste for saa vidt, en Latterlighed.

Det væsentligste Udbytte af disse Udtalelser vil findes i Korthed at være dette, at de Danske nu maa siges saa omtrent at have opgivet Modstanden mod vor Norskhed. Navnlig gjælder dette om Skandinaverne dernede. Omslaget, der har medført saa mærkelige Indrømmelser og uforbeholdne Udtalelser, som de af Rode og Rosenberg f. Ex. (se nedenfor), har vist sig saa nær samtidig paa flere Hold, at man næsten maa tro, at der blandt Førerne for det nordisksindede Parti i Danmark ordentlig er vedtaget en ny Plan eller skeet en Aftale, der har gaaet ud paa, at Modstanden mod vort Nationalitetsstræv herefter skal opgives. Dette synes ogsaa at stadfæstes derved, at Brevskriveren fra Kristiania i „Fædrelandet“ ligeledes gjorde omkring omtrent paa samme Tid, som de omtalte mærkelige Indrømmelser begyndte at fremkomme i den danske Presse (Udtalelser af ham nedenfor), samt ved Følgende, der findes i Morgenbladet for $^{15}/_{1}$ 62, i Beretningen om sidste Trettende Januars-Fest: „Paa Foranledning oplyste Fuldmægtig G. A. Krohg, at Bærerne af den skandinaviske Ide i Danmark i den seneste Tid paa det Tydeligste havde udtalt sig for Bevarelsen af hver enkelt Nationalitet“ (i de tre Lande), „medens han paa samme Tid udhævede det Naturlige i, at Enhedstanken først og ensidigt blev fremholdt ligeoverfor den tidligere Splittelse og Mistillid.“ Der er nemlig neppe Nogen her i Landet, der kjender saa nøie til, hvad de danske Skandinaver tænke og ville, som Krohg.

At de Danske, der ønske en nær Tilslutning mel-

lem de nordiske Lande, søge at undgaa Alt, hvad der kan vække grundet Misnøie og Mistillid hos det andet eller de to andre Folk, er jo ogsaa rimeligt nok. De maa jo skjønne, at f. Ex. vi Norske ville søge at undgaa vore Brødres Omfavnelser, naar vi tro at mærke, at de have Planer imod os, enten disse nu gjælde vor sproglige og litterære Frihed og Jævnbyrdighed i Forholdet, eller de, som det har seet ud til fra en anden Kant, gjælde vor Grundlov, vor politiske Frihed.

At den Opfatning af Stemningen i Danmark, som ovenfor blev meddelt, er rigtig, bestyrkes ogsaa ved Andres Vidnesbyrd. Saaledes siger L. Dietrichson i „Indledning i Studiet af Danmarks Lit.“ osv. S. 71: „I Særdeleshed varede det ikke længe“ (efter 1814) „inden man i Danmark begyndte at beklage sig over Bestræbelserne i Norge for at berige Sproget ved Optagelse af Ord fra Folkesproget, og ethvert særeget norskt Udtryk, der forekom i den norske Skjønliteraturs Frembringelser, accentueredes skarpt. Forbindelsen mellem begge Lit. vedblev dog at være levende, og i senere Tider, hvor Bestræbelsen for at udvikle den norske Nationalitet er bleven drevet med videnskabelig Alvor, med poetisk Genialitet og med et stærkt Folkelivs Energi, har den i Danmark vundet baade Opmærksomhed og fortjent Anerkjendelse.“

Det er begge disse Ting, jeg har taget Hensyn til ved Valget af de Udtalelser, som nu ville følge. De fleste og vigtigste staa her for at godtgjøre, at en Del af de Danske nu fuldt ud „anerkjende“ Norskheden som Noget, der overhoved er berettiget. De øvrige, der enten ligefrem laste eller spotte den eller mere middelbart og fint udtale sig mod den, nemlig ved at udvælge et eller andet norsk Skrift, der er omtrent uden særlig norsk Sprogfarve, og udmærke dette med Ros og Bifald, tjene dels til at vise, hvorledes de Danske følge

dette vort Stræv med megen Opmærksomhed, dels til at fremhæve det for os Tilfredsstillende i de første; thi at Skandinaverne og Andre tale vor Sag, naar de derved udsætte sig for Landsmænds Misnøie eller Uvenskab, er jo mere fortjenstligt, end om Forholdene vare saadanne, at de kunde gjøre Regning paa almindeligt Bifald til Løn.

Nogle af de Udtalelser, der ellers skulde havt Plads i dette Afsnit, ere allerede meddelte ovenfor, dels som Beviser for, at de Danske ikke forstaa norske Ord, som vi havde troet hørte til Fællessproget (se ovenfor S. 60 følgg.), dels for at godtgjöre, at nogle Danske gaa saa vidt i Eftergivenhed, at de ikke alene ville taale Norskheden hos os, men endog selv blive mere nordiske (ovenfor S. 137—141).

1. Vi saa ovenfor S. 15, at Molbech for tyve Aar siden ikke vilde have mærket nogensomhelst Forskjel mellem Dansk og Norsk, men vidnede for Karl Johan, at det var „aldeles det Samme.“ Men at der endnu 1857 kunde være Nogen, der antog det for bedst at overse (ignorere) Norskheden, efterat der af saa Mange og i saa mange Aar var klaget over, at den var der, og at „Kløften“ blev mere og mere vid, saa enkelte Normænd endog syntes dem at skrive et „ravnorsk lavet Idiom,“ en „malabarisk Dialekt“ *), dette skulde man vistnok ikke have ventet, men det er dog saa. I det danske Folkething blev der den $^{18}/_{12}$ 57 behandlet et Lovforslag om Eftertryk. En (Schoubye) vilde, at alene For-

*) Vil man se en fyndig Udtalelse af dette Slag(s) (af en dansk Skolemand), kan man söge i min „Haandbog“ paa S. 468: „Paafund,“ „Urimelighed,“ „ensidige Afsondringsideer,“ „overspændt Selvforgudelse,“ „ubesindigt, af Særhed og Forfængelighed“ — „ikke at ville have noget tilfælles med Andre.“

fatteren af et Skrift skulde kunne besørge Oversættelser af det i et fremmed Sprog. Indenrigsministeren talte imod ham. Schoubye drev det da, heder det i Fædrelandet for den følgende Dag, saa vidt, at han spurgte Ministeren, om en Oversættelse fra Dansk til Norsk skulde følge Lovens Regel. Ministeren svarede, at „han vilde være Schoubye forbunden, om han kunde paavise ham nogen Forskjel paa norsk og dansk Skriftsprog."

2. I Flyveposten for 3/9 50 læses: De danske Skuespillere ere i Norge blot taalte, fordi man ikke har kunnet undvære dem; men iövrigt betragtes disse „Subjecter" ingenlunde med noget gunstigt Blik af Nordmændene, der ere ligesaa jaloux paa de Danske i denne Henseende som i alt Andet, og med den samme Utaalmodighed hige efter at kunne opnaa et norsk Nationaltheater, som de have ventet paa en norsk Litteratur. Man er naturligvis utaknemmelig nok til at glemme, hvad man i begge Henseender skylder Danmark, og lykkes det först at faa saamange Personer skrabede sammen, at det Danske kan aflöses af det Norske paa Scenen, kan man ogsaa være vis paa, at Alt, hvad der heder dańsk, meget snart vil være banlyst derfra. Indtil den Tid kommer, tager man naturligvis tiltakke med de danske artistiske Kræfter som man hidtil har taget tiltakke med de literaire."

3. M. Goldschmidt, der i 1849 gjorde en Reise i Norge, og ved den Leilighed ogsaa var i Thelemarken, har i en Skildring, der siden udkom i „Nord og Syd" for samme Aar, 2det Bind S. 80, ladet indflyde Fölgende: „For at undgaa flere Spörgsmaal tog jeg en Bog, som En af de Tilstedeværende holdt i Haanden; det var Kingos Psalmer, og det fornöiede mig at möde det danske Modersmaal som religiöst Sprog midt imellem de stærke Dialecter og som Værn imod det „norske Sprog," nogle Forfattere söge at indföre, og hvorved de

to Literaturer i Tidens Löb maa skille sig fra hinanden."

4. Af en indsendt Opsats i Fædrelandet for $^{2}/_{1}$ 61 med Overskrift: „Det store B. og den lille" (Skuespillerinde) „Gossmann" (i Triest. Med B maa være ment Björstjerne Björnson). Opsatsen begynder saa: „En norsk Forfatter, der underskriver sig med et stort B., reiser i denne Tid udenlands. At det er en Normand, sees af de norske Vendinger i Sproget. Han kalder rigtignok dette Sprog „vort." — Hvis? Skal dette Sprog være norsk, da er der vel meget Dansk, og skal det det være dansk, da er der vel meget Norsk deri."

5. I Morgenbladet for $^{4}/_{1}$ 57 anföres Följende efter en Anmeldelse i Dagbladet af A. Munchs Salomon de Caus: „Vi glæde os over, at dette værdifulde Arbeide af en Litteratur, der er udsprungen af den samme Stamme som vor egen, er blevet optaget paa vor (kjøbenhavnske) Scene, og det glæder os saameget mere, som Munch er en af de norske Digtere, der ikke fornegter Slægtskabet med os, men snarere söge at bevare og udvikle det. Sproget er ikke overalt korrekt, og Jamberne ere stundom vel dristige, men vi anse det for en Fortjeneste, skjönt det muelig fra en vis Side i Norge tilregnes Munch som en Bröde, at han aldeles ikke stræber efter at tilegne sig den ultranorske, paa en hysterisk Maade efter Selvstændighed stræbende Retning af Sproget, men skriver et Norsk, der ikke behöver Oversættelse."

Man vil maaske mindes, at det ovenfor (S. 63) med Illustreret Nyhedsblads Ord er fortalt, at Danske endog have fundet Et og Andet af Welhaven saa norsk, at de ikke kunde forstaa det. Han er ogsaa engang for nogle Aar siden af en Indsender i Kjöbenhavnsposten bleven kaldt „en norsk Nordmand fra det nordlige Norge", en Spot, der dog mindre sigtede til hans Sprog end dertil, at han i nogle litteraturhistoriske Foredrag i Kjöbenhavn havde tilladt sig at kalde en

Del af Lyrikken i den dansknorske Litteratur norsk Lyrik. Hin Kjöbenhavner kjendte nemlig kun dansk Lyrik. I et af vore Blade stod ogsaa for nogen Tid siden en Historie om, at en Udgiver af en Læsebog i Modersmaalet i Danmark var bleven spurgt, om han ikke vilde optage Noget af Welhaven, og at han dertil havde svaret, at Welhaven var ubrugelig; Børnene vilde ikke kunne forstaa hans norske Sprog. Samme Dom skal have overgaaet A. Munch. At nu de norske Forfattere, der syntes at gjöre mere end de fleste for at modarbeide Normændenes Lyst til at gaa sin egen sproglige Vei, som de Danske saa tidt havde ytret Misnöie med, ved saadan Leilighed alligevel bleve skudte for Glug af de Danske, dette skulde just ikke opmuntre Andre til at fölge disses Spor. Ultradanskhed fremkalder eller styrker lettelig Ultranorskhed. Det er derfor rimeligt, at andre Danske, der skjönnede, at det var bedre at lokke til sig de danevenlige Norske end at stöde dem fra sig, have troet, i Pressen at burde underkjende denne sine Landsmænds sproglige Kræsenhed, og at ovenanförte velvillige Udtalelse om A. Munchs Sprog samt lignende om andre norske Forfatteres kunne være fremgaaede af Önsket om at give disse Norske en Smule Opreisning.

6. I „Dagbladet" for $^{38}/_{5}$ 58 findes anmeldt, at „Fjeldeventyret" er opfört paa Folketheatret i Kjöbenhavn. Der faa Normændene sin Bekomst som slette Dramatikere og for sin Utaknemmelighed mod de Danske, samt Spot for sine Löfter eller Forhaabninger, navnlig Björnson og Ibsen.

7. Af Berlingsken for $^{2\,1}/_{8}$ 60 findes en Anmeldelse af Major Vibes „Billeder og Minder osv. 1860 (af Udgiveren H. P. Holst?). Fölgende af den hidsættes: „Men hvad der er dette lille Arbeides störste Fortjeneste, det er det rene, vi kunde fristes til at sige klassiske Sprog, hvori det er skrevet. I denne Henseende slutter det sig ganske til Perioden för 1814, og man glæder sig over at

have en Mand for sig, der ogsaa i den Retning viser sit Slægtskab med de ældre Forfattere, at han har holdt deres Sprog i Ære ved at holde sit Modersmaal frit for alle de Udvæxter, hvorved en nyere Blindhed har villet konstituere et selvstændigt norsk Sprog, d. v. s. et Sprog, som den Dannede ikke vil vedkjende sig, og som Intet har tilfælles med Holbergs, Wessels, med Tullins og Nordal Bruns, med Prams og Edvard Storms."

Major Vibes Bog er ogsaa anmeldt i „Dagbladet" (under $^{24}/_{8}$ 60). Det heder her om Sproget: „Vi bemærke som en særlig Roes for den (Bogen), at den er skreven i et Sprog, der uden at fornægte de norske Eiendommeligheder holder sig fjernt fra alle de forcerede Kunster, hvormed en nyere Skole söger at isolere sig fra det fælles Skriftsprog."

8. I Flyveposten for $^{8}/_{12}$ 61 anmeldes, at Gildet paa Solhaug er opfört paa Casino. Blandt Andet siges: „Sproget er ædelt og smukt, og indeholder det ogsaa for danske Tilskuere noget Fremmedartet, saa er Norskheden dog langtfra som hos B. Björnson; det er ikke Noget, som „river i Halsen," men der er kun saa Meget deraf, at en vis fædrelansk Tone vedligeholdes, og at Udtrykket faar den tilbörlige Kraft og Fylde."

9. I Dagbladet for $^{14}/_{9}$ 60 læses: „Det danske Theater i Christiania, som efterhaanden har sendt os adskillige af sine bedste Kræfter, der fölte sig trykkede i deres Virksomhed af den eensidige Norskheds heftige og uskjönsomme Lidenskabelighed" o. s. v. (Skrevet i Anledning af Fru Jörgensens Benefice ved det danske Theater her i Byen.)

Et andet Udfald imod Norskhedsmændene og deres Afsondrings- og Selvstændighedsgriller er at læse i den danske Illustr. Tidende for $^{11}/_{12}$ 59 under Overskriften „Nær og fjern."

10. I en Anmeldelse af Björnsons „Arne" i Fæ-

drelandet (Octbr. 59) siger Anmelderen, Zu — Zx: „Der er for Öieblikket et stærkt Sprogröre i Norge. Upaatvivlelig arbeide mange Kræfter i denne Bevægelse, som virkelig ledes af ædle Tanker og videnskabelig Indsigt; men det kan rigtignok heller ikke negtes, at den har frembragt adskillige temmelig latterlige Tilsyneladelser."

Men Fædrelandet havde allerede længe för taget Parti for de „norske" Normænd. „Normændenes Sprog og Nationalitet," siger det saaledes i sit No. for 5/7 56, „skjönt nær beslægtet med de Danskes, har dog et selvstændigt Liv i sig. Derfor föres der ogsaa i Kristiania en stadig Kamp imod den danske Kunsts Indtrængen, en Kamp, som vi finde fuldkommen berettiget."

Her maa vi, for at faa nogle vigtige indrømmende Udtalelser med, for en Stund opgive Tidsfølgen, som vi fra No. 2 til 10 saa omtrent have holdt os til, og gaa nogle Aar tilbage.

11. N. F. Grundtvig udtalte sig allerede i „Brage og Idun", altsaa vel i 1841 eller 42, for det Naturlige i, at vi brugte Sproget paa vor Vis, efter vort eget „Tungeslag," som han sagde, ligesaa vel som de Danske have brugt og formet det paa sin Vis.

12. Fr. Barfods Mening for Nærværende saa vi ovenfor S. 61. Den er fremsat i hans Tidsskrift „Folke" for et Par Aar siden. Men han havde allerede længe før udtalt sig i samme Retning, blandt Andet i et Stykke, han, formentlig i 1842 eller 43, lod trykke i et af vore Blade, jeg mindes nu ikke, hvilket. Foruden dette, at han gav os Medhold i Sprogsagen, navnlig mod sin Landsmand Molbech, som han kaldte en Tværdriver, mindes jeg kun, at han omtalte L. K. Daa's svensk-norske Ordbog med Bifald i Anledning af, at Forfatteren havde brugt norske Ord ved Siden af dansknorske til at tyde de svenske med.

At Barfod og de øvrige Danske, der ere saa vidt

folkeligen „vakte," at de ere med i at drive Tydskheden ud af Danmark, navnlig af Sønderjylland (dette er NB. noget Andet end at udelukke den tydske Dannelse af Danmark), ikke fortænke os Normænd i, at vi gjøre Danskheden samme Skjel, dette er ogsaa fuldkommen i sin Orden. Men Skandinaverne dernede have ved sine Indrømmelser til os uden Tvivl øvet nogen Indflydelse ogsaa paa det mere tydsksindede Parti og bragt dets Spot over vore Forsøg paa, folkelig at frigjøre os, til at sagtne noget, ja hvad mere er, bragt dem til, nu og da at ledsage dem med Samtykke og Bifald, som vi nedenfor skulle se et Exempel paa.

13. N. M. Petersen siger hos Molbech i dennes „Blandede Skrifter," 2den Samling, III, S. 390 og 91: „Norges Adskillelse fra Danmark maatte nødvendig medføre Udviklingen af et særeget norsk Skriftsprog, og det viser sig ogsaa allerede nu efter saa kort Tidsforløb." Molbech henviser her til den ovenfor nævnte Afhandling af Petersen i „Annaler for nordisk Oldkyndighed" for 1844—45, S. 108, hvor Petersen har opført 60 norske Almuesord af de første 60—70 Sider af Aalls Snorre; paa andre Steder har Molbech henvist til Petersens „Historiske Fortællinger om Islændernes Færd" o. s. v., navnlig til IV, S. 332.

„Men", siger Petersen videre hos Molbech, „om det (et eget norsk Skriftsprog) ikke allerede var der, saa maatte det komme. Inden et halvt Aarhundrede vil Erfaringen tilfulde have godtgjort: det norske Skriftsprog vil uddanne sig af norske Elementer, og vil da skille sig fra det, som vi nu kalde dansk. Hensigten er ingenlunde at udtale nogen Dadel over denne Vending; det nytter ikke at dadle de naturlige Ting. Ingen kan fortænke noget Folk i, at det elsker sit Sprog, og søger at udvikle det efter sin Eiendommelighed." Tværtimod, denne Udvikling er netop til det Heles Tarv. Det norske Sprog, „der i næsten 400

Aar har været stumt," bør nu igjen komme tilorde; dets herlige Elementer til et nordisk Tungemaal bør komme for Lyset og „forsøge, hvorvidt de kunne gjøre sig gjældende." (Hvad her ikke staar mellem Anførselstegn, er ikke Petersens egne Ord, men Molbechs Gjengivelse af hans Mening.)

Herhid hører, hvad samme N. M. Petersen siger i „Bidrag til den danske Litteraturs Historie," V., S. 579: „Norges Litteratur begynder (fra 1814) en ny Tidsregning, men ikke vor. Nordmændene give endog Sproget et nyt Navn," (idet de kalde det norsk) „i Forudfølelse af, at det med Tiden vil blive et nyt Sprog, og at de i det ville udvikle en ny Litteratur."

Molbech har, som vi ovenfor have seet, udtalt sig for den Mening, at Norsk og Dansk endnu er aldeles det samme Sprog, og „saavidt man tør hente Slutningsgrunde af Sproghistorien, vil det danske Skriftsprog" (fremdeles) „blive fælles for den danske og norske Nation." (Blandede Skrifter, 2den Afdeling, III., S. 322.)

Men paa et andet Sted har han ubevidst og ufrivillig kommet til at udtale Noget, der netop støtter N. M. Petersens Mening om en vordende Forskjel mellem norsk Skriftsprog og dansk. Petersen har nemlig foreslaaet, at de Danske og Svenskerne, hver fra sin Kant og paa sit Skriftsprogs Vegne, skulde ved gjensidig at optage Ord og Udtryk fra hverandre samt ved at udjævne de mest afstikkende Eiendommeligheder arbeide sig frem i Retningen mod et skandinavisk Fællessprog, altsaa mod et Slags Sammensmeltning af Dansk (Dansknorsk) og Svensk. Molbech, som af alle Kræfter kjæmper imod denne Tanke, siger bl. A. (III., S. 401): „Begge Sprog" (Dansk og Svensk), „som de nu ere, og som Sprogdannelsen har formet dem, maae i alle deres fine nationale Egenheder, deres lette Afskygninger,

ligesom i deres afgjorte og tidligere Forskjelligheder, bestaae ethvert for sig" (udhævet af Molbech), „saalænge som den danske og svenske Nation" udgjøre **to** (udhævet af Molbech) Folke-Enheder."

Jfr. hermed Følgende sammesteds S. 402: „Et nyt **fælles** Skriftsprog" (udhævet af Molbech) „med to Talesprog, og en dobbelt Litteratur" (begge Ord udhævede af Molbech) „er derimod en urimelig Fiction, som kun tilhører en udsvævende Phantasie, men ikke Sprogvidenskaben og Sproghistorien."

Altsaa, de Danske og Svenskerne have ikke Godt af at have fælles Skriftsprog, siden de udgjøre „to Folke-Enheder," to Folkepersonligheder, og som Følge deraf have hver sit Talesprog, hver sin Litteratur, ligesom de have hver sin Historie, hver sin Lovstiftning osv. De trænge til, i Skriftsproget at faa frem hver sine sproglige „fine nationale Egenheder" og (Sprogets) „lette Afskygninger"; ja, de have ikke alene bedre af at have hver Sit end af at have Et fælles, men dette Fællesskab skal endog være saa langt fra at være et Gode, at det maa kaldes en „urimelig Fiction," og siges at tilhøre en „udsvævende Phantasie." Men nu ere de Danske og Normændene jo ogsaa „to Folke-Enheder," to Folkepersonligheder, have hver sit Talesprog, (fra 1814) hver sin Litteratur, hver sin Historie, hver sin Lovstiftning osv. Altsaa maa det vel være ligesaa vigtigt og rigtigt, at Normændenes sproglige „fine nationale Egenheder" og „lette Afskygninger" komme tilorde i deres Skriftsprog, som at de danske og svenske Do. komme tilorde, hine i Danmark, disse i Sverige. Dersom altsaa det norske Skriftsprog er, som Molbech sagde til Karl Johan, aldeles det Samme som Dansk, da er det jo i alle Fald paatide, at vi bearbeide det, saa det kan blive tjenligt som Norsk; thi da vi Normænd vist ikke ere mindre forskjellige fra Danerne,

end Svenskerne ere det, saa kan Dansk som saadant vel heller ikke være mere tjenligt i Norge end i Sverige, men dets Brug her maa være en „urimelig Fiction“ og „tilhøre en udsvævende Phantasie.“

14. Mere afgjort, end P. L. Møller i sin „Gæa“ udtalte sig allerede i 1846 for det norsksindede Parti i Norge og for sammes Høvedfører H. Wergeland og mod dennes Modstandere, er det vel neppe gjort af nogen Dansk enten før eller siden. Disse Sidste spotter han som „Løver,“ „Abekatte,“ leones troppistæ osv., medens det nok ellers havde været disse og ikke „Kraftpatrioterne,“ Wergelands Tilhængere, som andre i Norge reisende Danske havde pleiet at holde sig til. Det er dog ikke let, i Møllers Skildring af navnlig den sprogligliterære Strid, der omtrent fra 1830 havde staaet paa hos os, at finde noget enkelt Sted, der egner sig til ordret at meddeles. Hans Meningsytringer for og imod ligge især i den Tone, han taler i om det ene og det andet af de to nævnte Partier, og ikke mindst i den Begeistring, han sees at nære for H. Wergeland, hvorvel han ikke er blind for hans Feil, samt i den Deltagelse, han ledsager ham med gjennem hans forskjellige Oplevelser og Skrifter, blandt Andet gjennem „hans Forfölgelsesperiode, da han blev grusomt mishandlet, og selv enkelte af hans Venner forlode ham.“ Et og Andet kan dog uden alt for stor Vidtløftighed hidsættes.

Allerede i det første Afsnit, hvor Talen ikke er om Bogvæsenet (og Sproget), giver han tilkjende, at han, naar han kommer til dette Kapittel, vil „afvige lidt fra sine („mine“) Forgjængere,“ Noget, man og faar en Forudfølelse af, naar man læser Side 272, hvor han fortæller om Campbellerslaget i 1838, hvorledes „Løverne“ da, for at „tage Hævn over Wergeland“, havde dannet en „Sammensværgelse med Kosmopoliterne, der modarbeide den nationale Aandsretning,“ og hvorledes

de fik Løn som forskyldt for sin „udæskende Kaadhed“ og for de „skandaløse Scener“ som de vare Aarsag, i.

Et Hovedsted om Bogvæsenet findes S. 275: „Jeg anvendte,“ siger han, „nogle Uger paa at sætte mig ind i den norske Litteratur, om hvilken de fleste Danske have en Forestilling, der i høi Grad trænger til Berigtigelse. Nogle troe, at den slet ikke existerer, ... , Andre troe, at den kun er en lille Parcel af den danske Litteratur, de have læst „Dæmringen“ og hørt lidt om den herved fremkaldte Strid, der af den danske Kritik blev aldeles misforstaaet. De ansee Welhaven for et agtbart lille Talent, og Wergeland for en Barbar, en Varulv, der slet ikke kan komme i Betragtning. Sandheden er, at om den norske Litteratur ikke besad Andet, end hvad Wergeland i sine lykkeligste Öieblikke i forskjellige Former har frembragt, saa maatte man ærbødig tage sin Hat af for den; thi neppe kan nogen anden Litteratur opvise ægtere Geniglimt.“ Møller hører altsaa ikke selv til dem, der negte, at vi have nogen anden Litteratur end de Danskes. Heri er da vel og middelbart udtalt, at han ikke er enig med f. Ex. Molbech, naar denne paastaar, at Norges Skriftsprog er ikke næsten, men aldeles det Samme som Dansk og, - hvad man hos Molbech ofte nok kan læse mellem Linierne, om ikke andensteds, - at det, om han fik raade, heller aldrig skulde blive Andet end Dansk. Men Møller har dog ogsaa udtalt denne sin Mening ligefrem, idet han S. 277 siger: „Den norske æsthetiske Litteratur repræsenteres af Wergeland og M. Hansen, der i en Del af sine Noveller har løsrevet sig fra den tydske Romanstil og leveret virkelig poetiske Skildringer af norsk Natur og Folkeliv. Han vovede først — som senere Wergeland — at indføre Ord af Folkesproget i Litteraturen (hvilket

betegner en selvstændig norsk Litteraturs Begyndelse)."

I Modsætning til disses Virksomhed for en eiendommelig og selvstændig norsk Skjønlitteratur omtaler Møller det andet norske litterære Parti saaledes i Anledning af Bladet „Den Constitutionelle" eller „Nella," som han og nævner det: „Da dette Blad i sin Tid" (1836) „fremgik af den ved „Dæmringen" vakte Partistrid, og søgte at fortsætte den tidligere europæiske, og in specie danske, Kulturstrømning paa norsk Grund, var det naturligt, at de Talenter, som ikke havde den dybe Følelse af en ny og begyndende Nationalitet, søgte derhen," ɔ: at de holdt sig til „Den Constitutionelle."

15. I en Anmeldelse af Synnøve Solbakken i „Flyveposten" for $^{14}/_{12}$ 57 siges der bl. A.: „Ikke blot Replikkerne, men ogsaa den øvrige Naturskildring er saaledes gjennemvævet med lokale Udtryk, at Sproget allerede af den Grund forekommer en Dansk som halv fremmed. Og ere vi Danske ved nogen Bog blevne alvorlig paamindede om, at det norske Sprog ikke er en Provindsdialect af det danske, da er det ved denne; thi ikke blot forekommer der aldeles fremmede Ord og Benævnelser, men helt forskjellige og med det Svenske mere beslægtede Konstruktioner og Ordføininger." Men desuagtet heder det nedenfor, at „alle ubekjendte Ord uagtet lader Bogen sig med Lethed læse, og Karakterudviklingen, Bogens egentlige Kjærne, gaar intetsteds tabt."

Noget anderledes lyder „Dagbladets" Dom om Bjørnsons Norsk i en Anmeldelse af hans „Smaastykker": „Han er en meget læst Forfatter, uagtet hans Bøger navnlig hos os" (Danske) „maa kjæmpe med store, fra deres Form hidrørende, Hindringer." Det slutter Stykket saaledes: „Som noget mindre væsentlig skulle vi

bemærke, at Forfatteren har opgivet den eiendommelige Retskrivning i Halte-Hulda og Arne, der vel idetmindste ved første Öiekast har generet en Del Læsere.“ (Altsaa dog ikke værre end „mindre væsentlig,“ „generet,“ „ved første Öiekast,“ og det endda kun „en Del Læsere.“)

Hertil vil jeg bare föie: En god Villie drager et tungt Læs. Men dette Læs, at skjønne nyere, f. Ex. Bjørnsons, Norsk, er nok ikke engang egentlig tungt. Sagen er, at de Danske herefter faa finde sig i at bruge en Ordbog hist og her (eller lade sig give mundtlig Underretning) til norske Bøger ligesom til svenske og end mere til tydske, og ligesom vi Norske have maattet gjøre med deres Sprog i Aarhundreder, ja som de nitten Tyvendedele af os maa gjøre den Dag idag.

16. I en Anmeldelse af B. Bjørnsons „Arne“ i Dr. Steenstrups „Dansk Maanedsskrift“ for 1859, Bind II., S. 489 og 490, siger C. Rosenberg: „Imidlertid kunne vi ikke Andet end glæde os ved at se den norske Nation, hvis Aandskraft tidligere kun i indskrænket Grad og gjennem den danske Litteratur bar Frugt for Eftertiden, gjøre stedse flere og stærkere Skridt fremad til Erhvervelsen af en egen Digtning, gjennem hvilken Folket kan blive sig selv fuldt bevidst og ved Siden af de to Broderfolk komme til at indtage den Plads og yde det Bidrag til den almindelige europæiske Civilisation, hvortil dets aandelige Begavelse monne bestemme det.“

Kort efter siges om B. Bjørnson, at han tildels „skjærper det poetiske Udtryk vilkaarlig, hvorfor maaske Mangen vil finde hans Stil maniereret, der ikke betænker, hvad det vil sige at skulle erstatte et dødt Bog- og Convenientssprog, som det danske hidtil har

været i Norge, med et levende, fra Folkets egne Læber taget Digtersprog."

17. I Nordisk Universitets-Tidsskrift VI., 1ste Hefte staar et Stykke af (den danske) G. Rode om „B. Bjørnsons Fortællinger." Af dette hidsættes Følgende fra S. 123: „Nordens Litteratur staar for Öieblikket paa et Vendepunkt, idet den Strömning fra Syd, som i Öhlenschlægers Digtning lagde sig ud over de danske Sletter og derfra over det øvrige Norden, nu bøier om og bærer ned over os, forfrisket og fornyet. Allerede Grundtvigs Fremtræden jævnsides med Öhlenschlæger var en Spaadom, der midt under Öhlenschlægers glimrende Bane pegede ud over ham mod noget Kommende, dybere i Slægt med Nordens Aand, Noget, som dengang ikke kunde modtages, men hvorefter der engang skulde blive Længsel. Og vi, som under Hvilen i vor Litteratur speide derefter, kunne ikke tage feil af, at det nu maa begynde deroppe, hvor Sagaen, hvis Gjenfødelse vil danne Grundlaget, har sin Rod og rette Hjemstavn, hvor den renest har bevaret sin Aand boende i Folket, saa at Digteren fra Fødslen af kan have denne Aand baade nedlagt i sit Bryst og levende for sine Öine. Mange, navnlig mellem Normændene selv, ville vel derfor i Begyndelsen lægge al Vægten paa, at en saadan frembrydende Litteratur er national-norsk; og naar vi se bort fra visse yderlig gaaende Bevægelser, der pleie at ledsage enhver alvorlig Stræben i dens første Frembrud, men ikke derfor bør savne den Modstand, som ogsaa i dette Tilfælde er mødt indenfor Norges egne Grændser, saa skal det tilfulde erkjendes, at vi Alle" (altsaa de Danske med) „staa os bedst ved, at den norske Nationalitet træder os ved Siden udpræget og klar; men idet den norske Litteratur skal give Stød til en beslægtet Udvikling ogsaa hos os Andre og selv finde et Hjem hos

os ligesaa fuldt som hist, vil det dog blive dens væsentlige Betydning, at den er fælles-nordisk. Thi det er her som i alle Retninger: det Fælles maa blive Hovedsagen i Norden, naar Lykken skal være os god; vi skal have, ikke en dansk, en svensk, en norsk Litteratur, hver med mere eller mindre nordisk Eiendommelighed, men en nordisk Litteratur med sit norske, svenske, danske Særkjende. Først naar Treklangen saaledes kjinger ud i det fælles Kor, kunne vi tvinge Verden til at lytte; — men da skal det ogsaa ske. Saa hilse vi da dermed denne nordiske Litteraturs norske Begyndelse, saaledes som vi øine den i Bjørnsons Digtning, Velkommen iblandt os; gid Mange maa følge efter ham; gid de maa gaa frem deroppe En efter En, indtil de have (som Bjørnson siger) „klædt Fjeldet."

Her hørte vi da flere uforbeholdne Godkjendelser af vort norske Stræv fra danske Skandinavers Side. Nu lidt om vore norske.

18. I en Anmeldelse i Chr.-Posten for $^{13}/_{12}$ 58 forekommer Følgende: „Der synes virkelig at findes Skandinaver her i Norge, som paastaa, at man bør standse det norske Skriftsprog i sin (dets) naturlige Udvikling for ikke at skille det fra det danske. Men er der end saadanne, saa har man ikke Ret til at dømme Pluraliteten efter dem. Jo mere den skandinaviske Ide har klaret sig, des tydeligere er det blevet, at en skandinavisk Forening kun kan tænkes som en Forening af de 3 Nationer, hvori hver af dem" (altsaa ogsaa Norge) „kommer til sin fulde Ret. Og til sin Ret kommer den norske Nationalitet visselig ogsaa med Bibeholdelse af vort nuværende Skriftsprog, d. v. s. uden at man tilsteder anden Forandring i det, end den ene berettigede, den, som Sprogets naturlige uforstyrrede Udvikling vil med-

føre.“ Denne Forfatter vil altsaa taale et mindre Onde, en Kløft, i alle Fald indtil Videre (se ovenfor i dette Skrift S. 136), mellem Dansk og Norsk, for at vinde et større Gode, nemlig at Norge kan „komme til sin fulde Ret“ ogsaa i sproglig og boglig Henseende. Men han udtaler sig ikke for et pludseligt Brud paa eller med Fællessproget, ikke for „Landsmaalet.“

19. En særdeles mærkelig Udtalelse i Sprogsagen have vi fra den bekjendte Brevskriver fra Kristiania i „Fædrelandet,“ der er omtalt ovenfor S. 143, og som i formentlig omtrent et Snes Aar har indberettet til den danske Almenhed, hvad Ting af Vigtighed der foregik her i Landet. I flere Aar var denne Mand afgjort paa de Danskes og de dansksindede Norskes Side. I Begyndelsen af Sprogstriden (1852—53) opfordrede han endog disse sine Meningsfæller til at danne et Slags Sammensværgelse mod de saakaldte Norskhedsmænd, „for at forebygge en Splittelse, der vilde være langt mere uheldsvanger end den politiske Adskillelse mellem Danmark og de forenede Riger. (Se „Fædrelandet“ for $^{6}/_{11}$ 52). Efter hans Mening havde da vel ikke Norge havt en glad Dag, siden det maatte lade være at være et Landskab under Danmark. (NB. „uheldsvanger politisk Adskillelse“.)

Men siden er han dog kommen paa andre Tanker, og dette er en stor Seier for Norskheden; thi Hjemmedanskerne ere værre at faa Raad med i Norge end Danskerne i Danmark, ligesom Hjemmetydskerne ere værre at faa Raad med i Danmark end Tydskerne i Tydskland. Det første Spor til slig Sindsforandring hos ham findes formentlig i Fædrelandet for $^{27}/_{12}$ 58, hvor han fortæller om, at Sprogstriden er brudt ud paany, navnlig i Anledning af, at Bladet „Dølen“ er kommet til Verden. Han er vistnok fremdeles af den Mening, at „denne Mangfoldighed af Sprogformer vil

fremkalde nogen Forvirring," men er dog kommen til den Overbevisning, „at man snarere bør glæde sig over denne Rørelse" (Norskhedsiveren, „Maalstriden") „end klage over den. Den tilfører dog altid Skriftsproget en hel Del kjærnefulde Ord og Vendinger," og dette „forynger sig og henter ny Styrke fra det levende Folkesprog saavelsom fra Oldsproget." Ja, var det ikke dette, vi Andre Gang efter Gang holdt frem under Sprogstriden, men da var det ikke mueligt at faa Örelyd. Skilsmisse fra Danmark, Smagløshed, Raahed, Barbari, Taabelighed! skreg den Ene høiere end den Anden. Nu begynder dog Sindigheden at indfinde sig igjen.

Men Hovedstedet af denne Forfatter findes under $^{30}/_{3}$ 59 og lyder saa: „Det sandsynligste Udfald" (af Maalstriden) „turde blive det, at Skriftsproget og det dannede Talesprog stræbe mere og mere at udsondre de tydske og romanske Ord og Vendinger, som trykke vort Modersmaal og hindre dets frie Væxt, og derimod söge ny Kraft i Oldsprogets og Almuesprogets nationale Kilder, saaledes, at ingen voldsom Afbrydelse (ɔ: „Landsmaalet") finder Sted i Sprogudviklingen, men det ægte Nordiske søger at gjenvinde sin Ret efterhaanden" („Blandingssproget," Overgangssproget fra Dansk til Norsk). „Denne norske Retning bør af Eder" (Danske) „ikke ansees som noget Brud paa gammelt Broderskab. Tværtimod vil en saadan Stræben i sine middelbare Følger sikkert blive frugtbar ogsaa for de nordiske Sprogs Udvikling overhoved. (Hør!) Rettelig betragtet er Sagen fælles, og dersom baade I og Svenskerne søge ad Eders selvstændige Veie det samme Maal, at gjenopfriske og fremelske det ægte Nordiske, saa er der ingen Grund til at frygte for nogen Sprængning af den gamle Sprogenhed, der idet-

mindste efter vor Mening snarere vinder end taber derved, at Treheden gjør sig gjældende i Enheden paa dette Omraade, naar vi kun sørge for at bevare og udvikle den aandelige Vexelvirkning" (Gjensidigheden, se ovenfor) „saaledes, at vi ikke gaa bort fra hinanden til alle Verdensender, men broderlig ved Siden af hinanden til det samme Maal."

Slig Lære fører hin Skandinav nu. Men hvis det forholder sig, som Rygtet siger, at det er den samme Mand, der for en Tid siden gjengav Egils Saga i Skillingsmagasinet, og som i den senere Tid skriver i „Aftenbladet" (jfr. ovenfor S. 98) om Oldnorsk, om islandske Sager, om Fremmedordene i vort Sprog osv., saa lever han ogsaa efter sin Lære. Han bruger nemlig der næsten udelukkende nordiske Ord, Ordlag og Orddannelsesformer, og afholder sig saaledes fra de gjængse fremmede, og det ikke alene fra de romanske Ord, som da adskillige Andre ogsaa gjøre, men ogsaa fra de allerfleste tydske. Dette Sidste er en endnu vanskeligere Sag, da en stor Del, efter kyndige Mænds Mening ikke langt fra Halvdelen, af Dansknorsken egentlig er omskabte tydske Ord. Men han har vist, at det gaar an at hjælpe sig med næsten bare nordisk Sprogstof (eller „Maalemne"), og det er formentlig meget vel, at En og Anden vil have Uleilighed med at bryde Bane for os Andre, om end ikke vi just kunne eller, for det Første i alle Fald, ville gaa ligesaa vidt. Dette hans Afhold fra alskens Tydskhed og anden Unordiskhed, der endnu trives frodig i Dansk, gjør da en Skilsmisse, en Kløft, mellem hans Norsk og de Danskes Dansk. Men som vi se, opgiver han ikke længere sit norske Maal for „Kløftens" Skyld. Ogsaa i Ordenes Form afviger han fra Dansken. De to „flyge" ovenfor S. 108 ere saaledes nok af ham. Han skriver og f. Ex. dugelig, Hug (langt u), render for rinder, højer for høer, Gagn for Gavn, til-

gagns, gagnligt, huglede, ɔ: overveie, Trygging, Bjerging (ikke ning) m. M. Det kan vel ogsaa være, at han kunde ville gaa videre, men ikke tør, og da kanske fordi han er ræd dels for Læserne, dels for Udgiveren af Bladet, der muelig kan have truet ham med Udelukkelse eller Udkastelse. Dette vilde ikke synes urimeligt, naar man visdte, hvad Fortræd Andre have været udsatte for af omtrent samme Grund, samt mindedes, hvilket Styrtebad han fra Udgiverens Side fik over sig i et af de No. af Bladet ($^{17}/_{1}$ 62) der indeholdt et af hans kjætterske Arbeider, et ypperligt Stykke mod vore Hære af fremmede Ord.

20. Den sidste Mand i denne Række skal være den gamle, høit agtede Professor C. A. Holmboe. der, som ovenfor berørt, allerede for 18 Aar siden i „Nor," III. Bind, lod trykke et Indlæg til Bedste for den norske Sprogretning. Hvad jeg her har mest Brug for af dette hans Skrift, er Slutningsordene, som jeg vil tillade mig, efter M. Landstads Udtryk ved en lignende Leilighed, at holde for mig som et Skjold i paakommende Tilfælde.

Men da jeg engang har Bogen i Haand, kan jeg ikke holde mig for at hidsætte nogle andre Udsagn af ham, som Læseren uden Tvivl nu for længe siden, ligesom jeg selv, havde glemt, men som ere saa vel skikkede til at styrke og stadfæste, hvad der af Andre er paastaaet og lært i denne samme Sag.

Holmboe siger saaledes S. 3 (i det særskilte Aftryk, som er det, jeg har for mig): „Norges og Danmarks langvarige politiske Forening havde en Sammensmeltning af begge Landes Literatur og Skriftsprog til Følge; og det under Foreningen uddannede fælleds Skriftsprog har endnu, efter tredive Aars politiske Adskillelse (1844), i begge Lande vedligeholdt sig med ringe Afvigelser." Om disse Afvigelser „i det sidste Decen-

nium" siger han derimod (S. 4): „Dels begynder den i hvert Rige" (Danmark og Norge) „særegne Udtale af Ord, som ere fælleds, at gjøre sig gjældende i Orthographien, deels optages Ord i Skriftsproget, som kun ere i Brug i Skribentens Fædreneland. Det sidste gjælder især Norge, af den naturlige Grund, at de danske Benævnelser allerede forhen i Fælledssproget have erholdt Overvægten. Den politiske Skranke, som forhen hindrede saadanne Afvigelser eller gjorde dem sjeldne, er falden" (mærk dette, ogsaa Holmboe lærer, at Norge ikke har faaet Lov til at gjøre noget synderligt Indskud i „Fælles"sprogets Ordmasse under Foreningen, samt at det var vort Landskabsforhold til Danmark, der var i Veien for saadan Ligelighed og Gjensidighed mellem begge Lande), „og intet er naturligere, end at man i Skriftsproget ønsker at see sit Fædrenelands Toner gjengivne saa nøiagtigen, som Omhu for at blive almindeligen forstaaet tillader. Det er at forudsee, at Afvigelserne fra Fælledssproget efterhaanden ville blive talrigere," . . . .

Den Indvending, at slig Afvigelse fra Dansk skulde være „den raadende" (norske) „Egoismes Udvæxter," og at den „ikke burde taales, men modarbeides af Enhver, som erkjender Gavnligheden af at holde Adgangen til saavel den ældre dansknorske som den senere danske Literatur aaben for vore Efterkommere"*), svarer

---

*) Man har sagt, at da vi Norske nu engang ved Tingenes historiske Gang ere blevne tvungne til at være de Danskes Medarbeidere i deres Sprog og altsaa ogsaa Medeiere baade i deres Sprog og deres Litteratur, saa faa vi blive ved dermed; thi vi have ikke Raad til at tabe al den Eiendom og alt det Arbeide, som vi have nedlagt i dem. Men hertil kan svares, at vi ogsaa vare Medeiere i deres Historie, deres Helte vare jo ogsaa vore Helte, ligesom

han paa saaledes (S. 4—5): „Idet man maa indrømme, at en saadan Indvending ikke er uden Vægt, maa man

---

de regnede og endnu regne vore Helte, en Adeler, en Huitfeldt, en Tordenskjold, for sine; deres Kunstnere vare ogsaa vore, deres Hovedstad, - Kongens Kjöbenhavn, Nordens Athen, - var jo ogsaa vor Hovedstad, en Hovedstad, der var mod vort lille Ravnekrog Kristiania som en stolt Herregaard imod en Husmandsstue. Og dog vilde vi hellere være vore egne Herrer i vor Husmandsstue end Medeiere (i Navnet?) i den fornemme Herregaard. Hvad det vedkommer, at tabe det Arbeide, den aandelige Kapital, vi havde sat i dansk Sprog og dansk Litteratur, da have vi her samme Tilfælde, som under Tidernes Fremskridt jævnlig indtræder, nemlig at der er större Tab ved at redde Kapitalen, idet man vedbliver Driften, som den er nedlagt i, end ved at opgive den som tabt. Vi blive f. Ex. ikke ved til evig Ttd at slide og slæbe Bakke op og Bakke ned med halve Læs paa vore gamle Landeveie, men bygge nye flade Veie, uagtet det Arbeide, der var lagt i de gamle, herefter maa regnes for spildt.

I mange hundrede Aar var hele Europas Lande Medarbeidere og altsaa Medeiere i den latinske (Middelalderens) Litteratur. Den var Frankriges, Englands, Tydsklands, Danmarks, Sveriges, Norges osv. Litteratur. Hvad der blev skrevet i hvert Land, blev ved at skrives paa Italiens gamle Maal afgivet som Indskud i eller Bidrag til dets Litteratur, der altsaa blev fælles europæisk, ligesom den danske ved Indskud fra Norge blev fælles dansknorsk, og engang var at regne endog omtrent som fælles nordisk. Der var altsaa en latinsk - italiensk Litteratur med Brökdele eller Underafdelinger, saasom en fransk-latinsk, en spansk-latinsk, en tydsk-latinsk osv. Og dog opgav det ene Folk efter det andet dette Sprog som sit Litteratursprog og lod sin Del i Fælleseiendommen i Stikken, fordi de heller vilde have Dannelsen paa Oplag i sit eget Maal. Men Tabet er ikke saa stort endda, fordi Vindingen, — hvad man havde lagt sig til Bedste under den tidligere Tilstand, — havde været saa liden. Der er desuden ligesaa mange Tusinder i hvert Land nu som för,

dog paa den anden Side bemærke, at hvad der tabtes ved nogen Fjernelse fra det Danske, vilde igjen vindes ved nogen Tilnærmelse til det Svenske, saasom den mest udbredte Udtale i Norge danner Mellemleddet mellem de to øvrige skandinaniske Dialecter."

Herved godkjender Holmboe, saa vidt jeg ser, i alt Væsentligt den norske Udtale, der senere er opstillet som den norske dannede Udtale, og som har været fulgt f. Ex. paa de norske Theatre i Kristiania og Bergen, samt i den sidste Tid, i alle Fald for en Del, ogsaa i Trondhjem.

Hvad særlig dette vedkommer, at man i Norskheden har troet at se „en raadende Egoismes Udvæxter," siger Holmboe: „Man vil derhos ikke nægte Billigheden af den Fordring, at et uafhængigt Folks Skriftsprog bliver nationalt. Denne Fordring vil i Tidens Løb blive saa bydende, at den ikke længer lader sig afvise," . . . .

Men det var Slutningsordene i Holmboes Afhandling, jeg troede især kunde være tjenlige ogsaa for mig, idet jeg tog Afsked med Læserne for denne Gang. De lyde saa: „Det undgaaer ikke min Opmærksomhed, at jeg ved at bringe nærværende Anliggende paa Bane, berører Interesser, om hvis Ordning selv sindige og

der kunne Latin og kunne tilgodegjöre den latinske Litteratur for sig og sine Landsmænd. Men paa den anden Side er der nu Millioner i hvert Land, der för vare udelukkede fra Dannelsen, fordi de ikke forstode det Sprog, som de Videnskabsmænd, de selv havde födt, klædt og opdraget, talede i til dem (eller kun til sig selv indbyrdes?), men som nu have let og rigelig Adgang til en Litteratur i Modersmaalet, der kan være dem lige meget til Nytte og Fornöielse.

Fiat Applicatio paa Norges Forhold til dansk Sprog og Litteratur.

agtværdige Mænd kunne være af ulige Meninger. De fleste Ældre blandt de høiere Dannede i Landet ere opdragne med det danske Sprog for Øie som det Ideal, hvortil de i Tale og Skrift havde at stræbe hen, og have tildels" (som „H." ovenfor S. 8) „ved flereaarigt Ophold i Danmarks Hovedstad fuldendt deres Dannelseskursus. Det danske Skriftsprog er derhos den Norm, som i alt Væsentligt fremdeles følges ved den offentlige Underviisning, og bør vedblive at være det, indtil en velbegrundet Norm for det mere Nationale bliver etableret. Det vil derfor ikke være at undres over, om Flere, især blandt de Ældre, skulde være af den Formening, at det fælleds Skriftsprog baade kan og bør vedligeholdes, uagtet den politiske Adskillelse. En saadan Mening bør, om den end ikke billiges, dog som Yttring af en i sig selv agtværdig Egenskab, Kjærlighed til det, som har været Fædrene dyrebart, behandles med Agtelse. Men paa den anden Side vil man ogsaa billigen indrømme, at man, med al Agtelse for hvad der er Dansk, kan forbinde Overbevisningen om det for Norge Gavnlige i at læmpe Skriftsproget mere efter norsk Tale."

Rettelser og Tillæg.

Side 50 F rben, læs: Firben.
— 54 Mosost, — Mosot.
— 60 hörte hjemme, læs: höre hjemme.
— 88 „Folkeæventyr," læs: „Folkeeventyr."
— 93 (2 Gange) bruge Talen i Overensstemmelse, læs: bringe Talen i Overensstemmelse.

Efterat dette Arbeide var færdigt fra min Haand, er der udkommet to Skrifter her i Landet, der bogstavere Ordene nærmere efter den norske Udtale, end man hidtil har været vant til, paa de Undtagelser nær, „Arne“ og „Lördags-Aftenblad,“ som ovenfor ere omtalte. Det ene er „Rimstubber, især fra Studenteraarene,“ af Læge Andreas Aabel. Nogle af disse „Rimstubber“ ere paa „Landsmaalet,“ og forsaavidt vedkomme de os ikke her. De fleste ere derimod paa Dansknorsk, men for en stor Del med „haarde Medlyd“ og andre Norskheder, slige, som i mit Skrift ere omhandlede. Det andet er „Nes eller Bynes. En Bygdebeskrivelse af O. I. Höyem, Telegrafist.“ Her er Brugen af p, t og k for vore Bögers b, d og g efter lang Selvlyd strengt gjennemförd.

Et tredie Skrift, der er mærkeligt navnlig ved sin Böining og Bogstavering af Ordene, er i disse Dage kommet herop fra Danmark. Det kaldes „Undersögelser til Nordisk Oldhistorie,“ af G. A. E. Jessen. Jessen bruger latinske Bogstaver, smaa Forbogstaver i Navneordene, Enkelttallet og Flertallet ens i Udsagnsordene (kortene var spillet, stykkerne var lagt osv.), j i „Tvelydene“ (nej, eje osv.), å for aa, udelader j efter g og k efter den danske Udtale (gen for gjen, kæmpe for kjæmpe, skellig for skjellig), udelader falske g'er f. Ex. i spörsmål, spör, svær, ɔ: sværger, valte, ɔ: valgte, udelader flere stumme e'er end de Fleste og skriver har set, ses, sket, ɔ: sees, skeet, bode, har bot, trode, „er nåt (ɔ: er naad) til os,“ indsætter æ efter Udtalen istedenfor e, som i hæfte, næmt, næmlig, hjærte, frælse, udelader nogle falske d'er som i Sven, kulturkres, ɔ: -kreds, bruger ks for x, som i forveksle, forkorter undertiden adskillige Ord efter Talesproget, saasom gentar, ɔ: gjentager, optar, ɔ: optager, folk tar fejl, ɔ: tager feil, jeg tar, ɔ: jeg tager, lar, ɔ: lader (se Side 45, Noten, samt S. 67, 2. Gange) og indsætter v for det oldnorske f, der udtaltes som v, f. Ex. i Olav, Halvdan, Rolv, Gevjon m. M.

Den offentlige Examen i Christiania Kathedralskole tager i indeværende Aar sin Begyndelse Fredag den 27de Juni og afholdes overeensstemmende med hosføiede Tabel.

Mandag den 7de Juli Kl. 12 Middag og paafølgende Tirsdag den 8de Juli Kl. 8 Formiddag holdes Optagelsesprøve med de nyindmeldte Elever.

Onsdag den 9de Juli fra Kl. 12 - 1 udleveres Characteresedlerne.

Derefter indtræde Sommerferierne, som vedvare indtil den 6te August inclusive.

Samtlige Disciple møde atter paa Skolen Thorsdag den 7de August Kl. 12 Middag.

Disciplenes Forældre og Foresatte samt enhver Anden, som maatte interessere sig for Skolen og dens Ungdom, indbydes herved til at beære Examens mundtlige Deel med sin Nærværelse.

Christiania den 6te Juni 1862.

F. L. Vibe.

Exame

Juni o

Dage	Formiddag	Eftermiddag
Fredag d. 27de Juni.	7 Kl. 6 — 5 — 4 — 3 — Latinsk Stil. 2 — Regning Bonnevie. 1 — Religion Vogt.	7 Kl. Fransk Vogt. 6 — 5 — 4 — Vokalm. Behrens 3 — a Græsk Brock.
Lördag d. 28de Jnni.	7 Kl. 6 — 5 — 4 — 3 — Norsk Stil. 2 — Religion Vogt. 1 — Geografi Schreiner.	4 Kl. a Mathematik Bonne 3 — 2 — 1 — Vokalmusik Behre
Mandag d. 30te Juni.	7 og 6 Kl. Lat. Oversættelse. 5 Kl. Hist. og Geog. Daa. 4 — b Mathematik Bonnevie. 3 — b Græsk Brock. 3 — a Tydsk Schreiner. 1 — Latin Heidenreich.	7 Kl. Hist. og Geog. Daa. 6 — Tydsk Lökk 4 — Religion Vogt
Tirsdag d. 1ste Juli.	7 Kl. Græsk Rektor. 6 — a Mathematik Bonnevie. 5 — Fransk Vogt. 4 — b Græsk Brock. 3 — b Hist. og Geog. Daa. 2 — Geografi Schreiner.	
Onsdag d. 2den Juli.	7 Kl. Latin Lökke. 6 — b Mathemat. Bonnevie. 5 — Tydsk Schreiner. 4 — Fransk Vogt. 3 — a Hist. og Geog. Daa. 2 — a Norsk Knudsen. 1 — Norsk Heidenreich.	6 Kl. Fransk Vogt. 3 — 2 — 1 — Skrivning og Reg Bölli 3 — b Tydsk Schr

Examen begynder hver Formi

-Tabel

1862.

Dage	Formiddag	Eftermiddag
orsdag 3die Juli.	7 Kl. Mathematik Bonnevie. 6 — Latin Lökke. 5 — Religion Vogt. 4 — a Hist. og Geog. Daa. 3 — a Norsk Knudsen. 3 — b Latin Bödtker & Heidenreich. 2 — a Historie Brock.	6 & 5 Kl. } Gymnastik Kl. 4 4 & 3 — } Gymnastik — 4½ 2 & 1 — } Bölling. — 5.
Fredag 4de Juli.	7 Kl. Tydsk Lökke. 6 — Religion. Vogt. 5 — Græsk Brock & Rektor. 4 — b Hist. og Geog. Daa. 3 — a Latin Heidenreich & Bödtker. 3 — b Mathematik Bonnevie. 2 — Tydsk Schreiner.	4 Kl. a Latin Bödtker 2 — b Historie Brock. 1 — Regning Bonnevie.
Lördag 5te Juli.	7 Kl. Religion Vogt. 6 — Græsk Rektor. 5 — Latin Bödtker. 4 — a Græsk Brock. 3 — a Mathematik Bonnevie. 2 — a Latin Heidenreich. 2 — b Norsk Knudsen.	7 & 6 Kl. Engelsk Daa. 4 — b Latin Bödtker. 3 — b Norsk Knudsen.
Mandag 7de Juli.	7 Kl. Tydsk Lökke. 6 — Hist. og Geog. Daa. 5 — Mathematik Bonnevie. 4 — Tydsk Schreiner. 3 — Religion Vogt. 2 — b Latin Heidenreich. 1 — Historie Brock.	

Kl. 8, hver Eftermiddag Kl. 4.

1862.